NAZIONALE
12
24 A
26
BIBLIOTECA VITT. EMANUELE

Digitized by Google

Illuſtris viri THOMÆ MORI *Regni Britanniarum Cancellarii,*

DE OPTIMO REIPVBLICÆ STATV, DEQVE NOVA INSVLA VTOPIA, LIBRI DVO:

SCRIPTVM VERE AVREVM, NEC MInus ſalutare, quàm feſtiuum, quod ex Eraſmi Roterodami, Guilielmi Budæi, aliorumque magnorum virorum commendationibus, quæ Epiſtolis præfixis continentur, liquidum dubitantibus euadet.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

HANOVIÆ

Typis Joannis Jacobi Hennëi, ſumptibus Petri Kopffij.

M D C X I I I.

12 24 A 26

HEXASTICHON ANEmolii poëtæ laureati, Hythlodæi ex ſorore nepotis in Vtopiam inſulam.

Vtopia priſcis dicta, ob infrequentiam
Nunc civitatis æmula Platonicæ,
Fortaſſe victrix (nam quod illa literis
Deliniavit, hoc ego una præſtiti,
Viris & opibus, optimiſque legibus)
Eutopia merito ſum vocanda nomine.

by Google

THOMAS MORVS PETRO ÆGIdio S. D.

PVDET *me propemodum, chariſſime Petre AEgidi, libellum hunc de Vtopiana republica, poſt annum fermè ad te mittere, quem te non dubito intra ſeſquimenſem expectaſſe. Quippe quum ſcires mihi demptum in hoc opere inueniendi laborem, neque de diſpoſitione quicquam fuiſſe cogitandum, cui tantum erant ea recitanda, quæ tecum unà pariter audiui narrantem Raphaëlem. quare nec erat, quod in eloquendo laboraretur, quando nec illius ſermo potuit exquiſitus eſſe, quum eſſet primum ſubitarius, atque extemporalis, deinde hominis, vt ſcis, non*

 perin-

perinde Latine docti quàm Græce, & mea oratio quando accederet propius ad illius neglectam ſimplicitatem, tanto futura ſit propior veritati, cui hac in re ſoli curam & debeo & habeo. Fateor mi Petre, mihi adeo multum laboris hiis rebus paratis detractum, vt penè nihil fuerit relictum. Alioquin huius rei vel excogitatio, vel œconomia potuiſſet ab ingenio neque infimo, neque prorſus indocto, poſtulare, tum temporis nonnihil tum ſtudii. Quod ſi exigeretur, vt diſertè etiam res non tantum vere, ſcriberetur, id vero à me præſtari, nullo tempore, nullo ſtudio potuiſſet. Nunc vero quum ablatis curis hiis, in quibus tantum fuit ſudoris exhauriendum, reſtiterit tantum hoc, vti ſic ſimpliciter ſcriberentur audita nihil erat negocii. Sed huic tamen tam nihilo negocii peragendo, cætera negocia mea minus ferè quàm nihil temporis reliquerunt. Dum cauſas forenſeis aſsiduè

alias

alias ago, alias audio, alias arbiter finio, alias iudex dirimo, dum hic officii cauſa viſitur, ille negocii. Dum foris totum ferme diem aliis impartior, reliquum meis, relinquo mihi, hoc eſt, literis, nihil. Nempe reuerſo domum, cum vxore fabulandum eſt, garriendum cum liberis, colloquendum cum miniſtris. Quæ ego omnia inter negocia numero, quando fieri neceſſe eſt, (neceſſe eſt autem, niſi velis eſſe domi tuæ peregrinus) & danda omnino opera eſt, vt quos vitæ tuæ comites, aut natura prouidit aut fecit caſus, aut ipſe delegiſti, hiis vt te quàm iucundiſſimum compares, modò vt ne comitate corrumpas, aut indulgentia ex miniſtris dominos reddas. Inter hæc, quæ dixi, elabitur dies, menſis, annus. Quando ergo ſcribimus? Nec interim de ſomno quicquam ſum loquutus, vt nec de cibo quidem, qui multis non minus abſumit temporis, quàm ſomnus ipſe,

qui vitæ abſumit fermè dimidium. Ac mihi hoc ſolum temporis adquiro, quod ſomno ciboque ſuffuror, quod quoniam parcum eſt, lente, quia tamen aliquid, aliquando perfeci, atque ad te, mi Petre, tranſmiſi Vtopiam, vt legeres, & ſi quid effugiſſet nos, vti tu admoneres. Quanquam enim non hac parte penitus diffido mihi (qui vtinam ſic ingenio atque doctrina aliquid eſſem, vt memoria non vſquequaque deſtituor) non vſqueadeo tamen confido, vt credam, nihil mihi potuiſſe excidere. Nam & Ioannes Clemens, puer meus, qui adfuit, vt ſcis, vnà, vt quem à nullo patior ſermone abeſſe, in quo aliquid eſſe fructus poteſt, quoniam ab hac herba, qua & Latinis literis & Græcis cœpit euireſcere, egregiam aliquando frugem ſpero, in magnam me coniecit dubitationem. Siquidem quum, quantum ego recordor, Hythlodæus narrauerit A-

mau-

mauroticum illum pontem, quo fluuius Anydrus inſternitur, quingentos habere paſſus in longum, Ioannes meus ait, detrahendos eſſe ducentos, latitudinem fluminis haud ſupra trecentos ibi continere. Ego te rogo, rem vt reuoces in memoriam. Nam ſi tu cum illo ſentis, ego quoque adſentiar, & me lapſum credam. ſin ipſe non recolis, ſcribam, vt feci, quod ipſe recordari videor mihi. nam vt maximè curabo, ne quid ſit in libro falſi, ita ſi quid ſit in ambiguo, potius mendacium dicam, quàm mentiar, quod malim bonus eſſe quàm prudens. Quanquam facile fuerit huic mederi morbo, ſi ex Raphaële ipſo, aut præſens ſciſciteris, aut per literas. quod neceſſe eſt facias, vel ob alium ſcrupulum, qui nobis incidit, neſcio mea ne culpa magis, an tua, an Raphaëlis ipſius. Nam neque nobis in mentem venit quærere, neque illi dicere, qua in parte noui

Nota Theologicã differẽtiam inter mentiri & mendaciũ dicere.

illius orbis Vtopia ſita ſit. Quod non fuiſſe prætermiſſum ſic, vellem profecto mediocri pecunia mea redemptum; vel quod ſubpudet me neſcire, quo in mari ſit inſula, de qua tam multa recenſeam, vel quod ſunt apud nos vnus & alter, ſed vnus maxime, vir pius & profeſſione Theologus, qui miro flagrat deſiderio adeundæ Vtopiæ, non inani & curioſa libidine colluſtrandi noua, ſed vti religionem noſtram, feliciter ibi cœptam, foueat atque adaugeat. Quod quo faciat rite, decreuit ante curare, vt mittatur à Pontifice, atque adeo, vt creetur Vtopienſibus Epiſcopus, nihil eo ſcrupulo retardatus, quod hoc antiſtitium ſit illi precibus impetrandum. Quippe ſanctum ducit ambitum, quem non honoris aut quæſtus ratio, ſed pietatis reſpectus peperit. Quamobrem te oro, mi Petre, vti aut præſens, ſi potes commode, aut abſens per epiſtolam, compelles

Sãctus ambitus.

Hythlo-

Hythlodæum, atque efficias, ne quicquam huic operi meo aut inſit falſi, aut veri deſideretur. Atque haud ſcio, an præſtet ipſum ei librum oſtendi. Nam neque alius æque ſufficit, ſi quid eſt erratum, corrigere: neque is ipſe aliter hoc præſtare poteſt, quàm ſi quæ ſunt à me ſcripta, perlegerit. Ad hæc: fiet vt hoc pacto intelligas, accipiat ne libenter, an grauatim ferat hoc operis à me conſcribi. Nempe ſi ſuos labores decreuit ipſe mandare literis, nolit fortaſſe me: neque ego certè velim, Vtopienſium per me vulgata republica, florem illi gratiamque nouitatis hiſtoriæ ſuæ præripere. Quanquam, vt vere dicam, nec ipſe mecum ſatis adhuc conſtitui, an ſim omnino aditurus. Etenim tam varia ſunt palata mortalium, tam moroſa quorundam ingenia, tam ingrati animi, tam abſurda iudicia, vt cum hiis haud paulo felicius agi videatur, qui iucundi atque Ingrata hominu judic

 hila-

hilares, genio indulgent ſuo, quàm qui ſemet macerant curis, ut ædant aliquid, quod aliis aut faſtidientibus, aut ingratis, vel utilitati poſſit eſſe, vel voluptati. Plurimi literas neſciunt, multi contemnunt. Barbarus ut durum reiicit, quicquid non eſt planè barbarum. Scioli aſpernantur ut triviale, quicquid obſoletis verbis non ſcatet. Quibuſdam ſolum placent vetera, pleriſque tantum ſua. Hic tam tetricus eſt, ut non admittat iocos. hic tam inſulſus, ut non ferat ſales: tam ſimi quidam ſunt, ut naſum omnem, velut aquam ab rabido morſus cane, reformidet. adeo mobiles alii ſunt, ut aliud ſedentes probent, aliud ſtantes. Hi ſedent in tabernis, & inter pocula de ſcriptorum iudicant ingeniis, magnaque cum autoritate condemnant utcunque lubitum eſt, ſuis quenque ſcriptis, veluti capillicio vellicantes, ipſi interim tuti, & quod dici ſolèt,

Simos, vocat homines nullo naſo.

ἔξω

ἔξω βέλους. quippe tam leves & abraſi undique, ut ne pilum quidem habeant boni viri, quo poſſint apprehendi. Sunt præterea quidam tam ingrati, ut quum impenſe delectentur opere: nihilo tamen magis ament autorem. non abſimiles inhumanis hoſpitibus, qui quum opiparo convivio prolixe ſint excepti, ſaturi demum diſcedunt domum, nullis habitis gratiis ei, à quo ſunt inuitati. I nunc & hominibus tam delicati palati: tam varii guſtus: animi præterea tam memoris & grati, tuis impenſis epulum inſtrue. Sed tamen mi Petre, tu illud age, quod dixi, cum Hythlodæo. poſtea tamen integrum erit hac de re conſultare denuo. Quanquam ſi id ipſius voluntate fiat, quandoquidem ſcribendi labore defunctus, nunc ſero ſapio. quod reliquum eſt de ædendo, ſequar amicorum conſilium, atque in primis tuum.

Proverbium.

Mira collatio.

optima coniuge; ac me, vt ſoles, ama, quando ego te amo, etiam plus, quàm ſoleo.

ERASMVS

ERASMVS ROTERODAMVS IOANni Frobenio compatri ſuo chariſſimo S. D.

CVM antehac omnia Mori mei mihi ſupra modum ſemper placuerint, tamen ipſe meo iudicio nonnihil diffidebã, ob arctiſſimam inter nos amicitiam. Cæterum vbi video doctos vno ore omneis meo ſubſcribere ſuffragio, ac vehementius etiam diuinum hominis ingenium ſuſcipere, non quod plus amẽt, ſed quod plus cernant, ſerio plaudo meæ ſententiæ, nec verebor poſt hac, quod ſentio, palàm eloqui. Quid tandem non præſtitiſſet admirabilis iſta naturæ felicitas, ſi hoc ingenium inſtituiſſet Italia? ſi totum Muſarum ſacris vacaret, ſi ad iuſtam frugem, ac velut autumnum ſuum maturuiſſet? Epigrammata luſit adoleſcens admodum, ac pleraque puer. Britanniam

ſuam nunquam egreſſus eſt, niſi ſemel atque iterum, principis ſui nomine legatione fungens apud Flandros. Præter rem uxoriam, præter curas domeſticas, præter publici muneris functionem, & cauſarum undas, tot tantiſque regni negociis diſtrahitur, ut mireris eſſe ocium vel cogitandi de libris. Proinde miſimus ad te progymnaſmata illius, & Vtopiam, ut ſi videtur, tuis excuſa typis orbi poſteritatique commendentur. Quando ea eſt tuæ officinæ autoritas, vt liber vel hoc nomine placeat eruditis, ſi cognitum ſit è Frobenianis ædibus prodiſſe. Bene vale cum optimo ſocero, coniuge ſuaviſſima, ac melliti ſſimis liberis. Eraſmum filiolum mihi tecum communem, inter literas natum, fac optimis literis inſtituendum cures. Lovanii VIII. Calend. Septemb. Anno M.D.XVII.

GVILI-

GVILIELMVS BVdæus Thomæ Lupſeto Anglo S.

GRATIAM *ſane ingentem à nobis iniiſti, Lupſete adoleſcentum doctiſſime, qui me porrecta mihi* VTOPIA THOMÆ MORI, *ad iucundiſſimæ ſimul & vſui futuræ lectionis intentionem auertiſti. Nam cum à me dudum precibus id contendiſſes, id quod mea pte ipſe ſponte magnopere exoptaturus eram, vt* THOMÆ LINACRI *medici vtraque lingua præſtantiſſimi libros ſex de ſanitate tuenda legerem, quos ille ex Galeni monumentis latinitate nuper ita donauit, vel quibus ipſe potius latinitatem, vt ſi omnia eius autoris opera (quæ ego inſtar omnis medicinæ eſſe puto) latina tandem fiant, non magnopere tum medicorum ſchola Græcæ linguæ cognitionem deſideratura videatur. eum librũ ex ſchedis* LINACRI *tumultuaria lectione ita percurri (quarum mihi vſum tantiſper à te indultum ſummi loco beneficii duco) vt ea lectione multũ me profeciſſe exiſtimem, ſed ex libri æditione, quæ nunc à te ſedulo pro-*

curatur

curatur in officinis huius vrbis, ego maiorem etiam profectum mihi ſpondeam. Hoc nomine cum me tibi obſtrictum eſſe ſatis crederem, ecce tu mihi velut prioris beneficii vel appendicem vel auctarium VTOPIAM *illam* MORI *donaſti, hominis in primis acris, ingenioque amœno, & in rerum humanarum æſtimatione veteratoris. Eum librum cum ruri in manibus curſitando, ſatagendo, operis imperitando haberem (partim enim noſti, partim audiſti, villaticis me negociis alterum iam hunc annum multum opera impendiſſe) vſque adeo eius lectione affectus ſum, cognitis & perpenſis Vtopinorum moribus & inſtitutis, vt penè rei familiaris procurationem intermiſerim, atque etiam abiecerim, cum nugas eſſe viderem artem omnem induſtriamque œconomicam, omnino curam cenſus ampliatricem. qua tamen ipſa omne genus mortalium velut œſtro quodam inteſtino & congenito exagitari nemo eſt, qui non videat & intelligat. vt legitimarum, propè dixerim & ciuilium artium ac diſciplinarum eum eſſe ſcopum, fateri neceſſe ſit; vt tam liuida quam accurata ſolertia alter ab altero, qui cum ciuilitatis ius ei interdum gētilitatis intercedit, quippiam ſemper abducat, abſtrahat, abradat, abiuret, exprimat, extundat, exculpat, extor-*

extorqueat, excutiat, excudat, ſubducat, ſuffuretur, ſuppilet, inuolet, legibusq́; partim conniuētibus, partim autoribus auferat & interuertat. Id *adeo magis in iis gentibus, apud quas iura quæ ciuilia & pontificia vocantur, amplius in vtroque foro valent. Quorum moribus & inſtitutis eam inualuiſſe opinionem nemo non videt, vt homines cautionum prudentes, vel captionum potius, & inconſultorum ciuium aucupes, & formularum, id eſt, excipularum opifices, ac pactilis iuris callentiſſimi, & litium concinnatores iuriſque contrauerſi, peruerſi, inuerſi, conſulti, antiſtites eſſe iuſtitiæ æquitatiſque exiſtimentur, ſolique digni qui de æquo bonoque reſponſitent, atque etiam (quod maius eſt multo) qui cum imperio ac poteſtate ſtatuant, quid vnumquemque habere, quid non habere, quatenus quam diuque liceat, halucinantis id vtique ſenſus communis iudicio. Quippe cum plerique hominum craſſis ignorantiæ lemis cœcutientis, tam æquiſſimam ferè cauſam vnumquemque putemus habere, quàm maximè ius poſtulat, aut iure ſubnixus eſt. Cum ſi ad veritatis normam, & ad ſimplicitatis Euangelicæ præſcriptum exigere iura velimus, nemo ſit tam ſtupidus quin intelligat, nemo tam vecors quin fateatur ſi vrgeas,*

geas, tum ius & fas hodie ac iam diu in ſanctionibus Pontificiis, *& ius atque æquum in legibus ciuilibus & principũ placitis diſsidere, quàm* CHRISTI *rerum humanarum conditoris inſtituta, eiuſque diſcipulorum ritus, ab eorum decretis & placitis, qui* Crœſi *&* Midæ *aceruos bonorum finem eſſe putant, & felicitatis cumulum, adeo ſi iuſtitiam finire nunc velis, quomodo priſcis autoribus placuit, quæ ius ſuum vnicuique tribuat, vel nullibi eam in publico inuenias, vel (ſi dicere id mihi permittam) culinariam, quandam diſpenſatricem eſſe vt fateamur, neceſſe ſit. ſiue nunc imperitantium mores ſpectes, ſiue ciuium inter ſe & popularium affectus. Niſi verò à germana mundique æquali iuſtitia (quod ius naturale vocant) manaſſe ius id contenderint, vt quo quiſque plus polleat, eo etiam plus habeat: quo autem plus habeat, eo plus eminere inter ciues debeat. quo fit vt iam iurè gentium receptum eſſe videamus, vt qui nec arte nec induſtria memorabili iuuare ciues ſuos & populares poſſunt, ſi modo pactiles illos nexus & contractiles nodos teneant, queis hominum patrimonia obſtringuntur, quoſque vulgus ignarum, hominesque literis humanioribus deditι ac procul foro, animi cauſa, aut veritatis inda-*

ganda,

gandæ ergò agentes, partim Gordii vincula eſſe ducunt, partim circulatoria, nec magnopere miranda, ii millenorum ciuium cenſum, & ſæpe ſingularum ciuitatum, aut etiam ampliorem habeant. iidemque tum locupletes, tum frugi homines, tum magnifici conquiſitores honorifice vocitentur. Quippe iis ſeculis, iis inſtitutis, iis moribus, in iis gentibus quæ id ius eſſe ſtatuerunt, vt tam ſumma fide atque autoritate quiſque ſit, quàm maximis opibus penates ſuos architectatus eſt, ipſe hæredeſque eius. idque eo magis atque magis, quo eorum ad nepotes horumque rurſus abnepotes patrimonia à maioribus parta, luculentis certatim acceſſionibus cumulauerint, id eſt, quo longius latiusque confines, affines, cognatos, conſanguineoſque ſummouerint. At vero CHRISTVS, *poſſeſſionum conditor & moderator, Pythagoricam communionem & charitatem inter aſſeclas ſuos relictam, luculento ſanxit exemplo, damnato capitis Anania, ob temeratam communionis legem. Quo certe inſtituto* CHRISTVS *omne iuris, iſtius ciuilis pontificiique adeo recentioris argumentoſa volumina, inter ſuos quidē abrogaſſe mihi videtur. quod ipſum ius hodie arcem tenere prudentiæ videmus,*

demus, ac fata noſtra regere. VTOPIA *vero inſula, quam etiam* VDEPOTIAM *appellari audio, mirifica vtique ſorte (ſi credimus) Chriſtianos vero ritus ac germanam ipſam ſapientiam publice priuatimque hauſiſſe perhibetur, intemeratamque ad hunc vſque diem ſeruaſſe, vtpote quæ tria divina inſtituta, hoc eſt, bonorum malorumque inter ciues æqualitatem, ſeu malis ciuilitatem numeris omnibus ſuis abſolutam, & pacis ac tranquillitatis amorem conſtantem ac pertinacem, & auri argentique contemptum conſertis (vt aiunt) manibus retinet, tria (vt ita loquar) euerticula omnium fraudum, impoſturarum, circumſcriptionum, verſutiarum, & plauicarum improbitatum. Superi ſuo nomine facerent, vt hæc tria* VTOPIANÆ *legis capita trabalibus clauis firma ac ſtata perſuaſionis in ſenſibus omnium mortalium figurentur. protinus ſuperbiam, cupiditatem, contentionem veſanam, atque alia penè omnia vulnifica. Stigii aduerſarii tela concidere languereque videres, iuriſque illam voluminum vim immenſam, tot eximia ſolidaque ingenia ad libitinam vſque detinentia, vt caſſa & vacantia teredinibus permitti, aut inuolucris officinarum dicari. Pro diui immortales*

mortales, quanam Vtopianorum ſanctitas eam diuinitus beatitudinem emereri potuit, vt auaritia & cupiditas in eam vnam inſulam irrumpere, aut irrepere tot ſeculis non potuerint, nec inde iuſtitiam cum pudore proteruitate ſua impudentiâque explodore & exigere. Deus nunc optimus maximus tam benignè cum iis prouinciis egiſſet, quæ ab eius ſacratiſſimo nomine cognomentum retinent & amplectuntur: certè auaritia tot mentes alioquin egregias arduasque deprauans & peſſundans, ſemel hinc faceſſeret, & aureum ſeculum Saturniumque rediret. Hic enimuero periculum eſſe quiſpiam autumarit, ne forte Aratus & Poetæ priſci opinione falſi fuerint, qui iuſtitiam è terris decedentem in ſignifero circulo collocauerunt: reſtitiſſe enim eam in Vtopia inſula neceſſe eſt, ſi Hythlodæo credimus, nec dum in cœlum perueniſſe, verum ego Vtopiam extra mundi cogniti fines ſitam eſſe percunctando comperi, inſulam nimirum fortunatam, Elyſiis fortaſſe campis proximam, nam Hythlodæus nondum ſitum eius finibus certis tradidit, (vt Morus ipſe teſtatur) multas quidem ipſam in vrbes diſtractam, ſed vnam in ciuitatem coeuntes aut conſpiranteis, nomine Hagnopolin, ſuis vtique ritibus boniſque acquie-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

acquieſcentem innocentia beatam, cœleſtem quodam modo vitam agentem, vt infra cœlum, ſic ſupra mundi huius cogniti colluuionem. Quæ in tot mortalium ſtudiis vt acribus & incitatis, ſic inanibus & irritis turbidè & æſtuoſè in præcipitium rapitur. Eius igitur inſulæ cognitionem THOMÆ MORO *debemus; qui beatæ vitæ exemplar, ac viuendi præſcriptum ætate noſtra promulgauit, ab Hythlodæo, vt ipſe tradit, inuentum, cui omnia fert accepta. qui, vt Vtopianis ciuitatem architectatus ſit, rituſque illis & inſtituta condiderit, id eſt, beatæ vitæ argumentum nobis inde mutuatus ſit, & importarit,* MORVS *certè inſulam & ſancta inſtituta ſtilo orationeque illuſtrauit, ac ciuitatem ipſam Hagnopolitanorum ad normam regulamque expoliuit, omniaque ea addidit, vnde operi magnifico, decor venuſtaſque accedit, & auctoritas. etiamſi in ea opera nauanda ſibi tantum partes ſtructoris vendicavit; videlicet religio fuit maiores ſibi partes in eo opere ſumere, ne Hythlodæus iure queri poſſet gloriam ſibi à* MORO *præcerptam, perfloratamque relinqui, ſi quando ſuos ipſe labores literis mandare conſtituiſſet.* Εὐλαβουμένου δῆθεν αὐτοῦ, μὴ Ἡθλόδαιος αὐτὸς ὁ τῇ οὐδεποτίᾳ γε νήσῳ ἐμφι-

σῷ ἐμφιλοχωρῶν, ἐπιφανείς ποτε δυσχεράνειε καὶ βαρύνοιτο ταύτην ἀγνωμοσύνην αὐτοῦ τοῦ γε ἐγκαταλιπόντος αὐτῷ περιαπτὴν θησόμενον τὸ κλέος, τοῦ εὑρέματος τούτου. οὕτω γὰρ πεπεῖσθαι, πρὸς ἀνδρῶν ἐστὶν ἀγαθῶν τε καὶ σοφῶν. MORO *autem homini per ſe graui, & autoritate magna ſubnixo, fidem planè vt habeam, efficit Petri AEgidii Hantuerpienſis teſtimonium, quem virum nunquam coràm à me cognitum (mitto nunc doctrinæ morumque commendationem) eo nomine amo, quod* ERASMI *clariſsimi viri ac de literis ſacris, profanis, omneque genus meritiſsimi, amicus eſt iuratiſſimus, qui cum etiam ipſo iamdiu ſocietatem amicorum contraxi literis vltro citroque obſignatis. Vale, Lupſete mi dilectiſsime,* LINACRVM *Britannici nominis columen (quod quidem ad literas bonas attinet (non magis iam veſtrum (vt ſpero) quam noſtrum, verbis meis ſaluta, vel coràm vel epiſtola internuncia, idque primo quoque tempore. is enim vnus eſt paucorum, quibus me perlubens approbarim ſi poſsim, cum & ipſe coràm hic agens mihi ſe ſumme Ioannique Ruellio amico meo, ſtudiorumque conſcio*

ſcio probauerit, & eius excellentem doctrinam, exactamque diligentiam in primis ſuſpiciam, æmularique contendam. Velim etiam vt MORO *ſalutem vnam & alteram mandato meo, vel mittas, vt dixi, vel dicas, quem virum in Mineruæ ſacratius album iam diu opinione mea, ſermoneque meo relatum, de Vtopia noui orbis inſula ſummè & amo, & veneror. Eius enim hiſtoriam ætas noſtra, poſteraque ætates habebunt velut elegantium vtiliumque inſtitutorum ſeminarium, vnde translatitios mores in ſuam quiſque ciuitatem importent & accommodent. Vale. Pariſiis, pridie Calendis Auguſti.*

HIERONYMVS BVSLIDIVS THOMÆ MORO S. D.

NON ſat fuit, ornatiſſime More, olim omnem curam, operam, ſtudium intuliſſe in rem & commodum ſingulorum, niſi vel ea (quæ tua pietas & liberalitas eſt) conferres in vniuerſum, ratus hoc (tuum qualecunque foret)

ret) beneficium, eo maiorem hinc mereri favorem, venari gratiam, aucupari gloriam, quantó illud & latius propagatum, & in plures diſtributum, pluribus eſſet profuturum. Quod & ſi alias ſemper præſtare contenderis, tamen id maximè es nuper mira felicitate adſecutus, ſcilicet pomeridiano illo ſermone abs te in literas relato. Quem de recte & bene conſtituta (ab omnibus expetenda) Vtopienſium Rep. ædidiſti. In cuius pulcherrimi inſtituti felici deſcriptione nihil eſt, in quo vel ſumma eruditio, vel abſoluta rerum humanarum peritia deſiderari poſſit. Quando ea quidem ambo in illo tanta paritate & æquabili congreſſu concurrunt, ut neutro alteri herbam porrigente, utraque æquo Marte de gloria contendat. Tam ſiquidem multifaria polles doctrina, rurſum tam multa, eaque certa rerum peritia, ut prorſus expertus affirmes quicquid ſcripſeris, doctiſſime ſcribas, quicquid affirmandum deſtinaveris. Mira profecto, raraque felicitas, ac planè eo rarior, quo magis ipſa ſeſe invidens

plurimis, non præbet niſi raris, Maxime iis, qui ſicut candore velint, ita eruditione ſciant, fide queant, autoritate poſſint tam pie, recte, provide in commune conſulere, ſicut tu iam facis probe, qui quod non ſolum tibi, verum etiam toti te gentium orbi exiſtimas, operæ precium duxeris hoc tuo pucherrimo merito, vel totum ipſum orbem demereri, quod præſtare alia ratione neq; rectius neque melius potuiſſes, quàm ipſis mortalibus ratione pollentibus, eam Reip. ideam, eam morum formulam, abſolutiſſimumque ſimulacrum præſcribere, quo nullo unquam in orbe viſum ſit vel ſalubrius inſtitutum, vel magis abſolutum, vel quod magis expetendum videatur, utpote multo quidem præſtante atque longo poſt ſe intervallo relinquente, tot celebratiſſimas, tantopere decantatas Lacedæmoniorum, Athenienſium, Romanorū reſpublicas. Quæ ſi iiſdem eſſent auſpiciis auſpicatæ, iiſdem (quibus hæc tua Reſp.) inſtitutis, legibus, decretis, moribus moderatæ, profecto hæ nondum labefactatæ & ſolo

ſolo æquatæ, iam proh dolor citra ſpem omnem inſtaurationis extinctæ iacerent. Sed contra, incolumes adhuc, beatæ, felices, fortunatiſſime agerent. Interim rerum dominæ, ſuum late imperium terra marique ſortitæ. Quarum quidem rerum publicarum, tu miſerandam miſeratus ſortem, ne aliæ itidem (quæ hodie rerum pötitæ ſummum tenent) parem ſuſtinerent vicem, proſpicere voluiſti, ſcilicet hac tua abſolutiſſima republica, quæ non tam in condendis legibus; quàm vel pro beatiſſimis magiſtratibus formandis maxime elaboravit. Nec id quidem ab re, quando alioqui ſine illis omnes (vel optimæ) leges, ſi Platoni credimus; mortuæ cenſerentur. Præſertim ad quorum magiſtratuum ſimulacrum, probitatis ſpecimen, exemplar morum, iuſtitiæ imaginem, totus ſtatus, & rectus tenor cuiuſvis abſolutæ Reip. ſit effingendus. In quo in primis concurrant, prudentia in optimatibus, fortitudo in militibus, tẽperantia in ſingulis, iuſtitia in omnibus. Quibus quum tua (quam tantopere ce-

 lebras)

lebras) reſpublica ſit tam pulcherrime, ut liquet, compoſita, non mirum ſi hinc veniat, non ſolum multis timenda, ſed & cunctis gentibus veneranda, ſimul omnibus ſeculis prædicanda. Idque eo magis, quod in ea omnis proprietatis cõtentione ſublata, nulli ſit quippiam proprii. Cæterum in rem ipſam communem, communia ſunt omnibus omnia. Adeo ut omnis res, quævis actio ſeu publica, ſeu privata, non ad multorum cupiditatem, non ad paucorum libidinem ſpectet, ſed ad unam iuſtitiam, æquabilitatem, communionem ſuſtinendam (quantulacunque ſit) tota referatur. Quo illa integre relata, omnis materies, fax & fomes, ambitus, luxus, invidentiæ, iniuriæ faceſſat, neceſſe eſt. In quæ nonnunquam aut privata rerum poſſeſſio, aut ardens habendi ſitis, omniumque miſerrima rerum ambitio, mortales (vel reluctantes) protrudit, maximo ſuo, idque incomparabili, malo. Quando hinc ſæpenumero diſſenſiones animorum, motus armorum, & bella pluſquam civilia derepente oriantur.

antur. Quibus non ſolum florentiſſimus ſtatus beatiſſimarum Rerumpub. funditus peſſundatur, verum illarum olim parta gloria, acti triumphi, clara trophæa, totieſque opima ſpolia, devictis hoſtibus relata, penitus obliterantur. Quod ſi in his hæc noſtra pagina minorem forte, ac velim, fidem fecerit, certe in promptu aderunt teſtes, ad quos te relegem, locupletiſſimi, videlicet tot & tantæ olim vaſtatæ urbes, dirutæ civitates, proſtratæ Reſp. incenſi & conſumpti vici, quorum uti hodie vix ullæ tantæ calamitatis reliquiæ, aut veſtigia viſuntur, ita nec nomina illorum ulla, quantumvis vetus & longe deducta hiſtoria, ſat probe tenet. Quas quidem inſigneis clades, v ſtationes, everſiones, ceteraſque belli calamitates, noſtræ (ſi quæ ſint) Reſp. facile evaſerint, modo ad unam Vtopienſium reipublicæ normam ſeſe ad amuſſim componentes, ab ea ne tranſverſum quidem, ut aiunt, unguem recedant. Quod ſic demum præſtantes tandem re ipſa cumulatiſſime agnoſcent, quantum hoc tu-

um in ſe collatum beneficium profuerit, maxime quo accedente didicerint; ſuam Remp. ſalvam, incolumem, triumphantem ſervare. Proinde tantum tibi ſuo præſentiſſimo ſervatori debituræ, quantum is haud iniuria promeretur, qui non tantum aliquem è republica civem, ſed vel ipſam totam Rempub. ſervarit. Interea vale, ac feliciter perge, nonnihil uſque meditari, agere, elaborare, quod in Rempub. collatum, illi perpetuitatem, tibi immortalitatem addat. Vale doctiſſime, & idem humaniſſime More, tuæ Britanniæ, ac noſtri huius orbis decus. Ex ædibus noſtris Mechliniæ. Anno M.D.XVI.

CLARISSIMO D. HIERONYMO Buſſidio Præpoſito Arienſi, Catholici regis Caroli à conſiliis, Petrus Ægidius Antuerpienſis S.D.

SVPERIORIBVS *hiſce diebus ornatiſſime Buſlidi, miſit ad me* THOMAS *ille* MORVS, *te quoque teſte, cui notiſſimus eſt, eximi-*

eximium huius ætatis noſtræ decus, Vtopiam inſulam, paucis adhuc mortalibus cognitam ſed dignam in primis, quàm ut pluſquam Platonicam omneis velint cognoſcere, præſertim ab homine facundiſſimo ſic expreſſam, ſic depictam, ſic oculis ſubiectam, ut quoties lego, aliquanto plus mihi videre videar, quam cùm ipſum Raphaelem Hythlodæum (nam ei ſermoni æque interfui ac MORVS *ipſe) ſua verba ſonantem audirem. Etiamſi vir ille haud vulgari præditus eloquentia, ſic rem exponeret, ut facile appareret eum non ea referre, quæ narrantibus aliis didiciſſet, ſed quæ cominus hauſiſſet oculis, & in quibus non exiguum tempus eſſet verſatus, homo mea quidem ſententia, regionum, hominum, & rerum experientia vel ipſo Vlyſſe ſuperior, & qualem octingentis hiſce annis nuſquam arbitrer natum, ad quem collatus Veſpucius nihil vidiſſe putetur. Iam præterquam quod viſa quam audita narramus efficacius. aderat homini peculiaris quædam ad explicandas res dexteritas. Attamen eadem hæc quoties* MORI *penicillo depicta contemplor, ſic afficior, ut mihi videar nonnunquam in ipſa verſari Vtopia. Et hercule*

crediderim Raphaëlem ipſum minus in ea inſula vidiſſe per omne quinquennium quod illic egit, quam in MORI *deſcriptione videri liceat. Tantum hic occurrit undique miraculorum, ut ambigam quid primum aut potiſſimum admirer, feliciſſimæ memoriæ fidem, qua tot res auditas duntaxat penè ad verbum reddere potuerit. an prudentiam, qua vulgo ignotiſſimos fontes, unde omnia reip. vel oriuntur mala, vel oriri poſſent bona, ſic animadvertit. an orationis vim ac facultatem qua tanta ſermonis latini puritate, tantis dicendi nervis, tot res complexus eſt, præſertim unus in tot publica ſimul & domeſtica negotia diſtractus. Verum hæc omnia tu minus admiraris doctiſſime Buſidi, qui familiari etiam conſuetudine penitus habes cognitum, homine maius ac propè divinum hominis ingenium. In cæteris igitur nihil eſt, quod illius ſcriptis queam adiicere. Tantum tetraſtichum vernacula Vtopienſium lingua ſcriptum, quod à* MORI *diſceſſu, forte mihi oſtendit Hythlodæus apponendum curavi, præfixo eiuſdem gentis alphabeto, tum adjectis ad margines aliquot annotatiunculis. Nam quod de inſulæ ſitu laborat* MORVS, *ne id quidem*

omni-

omnino tacuit Raphael, quanquam paucis admodum, ac velut obiter attigit, velut hoc alii ſervans loco. Atque id ſane neſcio quo modo caſus quidam malus utrique noſtrum invidit, ſiquidem cum ea loqueretur Raphael, adierat MORVM *è famulis quiſpiam, qui illi neſcio quid diceret in aurem, ac mihi quidem tanto attentius auſcultanti, comitum quiſpiam, clarius, ob frigus opinor navigatione collectum, tuſſiens, dicentis voces aliquot intercepit. Verum non conquieſcam donec hanc quoque partem ad plenum cognovero, adeo ut non ſolum ſitum inſulæ, ſed ipſam etiam poli ſublationem ſim tibi ad unguem redditurus, ſi modo incolumis eſt noſter* Hythlodæus. *Nam varius de homine rumor adfertur, alii affirmant periiſſe in itinere. rurſum alii reverſum in patriam, ſed partim ſuorum mores non ferentem, partim Vtopiæ deſiderio ſollicitatum, eò remigraſſe.* Nam *quod hujus inſulæ nomen nuſquam apud* Coſmographos *reperiatur, pulchre diſſoluit* Hythlodæus *ipſe. Si quidem fieri potuit, inquit, ut nomen quo veteres ſint uſi, poſtea ſit commutatum, aut etiam illos hæc fugerit inſula, quando & hodie complures oriuntur*

 terra,

tetræ, priſcis illis Geographis intactæ. Quamquam quorſum attinet hic argumentis aſtruere fidem, cum MORVS *ille ſit autor? Cæterum quod is ambigit de æditione, equidem laudo & agnoſco viri modeſtiam. At mihi viſum eſt opus modis omnib. indignum quod diu premeretur, & cum primis dignum, quod exeat in manus hominum idque tuo potiſſimum nomine commendatum orbi. vel quod* MORI *dotes tibi præcipue ſint perſpectæ, vel quod nemo magis idoneus, qui rectis conſiliis iuvet rempublicam, in qua iam annis compluribus ſumma cum laude verſaris, tum prudentiæ, tum integritatis. Bene vale ſtudiorum Mecœnas & huius ſeculi decus. Antverpiæ. An. M.D. XVI. Cal. Novemb.*

GERARDVS NOVIOmagus de Vtopia.

Dulcia lector amas? ſunt hic dulciſſima quæque,
Vtile ſi quaris, nil legis utilius.
Sive utrunque voles, utroque hæc inſula abundat,
Quo linguam ornes, quo doceas animum.
Hic fontes aperit, recti pravique diſertus
Morus, Londini gloria prima ſui.

COR-

CORNELIVS GRA-
phæus ad lectorem.

Vis nova monſtra, novo dudum nunc orbe reperto?
Vivendi varia vis ratione modos?
Vis qui virtutum fontes? vis unde malorum
Principia? & quantum rebus inane latet?
Hæc lege, quæ vario Morus dedit ille colore,
Morus Londinæ nobilitatis honos.

SERMONIS QVEM RAPHAEL

HYTHLODÆVS VIR EXImius, de optimo reipublicæ ſtatu habuit, liber primus, per illuſtrem virum Thomam Morum inelytæ Britanniarum urbis Londini & civem, & vicecomitem.

Io. Clemens Hythlodæus.
Tho. Morus. Pet. Ægid.

QVVM non exigui momenti negocia quædam invictiſſimus Angliæ rex HENRICVS eius nominis octavus, omnibus egregii principis artibus ornatiſſimus, cum ſereniſſimo Caſtellę principe CAROLO cõtroverſa nuper habuiſſet, ad ea tractanda, cõponendaq; orato-

oratorem me legavit in Flandriam, comitem & collegam viri incomparabilis Cuthberti Tunſtalli, quem ſacris ſcriniis nuper ingenti omniũ gratulatione præfecit, de cujus ſanè laudibus nihil à me dicetur, non quod verear ne parum ſinceræ fidei teſtis habenda ſit amicitia, ſed quod virtus ejus, ac doctrina major eſt, quàm ut à me prædicari poſſit, tum notior ubique, atq; illuſtrior, quàm ut debeat, niſi videri velim ſolem lucerna, quod aiunt, oſtendere. Occurrerunt nobis Brugis (ſic enim cōvenerat) hi quibus à principe negocium demandabatur, egregii viri omnes, in his præfectus Brugenſis vir magnificus, princeps & caput erat, cæterum os & pectus Georgius Temſicius Caſſiletanus præpoſitus, non arte ſolum, verum etiam natura facun-

Cuthbertus Tunſtallus.

Parœmia.

cundus, adhæc iure conſultiſſimus, tractandi vero negocii cum ingenio, tum aſſiduo rerum uſu eximius artifex. ubi ſemel atque iterum congreſſi, quibuſdam de rebus non ſatis conſentiremus, illi, in aliquot dies vale nobis dicto, Bruxellas profecti ſunt, principis oraculum ſciſcitaturi. Ego me interim (ſic enim res ferebat) Antuerpiam confero. Ibi dum verſor, ſæpe me inter alios, ſed quo non alius gratior, inviſit Petrus Ægidius Antuerpiæ natus, magna fide, & loco apud ſuos honeſto, dignus honeſtiſſimo, quippe iuvenis haud ſcio doctior ne, an moratior, eſt enim & optimus & literatiſſimus, ad hæc animo in omnes candido, in amicos vero tam propenſo pectore, amore, fide, adfectu tam ſyncero, ut vix unum aut alterum uſquam invenias, quem

Petrus Ægidius.

as, quem illi ſentias omnibus amicitiæ numeris eſſe conferendum Rara illi modeſtia, nemini longius abeſt fucus, nulli ſimplicitas ineſt prudentior. Porro ſermone tam lepidus, & tam innoxie facetus, ut patriæ deſiderium, ac laris domeſtici, uxoris, & liberorum, quorum ſtudio reviſendorum nimis quam anxie tenebar (iam tum enim plus quatuor menſibus abfueram domo) magna ex parte mihi dulciſſima cõſuetudine ſua, & mellitiſſima cõfabulatione levaverit. Hunc quũ die quadam in templo diuæ Mariæ quod & opere pulcherrimũ, & populo celeberrimum eſt, rei divinæ interfuiſſem, atque peracto ſacro, pararem inde in hoſpitium redire, forte colloquentem video, cum hoſpite quodam, vergentis ad ſenium ætatis, vultu adu-

aduſto, promiſſa barba; penula neglectim ab humero dependẽte, qui mihi ex vultu atq; habitu nauclerus eſſe videbatur. At Petrus ubi me conſpexit, adit ac ſalutat, reſpondere conantem ſeducit paululum, & vides inquit hunc? (ſimul deſignabat eum cũ quo loquentem videram) eum inquit, jam hinc ad te recta parabam ducere. Veniſſet, inquam, pergratus mihi tua cauſa. Imò inquit ille, ſi noſſes hominem, ſua. Nam nemo vivit hodie mortalium omnium, qui tantum tibi hominum, terrarumque incognitarum narrare poſſit hiſtoriã, quarum rerum audiendarum ſcio avidiſſimum eſſe te. Ergo, inquam, non peſſime conjectavi. Nam primo aſpectu protinus ſenſi hominem eſſe nauclerum. Atqui, inquit, aberraſti longiſſime, naviga-

vigavit quidem non ut Palinurus, ſed ut Vlyſſes: imò velut Plato. Nempe Raphael iſte, ſic enim vocatur gentilicio nomine Hythlodæus, & latinæ linguæ non indoctus, & græcæ doctiſſimus (cuius ideo ſtudioſior quàm Romanæ fuit, quoniam totum ſe addixerat philoſophiæ: qua in re nihil quod alicuius momenti ſit, præter Senecæ quædam ac Ciceronis extare latine cognovit) relicto fratribus patrimonio, quod ei domi fuerat (eſt enim Luſitanus) orbis terrarum contemplãdi ſtudio, Americo Veſpucio ſe adiunxit, atque in tribus poſterioribus illarum quatuor navigationum, quæ paſſim iam leguntur, perpetuus eius comes fuit, niſi quod in ultima cum eo non rediit. Curauit enim atque adeo extorſit ab Americo, ut ipſe in his

xxIIII eſſet, qui ad fines poſtremæ navigationis in Caſtello relinquebantur. Itaque relictus eſt, uti obtemperaretur animo eius, peregrinationis magis quàm ſepulchri curioſo, quippe cui hæc aſſidue ſunt in ore, Cœlo tegitur qui non habet urnam, & vndiq; ad ſuperos tantundem eſſe viæ.
Apophthegma
Quæ mens eius, niſi deus ei propitius adfuiſſet, nimio fuerat illi conſtatura. Cæterum poſtquam digreſſo Veſpucio multas regiones cum quinque Caſtellanorũ comitibus emenſus eſt, mirabili tandem fortuna Taprobanẽ delatus, inde pervenit in Caliquit, ubi repertis commode Luſitanorum navibus, in patriam denique præter ſpem revehitur. Hæc ubi narravit Petrus, actis ei gratiis, quod tam officioſus in me fuiſſet, ut cuius viri colloquium mihi

gratum

gratum ſperaret, eius uti ſermone frueref, tantam rationem habuiſſet, ad Raphaelem me converto, tum ubi nos mutuo ſalutaſſemus, atque illa communia dixiſſemus, quæ dici in primo hoſpitum congreſſu ſolent, inde domum meam digredimur, ibique in horto conſidentes in ſcamno ceſpitibus herbeis conſtrato, cõfabulamur. Narravit ergo nobis, quo pacto poſteaquam Veſpucius abierat, ipſe ſociique eius, qui in Caſtello remanſerant, conveniendo atque blandiendo cœperint ſe paulatim eius terræ gentibus inſinuare, iamque non innoxiè modo apud eas, ſed etiam familiariter verſari, tum principi cuidam (cuius & patria mihi, & nomen excidit) grati, charique eſſe, cius liberalitate narrabat cõmeatum atque viaticum ipſi & quinq;

quinq, eius comitibus affatim fu-
iſſe ſuppeditatum , cum itineris
(quod per aquam ratibus,per ter-
ram curru peragebant) fideliſſi-
mo duce ,qui eos ad alios princi-
pes, quos diligenter commenda-
ri petebāt, adduceret. Nam poſt
multorum itinera dierum, oppi-
da atq; urbes aiebat reperiſſe ſe,
ac non peſſime inſtitutas, magna
populorum frequentia,reſpubli-
cas. Nempe ſub Æquatoris linea
tum hinc atq;inde ab utroque la-
tere,quantum ferè ſpatii ſolis or-
bita complectitur, vaſtas obiace-
re ſolitudines perpetuo fervore
torridas. Squalor undique & tri-
ſtis rerum facies horrida atq; in-
culta omnia feris habitata ſerpē-
tibuſq;,aut deniq;hominibus ne-
que minus efferis quàm ſint be-
luæ, neque minus noxiis. Cæte-
rum ubi longius evectus ſis, pau-
latim

latim omnia manſueſcere, cœlum minus aſperum, ſolum virore blandum, mitiora animantium ingenia, tandem aperiri populos, urbes, oppida, in his aſſidua non inter ſe modo, ac finitimos, ſed procul etiam diſſitas gentes, terra mariq; commercia. Inde ſibi natam facultatem, multas ultro citroq; terras inviſendi, quod nulla navis ad iter quodlibet inſtruebatur, in quam non ille, comiteſq; eius libentiſſime admittebantur. Naves quas primis regionibus conſpexerunt, carina plana fuiſſe narrabat. vela conſutis papyris aut viminibus intendebantur, alibi coriacea. poſt vero acuminatas carinas canabea vela repererunt. omnia denique noſtris ſimilia. nautæ maris ac cœli non imperiti. Sed miram ſe narrabat iniſſe gratiam, tradito magne-

magnetis uſu, cuius antea penitus erant ignari, ideoque timide pelago conſueviſſe ſeſe, neque aliàs temere, quàm æſtate credere. Nunc vero eius fiducia lapidis contemnunt hyemē, ſecuri magis, quàm tuti, ut periculum ſit, ne quæ res magno eis bono futura putabatur, eadem per imprudentiam magnorum cauſa malorum fiat. Quid quoque in loco ſe vidiſſe narravit, & longum fuerit explicare, neque huius eſt operis inſtitutum, & alio fortaſſe loco dicetur à nobis, præſertim quicquid ex uſu fuerit non ignorari, qualia ſunt in primis ea, quę apud populos uſquam civiliter conviventes animadvertit, recte prudenterque proviſa. His enim de rebus & nos avidiſſime rogabamus, & ille libentiſſime diſſerebat, omiſſa interim inquiſitione mon-

nonſtrorum, quib. nihil eſt minus novum. Nam Scyllas & Celenos rapaces, & Leſtrigonas populivoros, atque eiuſcemodi immania portenta, nuſquam ferè nõ invenias, ac ſanè ac ſapienter inſtituto cives haud reperias ubilibet. Cæterum ut multa apud novos illos populos adnotavit perperam conſulta, ſic haud pauca recenſuit. unde poſſint exempla ſumi corrigendis harum urbium, nationum, gentium, ac regnorum erroribus, idonea, alio, ut dixi, loco à me commemoranda. Nunc ea tantum referre animus eſt, quæ de moribus atq; inſtitutis narrabat Vtopienſium, præmiſſo tamen eo ſermone, quo velut tractu quodam ad eius mẽtionem reipublicæ deventum eſt. Nam quum Raphaël prudentiſſime recenſuiſſet, alia hic, alia, illic

illic errata, utrobiꝗ certe plurima, tum quæ apud nos, quæve item ſunt apud illos cauta ſapientius, quum uniuſcuiuſque populi mores atque inſtituta ſic teneret, tanquam in quemcunque locum divertiſſet, totam ibi vitam vixiſſe videretur, admiratus hominem Petrus. Miror profecto ‘ mi Raphael, inquit, cur te regi cuipiam non adiungas, quorum neminem eſſe, ſatis ſcio, cui tu non ſis futurus vehementer gratus, utpote quem hac doctrina, atque hac locorum hominumq; peritia non oblectare ſolum, ſed exemplis quoque inſtruere, atꝗ adiuvare conſilio ſis idoneus, ſimul hoc pacto & tuis rebus egregiè conſulueris, & tuorũ omnium commodis magno eſſe adiumento poſſis. Quod ad meos attinet, inquit ille, non valde commoveor,

moueor, nempe in quos mediocriter opinor me officii mei partes impleuiſſe. nam quibus rebus alii non niſi ſenes & ægri cedunt, imo tum quoque ægre cedunt, quum amplius retinere non poſſunt, eas res ego non ſanus modo ac vegetus, ſed iuuenis quoque cognatis, amicisque diſpartiui, quos debere puto hac mea eſſe benignitate contentos, neque id exigere atque expectare præterea, vt memet eorum cauſa regibus in ſeruitium dedam. Bona verba inquit Petrus, mihi viſum eſt non vt ſeruias regibus, ſed vt inſeruias. Hoc eſt, inquit ille, vna ſyllaba plus quam ſeruias. At ego ſic cenſeo, inquit Petrus, quoquo tu nomine rem appelles, eam tamen ipſam eſſe viam, qua non aliis modo & priuatim & publice poſſis conducere, ſed tuam quoq;

ıgenium tuum atque induſtriam ublicis rebus accõmodes, quod unquam tãto cum fructu queas, uanto ſi à conſiliis fueris magno licui principi, eiq́; (q̧ te facturum erte ſcio) recta atq; honeſta perıaſeris. Nempe à principe bonoum malorumq́ue omnium torens in totum populum, velut à erenni quodam fonte promâat. In te vero tam abſoluta dotrina eſt, vt vel citra magnum reum vſum, porro tanta rerum peitia, vt ſine vlla doctrina, egregiın conſiliarium cuiuis regum ſis ræſtaturus. Bis erras, inquit ille, ıi More, primum in me, deinde ı re ipſa. nam neque mihi ea eſt acultas, quam tu tribuis, & ſi maıme eſſet, tamen quum ocio meo egocium faceſſerem, publicam em nihil promoueam. Primum nim principes ipſi pleriq; omnes

militaribus ſtudiis (quorum ego neque peritiam habeo, neque deſidero) libentius occupantur, quã bonis pacis artibus, maiusq́; multo ſtudium eſt, quibus modis per fas ac nefas noua ſibi regna pariant, quam vti parta bene adminiſtrent. Præterea quicunque regibus à conſilio ſunt, eorum nemo eſt, qui non aut vere tantum ſapit, vt non egeat, aut tantum ſibi ſapere videtur, vt non libeat alterius probare conſilium, niſi quod abſurdiſſimis quibusque dictis aſſentiuntur & ſupparaſitantur eorum, quos vt maxime apud principem gratiæ, ſtudent aſſentatione demereri ſibi. Et certe ſic eſt natura comparatum, vt ſua cuique inuenta blandiantur. Sic & coruus ſuos arridet pullos, & ſuus ſimię catulus placet. Quod ſi quis in illo cœtu vel alienis inuiden-

tium

cium, vel præferentium ſua, aliquid afferat, quod aut aliis temporibus factum legit, aut aliis fieri locis vidit, ibi qui audiunt, perinde agunt, ac ſi tota ſapientiæ ſuæ periclitaretur opinio, & poſt illa pro ſtultis planè ſint habendi, niſi aliquid ſufficiant inuenire, quod in aliorum inuentis vertant vitio. Si cætera deſtituant, tum huc confugiunt, hæc noſtris, inquiunt, plauere maioribus, quorum prudentiam vtinam nos æquaremus: itaque hoc dicto veluti egregie perorata re, conſidunt. Tanquam magnum ſit periculum, ſi quis vlla in re deprehendatur maioribus ſuis ſapientior, à quibus tamen vt quicque optime conſultum eſt, ita æquiſſimo animo valere ſinimus. at ſi qua de re potuit conſuli prudentius, eam protinus anſam, cupide arreptam,
 mor-

mordicus retinemus. Itaq; in hæc ſuperba, abſurda, ac moroſa iudicia, cum ſæpe alibi, tum ſemel in Anglia quoque incidi. Obſecro, inquam, fuiſti apud nos? Fui, inquit, atque aliquot menſes ibi ſum verſatus, non multo poſt eam cladem, qua Anglorum occidentalium ciuile aduerſus regem, bellum, miſeranda ipſorum ſtrage compreſſum eſt. Interea multum debui Reuerendiſſimo patri Ioanni Mortono Cantuarienſi Archiepiſcopo & Cardinali, ac tum quoque Angliæ Cancellario, viro mi Petre (nam Moro cognita ſum narraturus) non autoritate magis, quam prudentia ac virtute venerabili. Etenim ſtatura ei mediocris erat, nec ætati quanquam ſeræ cedens. vultus quem reuereare, non horreas. in congreſſu non difficilis, ſerius tamen

men & grauis. libido erat aſperius interdum cõpellando ſupplicantes experiri, ſed ſine noxa, quid ingenii, quam animi præſentiam quiſq; prę ſe ferret, qua velut cognata ſibi virtute, modo abeſſet impudentia, delectabatur, & vt idoneam ad res gerendas amplectebatur. Sermo politus & efficax, Iuris magna peritia, ingenium incomparabile, memoria ad prodigium vſque excellens. Hæc enim natura egregia, diſcẽdo atq; exercendo prouexit. Huius conſiliis rex plurimũ fidere, multum reſp. niti (cum ego aderam) videbatur. quippe qui ab prima ferè iuuenta protinus à ſchola coniectus in aulã maximis in negociis per omnẽ verſatus ætatem, ac variis fortunæ æſtibus aſſidue iactatus, prudentiam rerum (quæ ſic recepta non facile elabitur) multis magniſque

neq; vlla pœna eſt tanta, vt ab latrociniis cohibeat eos, qui nullā aliam artem quærendi victus habent. Itaq; hac in re non vos modo, ſed bona pars huius orbis imitari videtur malos præceptores, qui diſcipulos verberant libentius, quàm docent. Decernuntur enim furanti grauia atq; horrenda ſupplicia, cum potius multo fuerit prouidendum, vti aliquis eſſet prouentus vitæ, ne cuiquam tam dira ſit furandi primum, dehinc pereundi neceſſitas. Eſt, inquit ille, ſatis hoc prouiſum, ſunt artes mechanicæ, eſt agricolatio, ex his tueri vitam liceat, ni ſponte mali eſſe mallent. At non ſic euades inquam. Nam primum omittamus eos, qui ſæpe vel ab externis bellis, vel ciuilibus mutili redeunt domum, vt nuper apud vos è Cornubienſi prœlio, & non

Quaratione fieri poſſit, ne tam multi ſint fures.

ita pridem è Gallico, qui vel Reip. impendunt mẽbra, vel regi, quos neque priſtinas artes exercere debilitas patitur, neque ætas nouam diſcere, hos, inquam, omittamus, quando bella per intermiſſas vices commeant, Ea contẽplemur, quæ nullo die non accidunt. Tantus eſt ergo nobiliũ numerus, qui non ipſi modo degant ocioſi tanquam fuci laborib. aliorum, quos puta ſuorum prædiorum colonos augendis reditibus ad viuum vſque radunt. Nam eam ſolam frugalitatem mouere, homines alioquin ad mendicitatem vſque prodigi, verum immenſam quoque ocioſorum ſtipatorum turbã circumferunt, qui nullam vnquam quærendi victus artem didicere. Hi ſimulatque herus obierit, aut ipſi ægrotauerint, eiiciuntur illico, nam & ocioſos libentius quam

ægro-

ægrotos alunt, & ſæpe morientis hæres non protinus alendæ ſufficit paternæ familiæ. interim illi eſuriunt ſtrenue, niſi ſtrenue latrocinentur. Nam quid faciant? Siquidem vbi errando paululum veſtes ac valetudinem attriuere, morbo iam ſqualidos, atq; obſitos pannis, neque generoſi dignãtur accipere, neq; audent ruſtici, non ignari eum, qui molliter educatus in ocio ac deliciis, ſolitus ſit accinctus acinace ac cetra, totam viciniã vultu nebulonico deſpicere, & contemnere omnes præ ſe: haudquaquam idoneum fore, qui cum ligone ac marra, maligna mercede ac victu parco, fideliter inſeruiat pauperi. Ad hæc ille, atqui nobis, inquit, hoc hominum genus in primis fouendum eſt. in his enim, vtpote hominib. animi magis excelſi ac genero-

ſioris, quam ſunt opifices aut agricolę, conſiſtunt vires ac robur exercitus, ſi quando ſit confligendum bello. Profecto inquam ego, eadē opera dicas licet, belli gratia fouendos eſſe fures, quibus haud dubie nunquam carebitis, dum habebitis hos. Quin neque latrones ſunt inſtrenui milites, neque milites ignauiſſimi latronū. adeo inter has artes belle conuenit. At hoc vitiū tamen frequens eſt vobis, nō propriū. eſt enim omnium ferè gentiū commune. Nam Gallias infeſtat alia præterea peſtis peſtilentior, Tota patria ſtipendiariis in pace quoque (ſi illa pax eſt) oppleta atq; obſeſſa militibus, eadem perſuaſione inductis, qua vos ociosos hic miniſtros alēdos eſſe cenſuiſtis. nempe quod Moroſophis viſum eſt, in eo ſitam eſſe publicam ſalutem, ſi in promptu

Quam perniciē adferant perpetua militum præſidia.

ptu

ptu ſemper adſit validũ firmumque præſidium, maxime veteranorum. neque enim confidunt inexercitatis quicquam. vt vel ideo quærendum eis bellum ſit, ne imperitos habeant milites, & homines iugulandi gratis, ne (vt habet facete Saluſtius) manus aut animus incipiat per ocium torpeſcere. At quàm ſit pernicioſum huiuſmodi beluas alere, & Gallia ſuo malo didicit, & Romanorum, Carthaginenſium, ac Syrorum, tum multarum gentium exempla declarant, quorum omnium non imperium modo, ſed agros quoque, atque adeo vrbes ipſas parati ipſorum exercitus aliis atque aliis occaſionibus euerterunt. Quam vero non magnopere neceſſarium, vel hinc eluceſcit, quod ne Galli quidem milites armis ab vnguiculis exercitatiſſimi cum

euocatis comparati veſtris, admodum ſæpe gloriantur ſuperiores ſeſe diſceſſiſſe, vt ne quid dicam amplius, ne præſentibus videar adblandiri vobis. Sed nec veſtri illi vel opifices vrbici, vel rudes atque agreſtes agricolæ, ocioſos generoſorum ſtipatores creduntur valde pertimeſcere, niſi aut hi quib. ad vires atque audaciam corpus contigit ineptius, aut quorum animi vis inopia, rei familiaris infringitur, adeo periculum nullum eſt, ne quorum valida & robuſta corpora (neque enim niſi ſelectos dignantur generoſi corrumpere) nunc vel elangueſcunt ocio, vel negociis propè mulieribus emolliuntur, iidem bonis artibus inſtructi ad vitam, & virilibus exercitati laboribus effœminentur. Certe vtcunque ſeſe hæc habet res, illud

mihi

mihi nequaquam videtur publicæ rei conducere in euentum belli, q̃ nunquam habetis, niſi quum vultis, infinitam eius generis turbam alere, quod infeſtat pacẽ, cuius tãto maior haberi ratio, quàm belli debeat. Neque hæc tamen ſola eſt furandi neceſſitas, eſt alia magis, quantum credo, peculiaris vobis. Quænam eſt ea? inquit Cardinalis: Oues, inquam, veſtræ, quæ tam mites eſſe, tamque exiguo ſolent ali, nunc (vti fertur) tam edaces atque indomitæ eſſe cœperunt, vt homines deuorent ipſos, agros, domos, oppida vaſtent ac depopulentur. Nempe quibuſcunque regni partibus naſcitur lana tenuior, atque ideo precioſior, ibi nobiles & generoſi, atque adeo Abbates aliquot ſancti viri, non his contenti reditibus fructibusq; annuis, qui maio-

militaribus ſtudiis (quorum ego neque peritiam habeo, neque deſidero) libentius occupantur, quã bonis pacis artibus, maiusq́; multo ſtudium eſt, quibus modis per fas ac nefas noua ſibi regna pariant, quam vti parta bene adminiſtrent. Præterea quicunque regibus à conſilio ſunt, eorum nemo eſt, qui non aut vere tantum ſapit, vt non egeat, aut tantum ſibi ſapere videtur, vt non libeat alterius probare conſilium, niſi quod abſurdiſſimis quibusque dictis aſſentiuntur & ſupparaſitantur eorum, quos vt maxime apud principem gratiæ, ſtudent aſſentatione demereri ſibi. Et certe ſic eſt natura comparatum, vt ſua cuique inuenta blandiantur. Sic & coruus ſuos arridet pullos, & ſuus ſimię catulus placet. Quod ſi quis in illo cœtu vel alienis inuiden-

tium

tium, vel præferentium ſua, aliquid afferat, quod aut aliis temporibus factum legit, aut aliis fieri locis vidit, ibi qui audiunt, perinde agunt, ac ſi tota ſapientiæ ſuæ periclitaretur opinio, & poſt illa pro ſtultis planè ſint habendi, niſi aliquid ſufficiant inuenire, quod in aliorum inuentis vertant vitio. Si cætera deſtituant, tum huc confugiunt, hæc noſtris inquiunt, placuere maioribus, quorum prudentiam vtinam nos æquaremus: itaque hoc dicto veluti egregie perorata re, conſidunt. Tanquam magnum ſit periculum, ſi quis vlla in re deprehendatur maioribus ſuis ſapientior, à quibus tamen vt quicque optime conſultum eſt, ita æquiſſimo animo valere ſinimus. at ſi qua de re potuit conſuli prudentius, eam protinus anſam, cupide arreptam,

mordicus retinemus. Itaq; in hæc ſuperba, abſurda, ac moroſa iudicia, cum ſæpe alibi, tum ſemel in Anglia quoque incidi. Obſecro, inquam, fuiſti apud nos? Fui, inquit, atque aliquot menſes ibi ſum verſatus, non multo poſt eam cladem, qua Anglorum occidentalium ciuile aduerſus regem, bellum, miſeranda ipſorum ſtrage compreſſum eſt. Interea multum debui Reuerendiſſimo patri Ioanni Mortono Cantuarienſi Archiepiſcopo & Cardinali, ac tum quoque Angliæ Cancellario, viro mi Petre (nam Moro cognita ſum narraturus) non autoritate magis, quam prudentia ac virtute venerabili. Etenim ſtatura ei mediocris erat, nec ætati quanquam ſeræ cedens. vultus quem reuereare, non horreas. in congreſſu non difficilis, ſerius tamen

men & grauis. libido erat aſperius interdum cõpellando ſupplicantes experiri, ſed ſine noxa, quid ingenii, quam animi præſentiam quiſq; prę ſe ferret, qua velut cognata ſibi virtute, modo abeſſet impudentia, delectabatur, & vt idoneam ad res gerendas amplectebatur. Sermo politus & efficax, Iuris magna peritia, ingenium incomparabile, memoria ad prodigium vſque excellens. Hæc enim natura egregia, diſcẽdo atq; exercendo prouexit. Huius conſiliis rex plurimũ fidere, multum reſpiciti (cum ego aderam) videbatur. quippe qui ab prima ferè iuuenta protinus à ſchola coniectus in aulá maximis in negociis per omnẽ verſatus ætatem, ac variis fortunæ æſtibus aſſidue iactatus, prudentiam rerum (quæ ſic recepta non facile elabitur) multis magnisque

neq; vlla pœna eſt tanta, vt ab latrociniis cohibeat eos, qui nullā aliam artem quærendi victus habent. Itaq; hac in re non vos modo, ſed bona pars huius orbis imitari videtur malos præceptores, qui diſcipulos verberant libentius, quàm docent. Decernuntur enim furanti grauia atq; horrenda ſupplicia, cum potius multo fuerit prouidendum, vti aliquis eſſet prouentus vitæ, ne cuiquam tam dira ſit furandi primum, dehinc pereundi neceſſitas. Eſt, inquit ille, ſatis hoc prouiſum, ſunt artes mechanicæ, eſt agricolatio, ex his tueri vitam liceat, ni ſponte mali eſſe mallent. At non ſic euades inquam. Nam primum omittamus eos, qui ſæpe vel ab externis bellis, vel ciuilibus mutili redeunt domum, vt nuper apud vos è Cornubienſi prœlio, & non

Quaratione fieri poſſit, ne tam multi ſint fures.

ita pridem è Gallico, qui vel Reip. impendunt mēbra, vel regi, quos neque priſtinas artes exercere debilitas patitur, neque ætas nouam diſcere. hos, inquam, omittamus, quando bella per intermiſſas vices commeant, Ea contēplemur, quæ nullo die non accidunt. Tantus eſt ergo nobiliū numerus, qui non ipſi modo degant ocioſi tanquam fuci laborib. aliorum, quos puta ſuorum prædiorum colonos augendis reditibus ad viuum vſque radunt. Nam eam ſolam frugalitatem mouere, homines alioquin ad mendicitatem vſque prodigi, verum immenſam quoque ocioſorum ſtipatorum turbā circumferunt, qui nullam vnquam quærendi victus artem didicere. Hi ſimulatque herus obierit, aut ipſi ægrotauerint, eiiciuntur illico, nam & ocioſos libentius quam

ægro-

ægrotos alunt, & ſæpe morientis hæres non protinus alendæ ſufficit paternæ familiæ. interim illi eſuriunt ſtrenue, niſi ſtrenue latrocinentur. Nam quid faciant? Siquidem vbi errando paululum veſtes ac valetudinem attriuere, morbo iam ſqualidos, atq; obſitos pannis, neque generoſi dignātur accipere, neq; audent ruſtici, non ignari eum, qui molliter educatus in ocio ac deliciis, ſolitus ſit accinctus acinace ac cetra, totam viciniā vultu nebulonico deſpicere, & contemnere omnes præ ſe: haudquaquam idoneum fore, qui cum ligone ac marra, maligna mercede ac victu parco, fideliter inſeruiat pauperi. Ad hæc ille, atqui nobis, inquit, hoc hominum genus in primis fouendum eſt. in his enim, vtpote hominib. animi magis excelſi ac genero-

ſioris, quam ſunt opifices aut agricolę, conſiſtunt vires ac robur exercitus, ſi quando ſit confligendum bello. Profecto inquam ego, eadē opera dicas licet, belli gratia fouendos eſſe fures, quibus haud dubie nunquam carebitis, dum habebitis hos. Quin neque latrones ſunt inſtrenui milites, neque milites ignauiſſimi latronū. adeo inter has artes belle conuenit. At hoc vitiū tamen frequens eſt vobis, nō propriū. eſt enim omnium ferè gentiū commune. Nam Gallias infeſtat alia præterea peſtis peſtilentior, Tota patria ſtipendiariis in pace quoque (ſi illa pax eſt) oppleta atq; obſeſſa militibus, eadem perſuaſione inductis, qua vos ocioſos hic miniſtros alēdos eſſe cenſuiſtis. nempe quod Moroſophis viſum eſt, in eo ſitam eſſe publicam ſalutem, ſi in prom-

Quam perniciē adferant perpetua militum præſidia.

pt

ptu ſemper adſit validū firmumque præſidium, maxime veteranorum. neque enim confidunt inexercitatis quicquam. vt vel ideo quærendum eis bellum ſit, ne imperitos habeant milites, & homines iugulandi gratis, ne (vt habet facete Saluſtius) manus aut animus incipiat per ocium torpeſcere. At quàm ſit pernicioſum huiuſmodi beluas alere, & Gallia ſuo malo didicit, & Romanorum, Carthaginenſium, ac Syrorum, tum multarum gentium exempla declarant, quorum omnium non imperium modo, ſed agros quoque, atque adeo vrbes ipſas parati ipſorum exercitus aliis atque aliis occaſionibus euerterunt. Quam vero non magnopere neceſſarium, vel hinc eluceſcit, quod ne Galli quidem milites armis ab vnguiculis exercitatiſſimi cum

euocatis comparati veſtris, admodum ſæpe gloriantur ſuperiores ſeſe diſceſſiſſe, vt ne quid dicam amplius, ne præſentibus videar adblandiri vobis. Sed nec veſtri illi vel opifices vrbici, vel rudes atque agreſtes agricolæ, ocioſos generoſorum ſtipatores creduntur valde pertimeſcere, niſi aut hi quib. ad vires atque audaciam corpus contigit ineptius, aut quorum animi vis inopia, rei familiaris infringitur, adeo periculum nullum eſt, ne quorum valida & robuſta corpora (neque enim niſi ſelectos dignantur generoſi corrumpere) nunc vel elangueſcunt ocio, vel negociis propè mulieribus emolliuntur, iidem bonis artibus inſtructi ad vitam, & virilibus exercitati laboribus effœminentur. Certe vtcunque ſeſe hæc habet res, illud mihi

mihi nequaquam videtur publicæ rei conducere in euentum belli, q; nunquam habetis, niſi quum vultis, infinitam eius generis turbam alere, quod infeſtat pacē, cuius tāto maior haberi ratio, quàm belli debeat. Neque hæc tamen ſola eſt furandi neceſſitas, eſt alia magis, quantum credo, peculiaris vobis. Quænam eſt ea? inquit Cardinalis: Oues, inquam, veſtræ, quæ tam mites eſſe, tamque exiguo ſolent ali, nunc (vti fertur) tam edaces atque indomitæ eſſe cœperunt, vt homines deuorent ipſos, agros, domos, oppida vaſtent ac depopulentur. Nempe quibuſcunque regni partibus naſcitur lana tenuior, atque ideo precioſior, ibi nobiles & generoſi, atque adeo Abbates aliquot ſancti viri, non his contenti reditibus fructibusq; annuis, qui maio-

maioribus ſuis ſolebãt ex prædiis creſcere, nec habentes ſatis, quod ocioſe ac laute viuentes, nihil in publicum proſint, niſi etiam obſint, aruo nihil relinquunt, omnia claudũt paſcuis, demoliuntur domos, diruũt oppida, templo duntaxat ſtabulandis ouibus relicto, & tanquam parum ſoli perderent apud vos, ferarum ſaltus ac viuaria, illi boni viri habitationes omnes, & quicquid vſquam eſt culti, vertunt in ſolitudinem. Ergo vt vnus helluo inexplebilis ac dira peſtis patriæ, continuatis agris, aliquot millia iugerum vno circundet ſepto, eiiciuntur coloni quidam, ſuis etiam aut circumſcripti fraude, aut vi oppreſſi exuuntur, aut fatigati iniuriis, adiguntur ad venditionem. Itaque quoquo pacto emigrant miſeri, viri, mulieres, mariti, vxores, orbi

viduæ,

viduæ, parentes cum paruis liberis, & numeroſa magis quam diuite familia, vt multis opus habet manibus res ruſtica: emigrant inquam, è notis atque aſſuetis laribus, nec inueniunt quo ſe recipiant, ſupellectilem omnem haud magno vendibilem, etiam ſi manere poſſit emptorem, quum extrudi neceſſe eſt, minimo venundant. id quum breui errando inſumpſerint, quid reſtat aliud deniq;, quam vti furentur, & pendeant iuſte ſcilicet, aut vagentur atque mendicent. quanquam tum quoque velut errones coniiciuntur in carcerem, quod ocioſi obambulent: quorum operam nemo eſt qui conducat, quum illi cupidiſſime offerant. Nam ruſticæ rei cui aſſueuerunt, nihil eſt quod agatur, vbi nihil ſeritur. Siquidem vnus opilio atque bubul-

cus ſufficit ei terræ depaſcendæ pecoribus, in cuius cultum, vt ſementi faciendæ ſufficeret, multæ poſcebantur manus. Atque hac ratione fit vt multis in locis annona multo ſit carior. Quin lanarum quoque adeo increuit precium, vt à tenuioribus, qui pãnos inde ſolent apud vos conficere, prorſus emi non poſſint, atque ea ratione plures ab opere ablegantur in ocium. Nam poſt aucta paſcua infinitam ouium vim abſumpſit tabes, velut eorum cupiditatem vlciſcente Deo, immiſſa in oues lue, quam in ipſorum capita contortam eſſe fuerat iuſtius. Quod ſi maxime increſcat ouium numerus, precio nihil decreſcit tamen. quod earum, ſi monopolium appellari nõ poteſt quod non vnus vendit, certe oligopolium eſt. Reciderunt enim fere in

manus paucorum, eorundemque diuitum, quos nulla neceſſitas vrget ante vendendi quam libet, nec ante libet quam liceat quanti libet. Iam cætera quoque pecorum genera, vt æque cara ſint, eadem ratio eſt, atque hoc etiam amplius, quod dirutis villis, atque imminuta re ruſtica, non ſint qui fœturam curent. Neque enim diuites illi, vt ouium, ſic etiam armentorum fœtus educant: ſed aliunde macra empta vili, poſteaquam ſuis paſcuis pinguerint, magno reuendunt. Ideoque ſicuti reor, nondum ſentitur totum huius rei incommodum. Nempe adhuc his modo locis reddunt cara, vbi vendunt. cæterum vbi aliquandiu celerius extulerint illinc, quam naſci poſſint, tum demum ibi quoque paulatim decreſcente copia, vbi coëmuntur, neceſſe

neceſſe eſt hic inſigni laboretur inopia. Ita qua re vel maximè felix hæc veſtra videbatur inſula, iã ipſam paucorum improba cupiditas vertit in perniciem. Nam hæc annonæ caritas in cauſa eſt, cur quiſque quam poſſit plurimos è familia dimittat, quo quæſo niſi mendicatum, aut quod generoſis animis perſuadeas facilius latrocinatum? Quid quod ad miſeram hanc egeſtatem, atque inopiam adiungitur importuna luxuries. Nam & miniſtris nobilium, & opificibus, & ipſis propemodum ruſticis, & omnibus denique ordinibus, multum eſt inſolentis apparatus in veſtibus, nimius in victu luxus. Iam ganea, luſtra, lupanar, & aliud lupanar tabernæ vinariȩ, ceruiſiariæ, poſtremo tot improbi ludi, alea, charta, fritillus, pila, ſphæra, diſcus, an

non

nõ hæc celeriter exhauſta pecunia recta ſuos myſtas mittunt aliquò latrocinatũ? Has pernicioſas peſtes eiicite. ſtatuite, vt villas atque oppida ruſtica, aut hi reſtituant, qui diruere, aut ea cedant repoſituris, atque ædificare volentibus. Refrenate coemptiones iſtas diuitum, ac velut monopolii exercendi licentiam. Pauciores alantur ocio, reddatur agricolatio, lanificiũ inſtauretur, vt ſit honeſtũ negotiũ, quo ſe vtiliter exerceatocioſa iſta turba, vel quos hactenus inopia fures fecit, vel q̃ nũc errones, aut ocioſi ſunt miniſtri, fures nimir. vtriq; futuri. Certe niſi his malis medemini, fruſtra tactetis exercitã in vindicãda furta iuſtitiã, nempe ſpecioſam magis, quam aut iuſtam aut vtilem. Siquidem quum peſſime ſinitis educari, & mores paulatim ab teneris

neris annis corrumpi puniendos videlicet, tum demum, quum ea flagitia viri deſignent, quorum ſpem de ſe perpetuam à pueritia vſque præbuerāt, quid aliud, quæſo, quam facitis fures, & iidem plectitis? Iam me hæc loquente, iuris ille conſultus interim ſe ad dicendum compoſuerat, ac ſtatuerat ſecum, modo illo ſolenni diſputantium vti, qui diligentius repetunt quam reſpondent, adeo bonam partem laudis ponunt in memoria. Belle, inquit, dixiſti profecto, quum ſis videlicet hoſpes, qui magis audire his de rebus aliquid potueris, quam exacte quicquam cognoſcere, id quod ego paucis efficiam perſpicuum. Nam primum ordine recenſebo quæ tu dixiſti, deinde oſtendam, quibus in rebus impoſuit tibi noſtrarum rerum ignoratio.

ratio. poſtremo rationes tuas omnes diluam atque diſſoluam. Igitur vt à primo quod ſum pollicitus, exordiar, quatuor mihi viſus es: Tace, inquit Cardinalis, nam haud reſponſurus paucis videris, qui ſic incipias. Quamobrem leuabimus in præſenti te hac reſpondendi moleſtia, ſeruaturi tamen integrum id munus tibi in proximum congreſſum veſtrum, quem (niſi quid impediat, aut te, aut Raphaëlem hunc) craſtinus dies velim referat. Sed interim abs te, mi Raphaël, perquã libenter audierim, quare tu furtum putes vltimo ſupplicio non puniendum, quamve aliam pœnam ipſe ſtatuas, quæ magis conducat in publicum. nam tolerandum ne tu quidem ſentis. At ſi nunc per mortem quoque, tamen in furtum ruitur, propoſita ſemel

Expreſſit morem ei Cardinali familiarem interpellandi ſi quis loquacius ageret.

vitæ

vitæ ſecuritate, quæ vis, quis metus poſſet abſterrere maleficos: qui mitigatione ſupplicii, velut præmio quodam ad maleficium ſe inuitatos interpretarentur? Omnino mihi videtur, inquam, pater benigniſſime, homini vitam eripi propter ereptam pecuniam prorſus iniquum eſſe. Siquidem cum humana vita ne omnibus quidem fortunæ poſſeſſionibus paria fieri poſſe arbitror. Quod ſi læſam iuſtitiam, ſi leges violatas, hac rependi pœna dicant, haud pecuniam: quid ni merito ſummum illud ius, ſumma vocetur iniuria? Nam neque legum probanda ſunt tam Manliana imperia, vt ſicubi in leuiſſimis parum obtemperetur, illico ſtringant gladium: neque tam Stoica ſcita, vt omnia peccata adeo exiſtimẽt paria, vti nihil iudicent intereſſe,

Manliana imperia ex Liuio.

occi-

occidatne aliquis hominem, an nummum ei ſurripiat, inter quæ (ſi quicquam æquitas valet) nihil omnio ſimile aut affine. Deus vetuit occidi quenquam, & nos tam facile occidimus ob ademptam pecuniolam? Quod ſi quis interpretetur, illo Dei iuſſu interdictam necis poteſtatem, niſi quatenus humana lex declaret occidendum, quid obſtat quo minus homines eodem modo cõſtituant inter ſe, quatenus ſtuprum admittendum ſit, adulterandum, peierandum? Siquidẽ quum Deus non alienæ modo, verum etiam ſuæ cuique mortis ius ademerit, ſi hominum inter ſe cõſenſus, de mutua cæde certis placitis cõſentientium, adeo debet valere, ut illius præcepti vinculis eximat ſuos ſatellites, qui ſine ullo exẽplo Dei eos intereme-

rint, quos humana ſanctio iuſſit occidi: an non hoc pacto præceptum illud Dei tantum iuris eſt habiturum, quãtum humana iura permiſerint? ac fiet nimirum, vt ad eundẽ modum omnibus in rebus ſtatuãt homines, quatenus diuina mandata cõueniat obſeruari. Denique lex Moſaica, quãquam inclemens & aſpera: nempe in ſeruos, & quidem obſtinatos lata, tamen pecunia furtum haud more mulctauit. Ne putemus Deum in noua lege clementiæ: qua pater imperat filiis maiorem indulſiſſe nobis inuicem ſæuiendi licentiam. Hæc ſunt cur non licere putem. Quàm vero ſit abſurdũ, atque etiã pernicioſum reipub. furem, atque homicidam ex æquo puniri, nemo eſt, opinor, qui neſciat. Nempe quum latro conſpiciat non minus imminere diſcri-

diſcriminis dũtaxat furti damnato, quàm ſi præterea cõuincatur homicidii, hac vna cogitatione impellitur in cædem eius, quem alioqui fuerat tantum ſpoliaturus, quippe præterquam quod deprehenſo nihil ſit plus periculi, eſt etiam in cæde ſecuritas maior, & maior cælandi ſpes ſublato facinoris indice. Itaq; dum fures nimis atrociter ſtudemus perterrefacere, in bonorum incitamus perniciem. Iã quod quæri ſolet: quæ punitio poſſit eſſe commodior: hoc meo iudicio haud paulo facilius eſt repertu: quàm quæ poſſit eſſe deterior. Cur enim dubitemus eam viam vtilem eſſe caſtigãdis ſceleribus, quàm ſcimus olim tamdiu placuiſſe Romanis, adminiſtrandæ Reipublicæ peritiſſimis? Nempe hi magnorum facinorum conuictos in lapidi-

cinas, atque fodiēda metalla damnabant, perpetuis adſervandos vinculis. Quanquam ego quod ad hanc rem attinet, nullius inſtitutum gentis magis probo, quàm id quod interea dum peregrinabar, in Perſide obſervatū apud vulgo dictos Polyleritas, adnotavi, populum neque exiguum, neque imprudenter inſtitutum, & niſi quod tributum quotannis Perſarum pendit regi: cætera liberum ac ſuis permiſſum legibus. Cæterum quoniam longe ab mari, montibus ferè circumdati, & ſuæ terræ nulla in re maligne cōtenti fructibus, neque adeunt alios ſæpe, neq, adeuntur. tamen ex vetuſto more gentis, neque fines prorogare ſtudent, & quos habēt, ab omni facile iniuria & mōtes tuentur, & penſio quam rerum potienti perſoluunt, immunes

Reſpublica Polyleritarum apud Perſas.

nes

nes prorſus ab militia, haud perinde ſplendide, atq; cõmode, feliceſq; magis quã nobiles, aut clari, degũt. quippe ne nomine quidem opinor, præterquam cõterminis admodum ſatis noti. Ergo apud hos furti qui peraguntur, quod ſuſtulere domino reddunt, non quod alibi fieri ſolet, principi: utpote cui tantum iuris eſſe cenſent in rem furtiuã quantum ipſi furi. Sin res perierit, precio ex bonis furum cõfecto ac perſoluto, tum reliquo uxoribus eorum atq; liberis integro, ipſi damnantur in opera, ac niſi atrociter cõmiſſum furtum eſt, neq; clauduntur ergaſtulo, neq; geſtant compedes, ſed liberi, ac ſoluti in publicis occupantur operibus. detrectantes ac languidius gerentes ſeſe, non tam vinculis cohercent quàm excitant verberibus,

Annotandū nobis qui ſecus facimus.

cinas, atque fodiēda metalla damnabant, perpetuis adſervandos vinculis. Quanquam ego quod ad hanc rem attinet, nullius inſtitutum gentis magis probo, quàm id quod interea dum peregrinabar, in Perſide obſervatū apud vulgo dictos Polyleritas, adnotavi, populum neque exiguum, neque imprudenter inſtitutum, & niſi quod tributum quotannis Perſarum pendit regi: cætera liberum ac ſuis permiſſum legibus. Cæterum quoniam longe ab mari, montibus ferè circumdati, & ſuæ terræ nulla in re maligne cōtenti fructibus, neque adeunt alios ſæpe, neq, adeuntur. tamen ex vetuſto more gentis, neque fines prorogare ſtudent, & quos habēt, ab omni facile iniuria & mōtes tuentur, & penſio quam rerum potienti perſoluunt, immu-

Reſpublica Polyleritarum apud Perſas.

nes

nes prorſus ab militia, haud perinde ſplendide, atq; cõmode, feliceſq; magis quã nobiles, aut clari, degũt. quippe ne nomine quidem opinor, præterquam cõterminis admodum ſatis noti. Ergo apud hos furti qui peraguntur, quod ſuſtulere domino reddunt, non quod alibi fieri ſolet, principi: utpote cui tantum iuris eſſe cenſent in rem furtiuã quantum ipſi furi. Sin res perierit, precio ex bonis furum cõfecto ac perſoluto, tum reliquo uxoribus eorum atq; liberis integro, ipſi damnantur in opera, ac niſi atrociter cõmiſſum furtum eſt, neq; clauduntur ergaſtulo, neq; geſtant compedes, ſed liberi, ac ſoluti in publicis occupantur operibus. detrectantes ac languidius gerentes ſeſe, non tam vinculis cohercent quàm excitant verberibus,

Annotandū nobis qui ſecmi facimus.

 ſtre-

ſtrenuam nauantes operam abſunt à contumeliis, noctu tantum nominatim cenſiti cubiculis includuntur; præter aſſiduum laborem, nihil incommodi eſt in vita. Aluntur enim haud duriter qui publicæ rei ſeruiũt, è publico. alibi aliter. Siquidem alicubi quod impeditur in eos ex eleemoſyna colligitur, atq; ea via quamquam incerta: tamen vt eſt ille populus miſericors, nulla reperitur vberior. alibi reditus quidem publici ad id deſtinantur. Eſt vbi certum in eos vſus tributum viritim conferunt. Quin aliquot in locis nullum publicum opus faciunt, ſed vt priuatus quiſq; eget mercenariis, ita illorum cuiuſpiam in eum diem operam, ſtata mercede cõducit apud forum, paulo minoris quàm quãti liberam fuerat conducturus: præterea fas eſt ſeruilẽ

igna-

ignauiam flagris corripere. Sic fit, vti nunquam opere careant: & præter victum aliquid quoque die ab ſingulis publico inferatur ærario. Vno quodam colore veſtiuntur & omnes & ſoli, capillo nõ abraſo verum paulo ſupra auriculas attonſo, è quarum altera paululum præſcinditur. Cibum cuiq; ab amicis dari, potumq; ac ſui coloris veſtem, licet, pecuniam datam eſſe danti pariter atq; accipienti capitale, neque minus periculoſum etiam homini libero quacũque de cauſa nummum à damnato recepiſſe, & ſeruos item (ſic enim damnatos vocant) arma contingere. Suos quæque regio propria diſtinguit nota, quam abieciſſe capitale eſt, vt vel extra ſuos conſpici fines, vel cum alterius regionis ſeruo quicquam eſſe collocutum. At neque

At idẽ hodie famuli nobiliũ pulchrum ſibi ducunt.

tutior fugæ meditatio quàm ipſa eſt fuga. Quin conſcium talis fuiſſe conſilii in ſervo nex eſt: in libero ſervitus. Contra indici præmia decreta ſunt, libero pecunia, ſervo libertas, utrique vero venia atque impunitas conſcientiæ, ne quando perſequi malum conſilium quã pœnitere ſit tutius. Huius rei hæc lex atque hic ordo eſt, quem dixi, qui quantum habeat humanitatis & commodi, facile patet. quãdo ſic iraſcitur, ut vitia perimat ſervatis hominibus, atq; ita tractatis, ut bonos eſſe neceſſe ſit. & quantum antè damni dederunt, tantum reliqua vita reſarciant. Porrò ne ad priſtinos relabãtur mores, adeo nullus eſt metus, ut viatores quoque quibus iter aliquò inſtitutum eſt, non aliis viæ ducibus ſeſe tutioreis arbitrentur, quàm ſervis illis ad quam-

quamq; regionem ſubinde commutatis. Nempe ad perpetrandum latrocinium nihil habent vſquàm non importunum: manus inermes: pecunia tãtum ſceleris index: deprehenſo parata vindicta, neque ſpes vlla prorſus fugiendi quoquam. Quo enim pacto falleret ac tegeret fugam: homo nulla veſtium parte populo ſimilis: niſi abeat nudus? quin ſic quoque fugientem proderet auricula. At ne inito ſaltem conſilio coniurent in rempub. id demum ſcilicet periculum eſt. quaſi in tantam venire ſpem vlla poſſit vicinia non tentatis ac ſolicitatis ante multarum regionũ ſeruitiis, quæ tãtũ abſunt à facultate cõſpirandi, ut ne cõvenire quidem, & colloqui aut ſalutare ſe mutuo liceat: ut credãt ut interim id cõſiliũ intrepide credituri ſuis: quod

reticentib. periculoſum, prodentibus maximo eſſe bono ſciant. Quum contra nemo ſit prorſus exſpes, obediendo ac perferẽdo, bonamq; de ſe præbendo ſpem, emendatioris in poſterum vitæ, poſſe his modis fieri, vt libertatẽ aliquãdo recuperet. quippe nullo nõ anno reſtitutis aliquot cõmendatione patientiæ. Hęc quũ dixiſſem, atque adieciſſem, nihil mihi videri cauſæ, quare non hic modus haberi vel in Anglia poſſit, multo maiore cũ fructu, quam illa iuſtitia, quam iuris ille peritus tantopere laudauerat. Sub hæc ille, nempe iureconſultus, Nunquam, inquit, iſtud ſic ſtabiliri queat in Anglia, vt non in ſummum diſcrimen adducat rempublicam, & ſimul hęc dicens, commouit caput, ac diſtorſit labrum, atque ita conticuit. Et omnes

qui aderant, pedibus in eius ibant ſententiam. Tum Cardinalis, Nõ eſt, inquit, procliue diuinare, commodéne an ſecus res ceſſura ſit, nullo prorſus facto periculo. Verum ſi pronũtiata mortis ſententia, differri executionem iubeat princeps, atque hunc experiatur morẽ, cohibitis aſylorum priuilegiis, tum vero ſi res comprobetur euẽtu eſſe utilis, rectum fuerit eam ſtabiliri, alioqui tunc quoque afficere ſupplicio eos, qui ſunt ante damnati, neque minus è repub. fuerit, neque magis iniuſtum, quàm ſi nunc idem fieret, nec vllum interea naſci ex ea re poteſt periculum. Quin mihi certe videntur errones quoq; ad eundem poſſe modum non peſſime tractari, in quos hactenus tam multis æditis legibus, nihil promouimus tamen. Hæc vbi

dixit Cardinalis, quæ me narrante contempſerant omnes, eadem nemo non certatim laudibus eſt proſequutus, maxime tamen illud de erronibus, quoniam hoc ab ipſo adiectum eſt. Neſcio an quæ ſunt ſecuta, ſilere præſtiterit. erant enim ridicula: ſed narrabo tamen: nam non erant mala, & aliquid ad hanc rem pertinebant. Adſtabat forte paraſitus quidam, qui videri volebat imitari morionem, ſed ita ſimulabat, ut propior vero eſſet, tam frigidis dictis captans riſum, ut ipſe ſæpius, quam dicta ſua rideretur. Excidebant homini tamen interdum quædam, adeo non abſurda, ut fidem adagio facerent, crebro iactu iaci aliquando Venerem. Is ergo dicente quodam è convivis: Iam meo ſermone bene proviſum eſſe furibus, atque à Cardinale etiam

Feſtiuus dialogus fratris & morionis.

iam

iam cautum de erronibus, reſtare nunc uti his præterea cōſuleretur publicitus, quos ad egeſtatem morbus aut ſenectus impuliſſet, atque ad labores unde vivi poſſit, reddidiſſet impotes, Sine, inquit, me. nam ego & hoc recte ut fiat, videro. Etenim hoc genus hominum miſere cupio aliquò è conſpectu amoliri meo, ita me male vexarunt ſæpe, cum querulis illis opplorationibus flagitarent pecuniam, quas nunquam tamen tam commode potuerunt occinere, ut nummum à me extorquerent. Quippe ſemper alterum evenit, ut aut non libeat dare, aut ne liceat quidem, quando nihil eſt quod detur. Itaque nunc cœperunt ſapere. nam ne perdant operam, ubi me præterire vidēt, prætermittūt taciti, ita nihil à me ſperant amplius, non

hercule magis quã ſi eſſem ſacerdos. Sed illos ego medicos omnes lata lege diſtribui ac diſpartiri iubeo in Benedictinorũ cœnobia, & fieri laicos, vt vocant Monachos: Mulieres moniales eſſe impero. Subriſit Cardinalis & approbat ioco, cæteri etiam ſerio. Cæterum Theologus quidã frater hoc dicto in ſacerdotes ac monachos adeo eſt exhilaratus, vt iam ipſe quoq; cœperit ludere homo alioqui prope ad toruitatem grauis. Ac ne ſic quidem, inquit, extricaberis à mendicis, niſi nobis quoque proſpexeris fratribus. Atqui, inquit paraſitus, hoc iam curatum eſt. Nã Cardinalis egregie proſpexit vobis, quũ ſtatueret de cohercendis, atque opere exercendis erronibus. nam vos eſtis errones maximi. Hoc quoq; dictum, quum coniectis in

Prouerbiũ vulgo iactatum apud mendicos.

Car-

Cardinalẽ oculis, eum viderent non abnuere, cœperunt omnes non illibenter arripere, excepto fratre Nam is (neq; equidem miror) tali perfuſus aceto, ſic indignatus eſt, atq; incanduit, vt nec à cõuiciis quidem potuerit temperare: hominem vocauit nebulonem, detractorem, ſuſurronem, & filium perditionis, minas interim terribiles citãs è ſcriptura ſacra. Iam ſcurra ſerio ſcurrari cœpit, & erat planè in ſua palæſtra. Noli, inquit, iraſci bone frater, ſcriptum eſt, in patientia veſtra poſſidebitis animas veſtras, Rurſum frater (referam enim ipſius verba) non iraſcor, inquit, furcifer, vel ſaltem non pecco. Nam Pſalmiſta dicit, Iraſcimini & nolite peccare. Admonitus deinde frater à Cardinale ſuauiter, ut ſuos affectus compeſce-

Alluſit ad illud Horatianum, Italo perfuſus aceto.

Vt ſeruat decorum in narratione.

peſceret. Non domine, inquit, ego loquor niſi ex bono zelo ſicut debeo. Nam viri ſancti habuerũt bonum zelum, unde dicitur, Zelus domus tuæ comedit me & canitur in eccleſiis, Irriſores Helizei, dum conſcendit domum dei, zelus calui ſentiunt, ſicut fortaſſe ſentiet iſte deriſor, ſcurra, ribaldus. Facis inquit Cardinalis, bono fortaſſis affectu, ſed mihi videris facturus, neſcio an ſanctius, certe ſapientius, ſi te ita cõpares, ne cũ homine ſtulto & ridiculo, ridiculum tibi certamẽ inſtituas. Non domine inquit, non facerem ſapientius. Nam Solomon ipſe ſapientiſſimus dicit: Reſpõde ſtulto ſecundum ſtultitiam eius, ſicut ego nunc facio, & demonſtro ei foveam in quam cadet, niſi bene præcaveat. Nam ſi multi irriſores Helizei, qui erat tan-

Appa-ret fra-trẽ ob impe-ritiam, zelus abuſũ neutro gene-re, ſic-ut hoc ſcelus.

tantum unus caluus, ſenſerunt zelus calui, quanto magis ſentiet unus deriſor multorum fratrum, in quibus ſunt multi calui? & etiam habemus bullam Papalem, per quam omnes qui derident nos, ſunt excommunicati. Cardinalis, ubi vidit nullum fieri finem nutu ablegato paraſito, ac aliam in rem commodum verſo ſermone, paulo poſt ſurgit è menſa, atq; audiendis clientum negociis dedit ſe noſque dimiſit. En mi More, quam longo te ſermone oneravi, quod tam diu facere plane puduiſſet me, niſi tu & cupide flagitaſſes, & ſic videreris audire, tanquam nolles quicquam eius confabulationis omitti, quæ quãquã aliquãto perſtrictius, narrãda tamen mihi fuit omnino propter eorum iudicium, qui quæ me dicente ſpreverant, eadem rurſus
eve-

eueſtigio non improbante Cardinale, etiam ipſi comprobarunt, vſque adeo aſſentantes ei, vt paraſiti quoque eius inuentis, quæ dominus per iocum non aſpernabatur, adblandirentur, & ſerio propemodum admitterent. Vt hinc poſſis æſtimare, quanti me ac mea conſilia, aulici forent æſtimaturi. Profecto mi Raphaël, inquam, magna me affeciſti voluptate, ita ſunt abs te dicta prudenter ſimul & lepidè omnia. præterea viſus mihi interim ſum non ſolum in patria verſari, verumetiam repueraſcere quodammodo iucunda recordatione Cardinalis illius, in cuius aula puer ſum educatus. cuius viri memoriæ, quod tu tam impenſe faues, non credas mi Raphaël, quanto mihi ſis effectus hoc nomine charior, cum eſſes
alio-

alioqui chariſſimus. Cęterum nõ poſſum adhuc vllo pacto meã demutare ſententiam, quin te planè putem, ſi animum inducas tuum, vti ne ab aulis principum abhorreas, in publicũm poſſe te tuis conſiliis plurimum boni conferre. quare nihil magis incumbit tuo, hoc eſt, boni viri officio. Siquidem cum tuus cenſeat Plato, reſp. ita demum futuras eſſe felices, ſi aut regnent Philoſophi, aut reges philoſophẽtur, quam procul aberit felicitas, ſi philoſophi regibus nec dignentur ſaltem ſuum impartiri conſilium? Non ſunt, inquit ille, tam ingrati, quin id libenter facerent, imò multi libris editis iam fecerunt, ſi hii qui rerum potiũtur, eſſent parati, bene cõſultis parêre. Sed bene haud dubie præuidit Plato, niſi reges philoſophentur ipſi, nunquam futu-

futurum, ut perverſis opinionibus à pueris imbuti atque infecti, penitus philoſophantium comꝓbent cõſilia. ꝙ ipſe quoq; experiebatur apud Dionyſiũ. An non me putas, ſi apud aliquem regum decreta ſana proponerem, & perniciosa malorũ ſemina conarer illi evellere, protinus aut eiiciendum aut habendum ludibrio? Age finge, me apud regem eſſe Gallorum, atque in eius conſidere cõſilio, dum in ſecretiſſimo ſeceſſu preſidẽte rege ipſo in corona prudẽtiſſimorũ hominũ magnis agitur ſtudiis, quib. artib. ac machinamẽtis Med:o'anũ retineat, ac fugitivam illã Neapolim ad ſe retrahat: poſtea vero evertat Venetos, ac totã Italiã ſubiiciat ſibi, deinde Flandros, Brabantos, totam poſtremo Burgundiam ſuæ faciat ditionis, atq; alias

Tecte Gallos dehortatur ab Italia paranda.

lias præterea gentes, quarum re-
num iam olim animo inuaſit;
lic dum alius ſuadet, feriendum
um Venetis fœdus tantiſper du-
ıturum, dum ipſis fuerit com-
ıodum, cum illis communican-
um conſilium, quin deponen-
am quoque apud eoſdem ali-
uam prædę partem, quam rebus
ſententia peractis repetat, Dum
ius conſulit conducendos Ger-
ıanos, alius pecunia demulcen-
ɔs Eluetios, Alius adverſus nu- Eluetii cōdu-ctitii.
en imperatoriæ maieſtatis, au-
, velut anathemate, propiti-
ıdum, Dum alii videtur cum
rragonum rege componendas
ſe res, & alieno Navariæ regno,
lut pacis authoramēto ceden-
ım: Alius interim cenſet Ca-
ılliæ principem aliqua ſpe affi-
tatis irretiendum, atq; aulicos
ɔbiles aliquot in ſuam factio-
nem

nem certa penſione eſſe pertrahendos, Dum maximus omnium nodus occurrit, quid ſtatuendum interim de Anglia ſit, Cæterum de pace tractandũ tamen, & conſtringenda firmiſſimis vinculis ſemper infirma ſocietas, amici vocẽtur, ſuſpiciãtur vt inimici, Habẽdos igitur paratos, velut in ſtatione Scotos, ad omnem intẽtos occaſionẽ, ſi quid ſe cõmoueant Angli, protinus immittendos. Adhæc fouendum exulem nobilem aliquem occulte, namque id apertè ne fiat prohibent fœdera, qui id regnum ſibi deberi contendat, vt ea velut anſa contineat ſuſpectũ ſibi principem, Hic inquam, in tanto rerum molimine, tot egregiis viris ad bellum ſua certatim conſilia conferentibus ſi ego homuncio ſurgam, ac verti iubeam vela, omittendam Italiam

am cenſeam, & domi dicam eſſe manēdum, vnum Galliæ regnum ferè maius eſſe, quam ut commode poſſit ab vno adminiſtrari, ne ſibi putet rex de aliis adiiciendis eſſe cogitandum. Tum ſi illis proponerem decreta Achoriorum populi, Vtopienſium inſulæ ad Euronoton oppoſiti, qui quum olim bellum geſſiſſent, vt regi ſuo aliud obtinerent regnum, quod affinitatis antiquæ cauſa ſibi contendebat hęreditate deberi, conſequuti tandem id, vbi viderunt nihilo ſibi minus eſſe moleſtiæ in retinendo, quàm in quærendo pertulerunt, verum aſſidua pullulare ſemina, vel internæ rebellionis, vel externæ incurſionis in deditos, ita ſemper aut pro illis, aut contra pugnandum, nunquam dari facultatem dimittendi exercitus, compilari interim ſe, ef-

Exemplum annotandū.

ſe, efferti foras pecuniam alienæ gloriolæ ſuum impendi ſanguinem, pacem nihilo tutiorẽ, domi corruptos bello mores, imbibitam latrocinãdi libidinem, confirmatã cædibus audaciam, leges eſſe contemptui, quod rex in duorum curam regnorum diſtractus, minus in utrumvis animum poſſet intendere. Cum viderent alioqui tãtis malis nullum finem fore, inito tandem conſilio, regi ſuo humaniſſime fecerunt optionẽ retinẽdi utrius regni vellet, nã utriuſq; nõ fore poteſtatẽ, ſe plures eſſe, quã qui à dimidiato poſſint rege gubernari, quũ nemo ſit libẽter admiſſurus mulionẽ ſibi cũ alio cõmunem. Ita coactus eſt ille bonus princeps, novo regno cuipiã ex amicis relicto (qui brevi etiã poſt eiectus eſt) ãtiquo eſſe cõtentus. Præterea ſi oſtenderẽ

omnes

omnes hos conatus bellorum, quibus tot nationes eius cauſa tumultuarentur, quum theſauros eius exhauſiſſent, ac deſtruxiſſent populum, aliqua tandem fortuna fruſtra ceſſuros tamen, proinde auitum regnum coleret, ornaret quantum poſſet, & faceret quam florentiſſimum. Amet ſuos & ametur à ſuis, cum his vna viuat, imperetque ſuauiter, atque alia regna valere ſinat, quando id quod nũc ei contigiſſet, ſatis amplum ſuperque eſſet. Hanc orationẽ quib. auribus, mi More putas excipiendam? Profectò nõ valde pronis, inquam. Pergamus ergo inquit, ſi conſiliariis cum rege quopiam tractantibus, & comminiſcentibus, quibus technis ei queant coaceruare theſauros, dũ vnus intendendam conſulit æſtimationem monetæ, quum ipſi ſit

eroganda pecunia. deiiciendam rurſus infra iuſtum, quum fuerit corroganda. uti & multum æris parvo diſſoluat, & pro parvo multum recipiat. Dum alius ſuadet vt bellum ſimulet, atque eo prætextu, coacta pecunia, cum viſum erit, faciat pacem ſanctis ceremoniis, quo plebeculę oculis fiat pręſtigium, miſeratus videlicet humanum ſanguinem princeps pius: Dũ alius ei ſuggerit in mentem, antiquas quaſdam, & tineis adeſas leges, longa deſuetudine antiquatas, quas quod nemo latas meminiſſet, omnes ſint tranſgreſſi, earum ergo mulctas iubeat exigi, nullum uberiorem proventum eſſe, nullum magis honorificum, vtpote qui iuſtitiæ præ ſe perſonam ferat: Dum ab alio admonetur, uti ſub magnis mulctis multa prohibeat, ma-

ximę talia, quæ ne fiant, in rem ſit populi, poſt pecunia cum illis diſpenſet, quorum commodis obſtat interdictum, ſic & à populo gratiam iniri, & duplex adferi compendium, vel dum hi multantur, quos quæſtus cupiditas pellexit in caſſes, vel dum aliis vendit privilegia tanto pluris, quãto ſcilicet fuerit melior princeps, utpote qui gravatim quicquam contra populi commodum privato cuiquam indulgeat, & ob id non niſi magno precio. Dum alius ei perſuadet obſtringendos ſibi iudices, qui quavis in re pro regio iure diſceptent, accerſendos præterea in palatium, atque inuitandos, vti coram ſe de his rebus diſſerant, ita nullam cauſam eius tam aperte iniquam fore, in qua non aliquis eorum

vel contradicendi ſtudio vel pudore dicendi eadem, vel quo gratiam ineant, apud eum aliquam reperiant rimam, qua poſſit intendi calumnia. Sic dum iudicibus diuerſa ſentientibus, res per ſe clariſſima diſputatur, & veritas in quęſtionem venit, anſam commodum regi dari, pro ſuo commodo ius interpretandi, cæteros aut pudore acceſſuros, aut metu, ſic intrepide fertur poſtea pro tribunali ſententia. Neq; n. deeſſe ꝑtextꝰ poteſt ꝓnuncianti pro principe. Nēpe cui ſatis eſt aut æquitatem à ſua parte eſſe, aut verba legis, aut contortum ſcripti ſenſum aut quæ legibus denique omnibus præponderat, apud religioſos iudices principis indiſputabilem prærogatiuam. Dum omnes in Craſſiano illo conſentiunt atq; conſpirant, Nullam auri

Craſſi diuitis dictũ.

vim

ſatis eſſe principi, cui ſit alen-
exercitus, præterea nihil iu-
egem facere, vt maxime et-
velit poſſe. Quippe omnia o-
um eius eſſe, vt homines et-
ipſos, tantum vero cuiq; eſſe
prium, quantum regis beni-
as ei non ademerit, quod i-
n vt quam minimum ſit, prin-
s multum referre, vt cuius tu-
entum in eo ſitum ſit, ne po-
ıs diuitiis ac libertate laſci
juod hæ res minus patien
nt dura atque iniuſta im
quum contra egeſtas atque
ɔia retundat animos, ac pati-
:s reddat, adimatque preſſis
eroſos rebellandi ſpiritus.
ſi ego rurſus adſurgens con-
lam, hæc conſilia omnia regi
oneſta eſſe, & pernicioſa,
us non honor modo, ſed ſe-
tas quoque in populi magis
 opi

opibus ſita ſit quàm ſuis. quos ſi oſtẽdam, regem ſibi deligere ſua cauſa, non regis, videlicet vti eius labore ac ſtudio ipſi commodè vivant, tutiq; ab iniuriis, eoq; magis ad principem eam pertinere curã, ut populo bene ſit ſuo, quã ut ſibi, non aliter ac paſtoris officium eſt, oves potius quàm ſemet paſcere, quatenus opilio eſt. Nam quod populi egeſtatem cẽ...nt pacis præſidium eſſe, lon...ſime aberrare eos, ipſa res do... Nempe ubi plus rixarum cõ...erias, quàm inter mendicos? Quis intentius mutationi rerum ſtudet, quàm cui minime placet præſens vitæ ſtatus? Aut cui denique audacior impetus ad conturbanda omnia, ſpe alicunde lucrandi, quàm cui iam nihil eſt quod poſſit perdere? Quod ſi rex aliquis adeo aut contemptus eſ-

ſet,

aut inuiſus ſuis, vt aliter eos
tinere in officio non poſſit,
contumeliis, compilatione,
ctione graſſetur, eoſque redi-
ad mendicitatem, præſtiterit
profecto regno abdicare, quã
etinere artibus, quibus quan-
imperii nomen retineat, cer-
mittit maieſtatem. Neq; enim
æ dignitatis eſt, imperium in
ndicos exercere, ſed in opu-
os potius, atq; felices. Quod
m ſenſit certè vir erecti ac ſub
is animi Fabricius, cum re-
nderet, malle ſe imperare di-
bus, quàm diuitem eſſe. Et
fecto vnum aliquem volupta-
c deliciis fluere, gementibus
ique ac lamentantibus aliis,
non eſt regni, ſed carceris eſ-
uſtodem. Denique vt imperi-
mus medicus eſt, qui morbum
it niſi morbo curare, ita q vitã

ciuium non nouit alia via corrigere, quam ademptis vitæ cōmodis, is ſe neſcire fateatur imperare liberis. quin aut inertiam potius mutet ſuam, aut ſuperbiam. nam his ferè vitiis accidit, vt populus eũ vel contemnat, vel habeat odio. Viuat innocuus de ſuo, ſumptus ad reditus accommodet, refrenet maleficia, & recta inſtitutione ſuorum præueniat potius, quã ſinat increſcere, q̃ deinde puniat. leges abrogatas cõſuetudine haud temere reuocet, præſertim quæ diu deſitæ, nunquam deſideratæ ſunt. neq; vnquam commiſſi nomine eiuſmodi quicquam capiat, quale priuatum quempiã iudex, velut iniquũ ac vafrũ non pateretur accipere. Hic ſi proponerẽ illis Macarenſiũ legem, q & ipſi non longe admodum abſunt ab Vtopia, quorũ rex, quo primum

Mira lex Macarenſium.

die

lie auſpicatur imperium, magnis
dhibitis ſacrificiis iuriiurando
dſtringitur, nunquā ſe vno tem-
ore ſupra mille auri pondo in
heſauris habiturum, aut argenti,
uantū eius auri precium æquet.
Hanc legē ferūt ab optimo quo-
am rege inſtitutam, cui maiori
uræ fuit patriæ cōmodum, quā
iuitiæ ſuæ, velut obicē aceruan-
æ pecuniæ tantæ, quanta faceret
opiam eius in populo. Nēpe eū
heſaurum videbat ſuffecturum,
ue regi aduerſus rebelleis, ſiue
egno aduerſus hoſtium incur-
ones eſſet confligendum. Cæ-
rum minorem eſſe, quàm vt
nimos faciat inuadendi aliena,
uæ potiſſima condendæ legis
auſa fuit. Proxima, quod ſic pro-
ectum putauit, ne deſit pecu-
a, quæ in quotidiana ciuium
mutatione verſetur, & quum
 regi

regi neceſſe eſt erogare, quicquid theſauro ſupra legitimum accreuit modum, nō quæſiturum cenſuit occaſiones iniuriæ. Talis rex & malis erit formidini, & à bonis amabitur. Hæc ergo atque huiuſmodi, ſi ingererem apud homines, in contrariam partem vehementer inclinatos, quam ſurdis eſſem narraturus fabulā? Surdiſſimis, inquam, haud dubie, neque hercule miror, neq; mihi videntur (vt vere dicā) huiuſmodi ſermones ingerendi, aut talia danda conſilia, quæ certus ſis nunquam admiſſum iri. Quid enim prodeſſe poſſit, aut quomodo in illorum pectus influere ſermo tam inſolens, quorum præoccupauit animos, atq; inſedit penitus diuerſa perſuaſio? Apud amiculos in familiari colloquio nō inſuauis eſt hæc philoſophia ſcholaſtica. Cæterum

Prouerbium.

Philoſophia ſcholaſtica.

erum in conſiliis principum, vbi
es magnæ, magna autoritate a-
ũtur, nõ eſt his rebus locus. Hoc
t, inquit ille, quod dicebam, nõ
ſe apud principes locũ philoſo-
iæ. Imò inquam eſt verum, nõ
ic ſcholaſticæ, q̃ quiduis putet
uis conuenire, ſed eſt alia phi-
ſophia ciuilior, q̃ ſuã nouit ſce-
m, eique ſeſe accommodans, in
fabula quæ in manibus eſt, ſuas
rtes concinne & cum decoro
atur. Hac vtendum eſt tibi. A-
quin dum agitur quæpiã Plau-
omœdia, nugantibus inter ſe ὁμοίως
nulis, ſi tu in proſceniũ prod- mira.
habitu philoſophico, & re-
ſeas ex Octauia locum, in
Seneca diſputat cum Nero-
nonne præſtiterit egiſſe mu- κωφὸν
perſonam, quàm aliena re- πρόσωπον.
ndo talem feciſſe tragico-
diam? Corruperis enim per-

 uerte-

vertere, efficies ſaltem, vt ſit quã minime malum. Nam vt omnia bene ſint, fieri non poteſt, niſi omnes boni ſint, quod ad aliquot abhinc annos adhuc nõ expecto. Hac, inquit, arte nihil fieret aliud, quàm ne dum aliorum furori mederi ſtudeo, ipſe cum illis inſaniam. Nam ſi vera loqui volo, talia loquar neceſſe eſt. Cæterũ falſa loqui, ſit ne Philoſophi neſcio, certe non eſt meum. Quanquam ille meus ſermo vt fuerit fortaſſe ingratus illis, atque moleſtus, ita non video, cur videri debeat vſq; ad ineptias inſolens. Quod ſi aut ea dicerem, quę fingit Plato in ſua Rep. aut ea quæ faciunt Vtopienſes in ſua, hæc quanquam eſſent (vt certe ſunt) meliora, tamen aliena videri poſſint, quod hic ſingulorum priuatæ ſunt poſſeſſiones, illic omnia ſunt communia.

Vtopienſium inſtituta.

Meus vero ſermo niſi quod ad eos qui ſtatuiſſent ſecũ, ruere diuerſa via præcipites, iucundus eſſe non poteſt, qui reuocet ac præmonſtret pericula, alioqui quid habuit, quod non vbiuis dici vel conueniat, vel oporteat? Equidem ſi omittenda ſunt omnia, tanquam inſolentia atq; abſurda, quęcunq; peruerſi mores hominum fecerũt, vt videri poſſint aliena, diſſimulemus oportet apud Chriſtianos pleraque omnia, quæ CHRISTVS docuit, ac diſſimulari vſqueadeo vetuit, vt ea quoq; quæ ipſe in aures inſuſurraſſet ſuis, palàm in tectis iuſſerit prædicari. Quorũ maxima pars ab iſtis moribus longè eſt alienior, quàm mea fuit oratio. Niſi quod concionatores homines callidi, tuum illud conſilium ſecuti puto, quando mores ſuos homines ad

CHRISTI normam grauatim, paterẽtur aptari, doctrinam eius, velut regulam plumbeã accommodauerunt ad mores, vt aliquo ſaltem pacto coniungerentur ſcilicet. qua re nihil video quid profecerint, niſi vt ſecurius liceat eſſe malxs, atque ipſe profecto tantundẽ proficiam in cõſiliis principum. Nam aut diuerſa ſentiam, quod perinde fuerit, ac ſi nihil ſentiã. aut eadẽ, & ipſorũ adiutor ſim, vt inquit Mitio Terentianus inſaniæ. Nam obliquus ille ductus tuus nõ video quid ſibi velit, quo cenſes adnitendum, ſi non poſſint omnia reddi bona, tamen vt tractẽtur commode, fiantque, quoad licet, quam minime mala. Quippe non eſt ibi diſſimulandi locus, nec licet cõniuere. approbanda ſunt aperte peſſima conſilia, & decretis peſtilentiſſimis ſub-

ſubſcribendum eſt. Speculatoris vice fuerit, ac pene proditoris, etiam qui improbe conſulta, maligne laudauerit. Porro nihil occurrit, in quo prodeſſe quicquam poſſis, in eos delatus collegas, qui vel optimũ virũ facilius corruperint, quam ipſi corrigãtur. quorũ ꝑuersa cõſuetudine vel deprauaberis, vel ipſe integer atque innocens alienæ maliciæ ſtulticiæque prætexeris, tãtum abeſt vt aliquid poſſit in melius obliquo illo ductu conuertere. Quam ob rem pulcherrima ſimilitudine declarat Plato, cur merito ſapiẽtes abſtineant à capeſſenda Rep. Quippe quum populum videant in plateas effuſum aſſiduis imbribus perfundi, nec perſuadere queant illis, vt ſe ſubducant pluuiæ, tectaque ſubeant. gnari nihil profuturos ſeſe, ſi exeant, quam vt vna com-

compluantur, ſemet intra tecta continent, habentes ſatis, quando alienæ ſtulticiæ non poſſunt mederi, ſi ipſi ſaltem ſint in tuto. Quanquam profecto, mi More (vt ea verè dicam, quæ meus animus fert) mihi videtur vbicunque priuatæ ſunt poſſeſſiones, vbi omnes omnia pecuniis metiuntur, ibi vix vnquam poſſe fieri, vt cum Repub. aut iuſte agatur, aut proſpere, niſi vel ibi ſentias agi iuſte, vbi optima quæque perueniunt ad peſſimos, vel ibi feliciter, vbi omnia diuiduntur in pauciſſimos, nec illos habitos vndecunque commode, cæteris vero plane miſeris. Quamobrem quum apud animum meum reputo prudentiſſima atque ſanctiſſima inſtitura Vtopienſium, apud quos tam paucis legibus, tam commode res adminiſtrãtur, vt & virtuti

pre

:vidit homo prudentiſſimus,
ım atq; unicam illam eſſe viam
ſalutem publicam, ſi rerum in-
atur æqualitas, quæ neſcio an
quam poſſit obſervari, ubi ſua
t ſingulorum propria. Nam
ım certis titulis quiſq;, quan-
n poteſt, ad ſe conuertit, quan-
unq; fuerit rerum copia, eam
ınem pauci inter ſe partiti, re-
uis relinquunt inopiam, fere-
e accidit, vt alteri ſint altero-
n ſorte digniſſimi, quum illi
t rapaces, improbi, atque inu-
es, contra ii modeſti viri, ac ſim-
ces, & quotidiana induſtria in
blicum, quàm in ſemet beni-
iores. Adeo mihi certè perſua-
o, res æquabili ac iuſta aliqua
tione diſtribui, aut feliciter agi
m rebus mortalium, niſi ſub-
ta prorſus proprietate, non poſ-
Sed manente illa, manſuram
ſem-

ſemper apud multo maximã multoq; optimã hominũ partẽ, egeſtatis & ærumnarũ anxiã atq; ineuitabilẽ ſarcinã. Quã vt fateor leuari aliquãtulũ poſſe, hic tolli planè cõtendo nõ poſſe. Nẽpe ſi ſtatuatur ne quis ſupra certum agri modum poſſideat, & vti ſit legitimus cuique cenſus pecuniæ, ſi fuerit legib. quibuſdam cautum, vt neque ſit princeps nimium potens, neque populus nimis inſolens: Tum magiſtratus ne ambiantur neu dentur venum, aut ſumptus in illis fieri ſit neceſſe, alioquin & occaſio datur per fraudem ac rapinas ſarciendæ pecuniæ, & fit neceſſitas eis muneribus præficiendi diuites, quæ potius fuerant adminiſtranda prudentibus. talibus inquam legibus quemadmodum ægra aſſiduis ſolent fomentis fulciri corpora de-

plo-

ratæ valetudinis, ita hæc quo- : mala leniri queant, ac miti- i. vt ſanentur vero atque in ıum redeant habitum nulla o- ino ſpes eſt, dum ſua cuique t propria. Quin dũ vnius par- uræ ſtudes, aliarũ vulnus ex- :raueris, ita mutuo naſcitur ex rius medela alterius morbus, do nihil ſic adiici cuiquã põt, on idẽ adimatur alii. At mihi, uam, contra videtur, ibi nun- m comodè viui poſſe, vbi ia ſint communia. Nam quo o ſuppetat copia rerum, vno- que ab labore ſubducente ſe? ɔte quem neque ſui quæſtus t ratio, & alienæ induſtriæ fi- ia reddit ſegnem. At quum & ulentur inopia, neque quod quã fuerit nactus, id pro ſuo i vlla poſſit lege, an non ne- : eſt perpetua cęde ac ſeditio-

ne

ne laboretur? Sublata præſertim autoritate ac reverentia magiſtratuum, cui quis eſſe locus poſſit, apud homines taleis, quos inter nullum diſcrimẽ eſt, nẽ comminiſci quidem queo. Non miror inquit, ſic videri tibi, quippe cui eius imago rei aut nulla ſuccurrit, aut falſa. Verũ ſi in Vtopia fuiſſes mecum, moresque eorum atque inſtituta vidiſſes præſens, ut ego feci, qui plus annis quinq; ibi vixi, neque unquam voluiſſem inde diſcedere, niſi ut novum illum orbem proderem, tum planè faterere, populum recte inſtitutum nuſquam alibi te vidiſſe quam illic. Atqui profecto inquit Petrus Ægidius, ægre perſuadeas mihi, melius inſtitutum populum in novo illo, quam in hoc noto nobis orbe reperiri, ut in quo neque deteriora ingenia, & vetu-
ſtio-

ſtiores opinor eſſe, quam in illo Reſp. & in quibus plurima ad vitam commoda longus inuenit vſus, vt ne adiiciam apud nos caſu reperta quædam, quibus excogitandis nullum potuiſſet ingenium ſufficere. Quòd ad vetuſtatem, inquit ille, rerum attinet publicarum, tum pronunciare poſſes rectius, ſi hiſtorias illius orbis perlegiſſes, quibus ſi fides haberi debet, prius apud eos erāt urbes, quam homines apud nos: iam vero quicquid hactenus vel ingenium invenit, vel caſus reperit, hoc utrobique potuit extitiſſe. Cæterum ego certe puto, ut illis præſtemus ingenio, ſtudio tamen atque induſtria longe à tergo relinquimur. Nam (ut ipſorum habent annales) āte appulſum illuc noſtrum, de rebus noſtris (quos ii vocant Vltraequinoctialeis) nihil

ſtatim congreſſu quicquid à nobis commode inuentum eſt, fecerunt ſuum: Sic diu futurum puto, priuſquam nos accipiamus quicquam, quod apud illos melius, quã nobis eſt inſtitutum. Quod vnum maxime eſſe reor in cauſa, cur quum neque ingenio, neque opibus inferiores ſimus eis, ipſorum tamen res, quàm noſtra prudentius adminiſtretur, & felicius effloreſcat. Ergo, mi Raphaël, inquam, quæſo te, atque obſecro, deſcribe nobis inſulam. nec velis eſſe breuis, ſed explices ordine agros, fluuios, vrbes, homines, mores, inſtituta, leges, ac denique omnia, quæ nos putes velle cognoſcere. putabis autem velle quicquid adhuc neſcimus. Nihil, inquit, faciam libentius, Nam hæc in promptu habeo, ſed res ocium poſcit. Eamus ergo, inquã, intro

pranſum, mox tempus noſtro arbitratu ſumemus. Fiat, inquit. Ita ingreſſi prandemus. pranſi, in eundem reuerſi locum, in eodem ſedili conſedimus, ac iuſſis miniſtris, ne quis interpellaret, ego ac Petrus Ægidius hortamur Raphaëlem, vt præſtet quod erat pollicitus. Is ergo, vbi nos vidit intentos atque auidos audiendi, quum paulifper tacitus & cogitabundus aſſediſſet, hunc in modum exorſus eſt.

FINIS LIBRI PRIMI.

SERMONIS QVEM RAPHAEL HYTHLODÆVS

de optimo Reip. ſtatu habuit, Liber ſecundus, per Thomam Morum ciuem & Vicecomitem Londinenſem.

VTOPIENSIVM inſula in media ſui parte (nam hac latiſſima eſt) millia paſſuum ducenta porrigitur, magnumque per inſulæ ſpacium non multo anguſtior, fines verſus paulatim vtrinque tenuatur. hi velut circumducti circino quingentorum ambitu millium, inſulam totam in lunæ ſpeciem renaſcentis effigiant. Cuius cornua fretum interfluēs, millibus paſſuum plus Situs & forma Vtopiæ nouæ inſulæ.

minus vndecim dirimit, ac per ingens inane diffuſum, circumiectu vndique terræ prohibitis ventis, vaſti in morem lacus ſtagnans magis quam ſæuiens, omnem prope eius terræ aluum pro portu facit. magnoque hominum vſu naues quaqua verſus tranſmittit. fauces hinc vadis, inde ſaxis formidoloſæ. In medio ferme interſtitio vna rupes eminet, eoque innoxia, cui inædificatam turrim præſidio tenent, cæteræ latentes & inſidioſæ. Canales ſolis ipſis noti, atque ideo nõ temerè accidit, vti exterus quiſquam hunc in ſinum, niſi Vtopiano duce, penetret, vt in quem vix ipſis tutus ingreſſus eſt, niſi ſignis quibuſdam è littore viã regentibus. His in diuerſa trãslatis loca, hoſtiũ quamlibet numeroſam claſſem facilè in perniciem traherẽt. Ab altera

Locus natura tutus vnico præſidio defenditur.

par-

ıarte non infrequentes portus
ıt vbique deſcenſus in terram
:a natura munitus,aut arte,vt in-
entes copiæ paucis inde queant
ropugnatoribus arceri. Cæte-
ım,vti fertur,vtique ipſa loci fa-
ies præ ſe fert, ea tellus olim non
mbiebatur mari. Sed Vtopus,
ıius vtpote victoris nomẽ refert
ıſula,Nam ante id temporis Ab-
ıxa dicebatur,quique rudem at-
ıe agreſtem turbam ad id, quo
ınc cęteros prope mortales an-
cellit cultus humanitatiſque
:rduxit, primo protinus appul-
victoria potitus, paſſuum milia
ıindecim,qua parte tellus con-
ıenti adhæſit, exſcindendum
rauit, ac mare circum ter-
n duxit. Quumque ad id ope-
non incolas modo coëgiſſet,
ıe contumeliæ loco laborem
cerent)ſed ſuos præterea mili-

Stratagema ex mutatis ſignis.

Vtopia inſula ab Vtopo duce.

Hoc plus erat quã Iſthmũ perfodere.

Facile fertur quod omnibus cõmune...

tes omnes adiungeret, in tantam hominum multitudinem opere diſtributo, incredibili celeritate res perfecta, finitimos (qui initio vanitatem incepti riſerāt,) admiratione ſucceſſus ac terrore perculerit. Inſula ciuitates habet quatuor & quinquaginta ſpacioſas omnes ac magnificas, lingua, moribus, inſtitutis, legibus prorſus iiſdem, idem ſitus omnium, eadem vbique quatenus per locum licet, rerum facies. Harum quæ proximæ interſunt millia quatuor, ac viginti ſeparant. Nulla rurſus eſt tam deſerta, è qua nō ad aliam vrbem pedibus queat vnius itinere diei perueniri. Ciues quaque ex vrbe terni ſenes ac rerum periti, tractatum de rebus inſulæ communibus, quotannis conueniunt Amaurotum. Nam (ea vrbs quod tanquam in vmbi-

Oppida Vtopiæ inſulæ.

Similitudo cōcordiam facit.

Vrbiū inter ſe mediocre interuallum.

mbilico terræ ſita maxime iacet
mnium partium legatis oppor-
una) prima princepsque habe-
ur. Agri ita commode ciuitati- Diſtributio agrorum.
us aſſignati ſunt, vt ab nulla par-
e minus ſoli quam x x. paſſuum
nillia vna quæuis habeat. ab ali-
qua multo etiam amplius, vide- Athinc hodie peſtis rerumpub. omniũ.
icet qua parte longius vrbes in-
er ſe diſiunguntur. Nulli vrbi cu-
pido promouendorum finium.
Quippe quos habent agricolas,
magis eorum ſe quam dominos
putant. Habent ruri per omnes
agros commode diſpoſitas do-
mos, ruſticis inſtrumentis inſtru-
ctas. Hæ habitantur ciuibus per
vicos eo commigrantibus. Nul-
la familia ruſtica in viris mulieri-
buſque pauciores habet, quam
quadraginta præter duos aſſcri-
ptitios ſeruos, quibus pater ma-
terque familias graues ac maturi

præficiuntur, & ſingulis tricenis familiis Philarchus vnus. E quaq; familia viginti quotannis in vrbem remigrant hi, qui biennium ruri compleuere. In horum locum totidem recentes ex vrbe ſubrogantur, vt ab his qui annum ibi fuere, atque ideo ruſticarum peritiores rerum, inſtituantur, alios anno ſequente docturi, ne ſi pariter omnes ibi noui, agricolationisque rudes eſſent, aliquid in annona per imperitiam peccaretur. Is innouandorum agricolarum mos, & ſi ſolennis ſit, ne quiſquam inuitus aſperiorem vitam cogatur continuare diutius, multi tamẽ quos ruſticæ rei ſtudium natura delectat, plures ſibi annos imperant. Agricolæ terram colunt, nutriunt animalia, ligna cõparant, atq; in vrbe qua commodum eſt, terra marive conuehunt

Agricolarum officia.

Pullo-

llorum infinitam educāt mul-
udinem, mirabili artificio. Ne- Mira ratio fouendi oua.
ie enim incubant oua gallinæ,
d magnum eorum numerum
lore quodam æquabili fouen-
s animant, educantq́;, hi ſimul
q; è teſta prodiere, homines, vi-
e matrum comitantur, & agno-
unt. Equos alunt perquam pau- Vſus equorũ.
os, nec niſi ferocientes, neq; ali-
m in vſum, quàm exercendę re-
us equeſtribus iuuentuti. Nam
omnem, ſeu colendi, ſeu vehendi Vſus boum.
laborem boues obeunt, quos (vt
fatentur) equis impetu cedere, ſic
patientia vincere, nec tot obno-
xios morbis putant, ad hæc mi-
nore impendio & operæ & ſum-
ptus ali, ac deniq; laboribus eme-
ritos, in cibum tandem vſui eſſe.
Semente, in ſolum panem vtun- Cibus ac potus.
tur. Nam aut vuarum vinum
bibunt, aut pomorum, pirorum-

ve, aut denique aquam nonnunquam meram, ſæpe etiã qua mel aut glycyrizam incoxerint, cuius haud exiguam habent copiam.

Modus ſementis. Quum exploratum habeant (habent enim certiſſimum) quantum annonæ conſumat vrbs, & circumiectus vrbi conuentus, tamen multo amplius & ſementis faciunt, & pecudum educant, quàm quod in ſuos vſus ſufficiat, reliquũ imparturi finitimis. Quibuſcunque rebus opus eſt, quæ res ruri non habentur, eam ſupellectilem omnem ab vrbe petunt, & ne vlla rerum commutatione, à magiſtratibus vrbanis nullo negocio conſequũtur. Nam illò ſingulo quoque menſe plerique ad feſtum diem conueniunt. Quum frumentandi dies inſtat, magiſtratibus vrbanis agricolarum philarchi denunciant, quãtum

ciuium numerum ad ſe mit- Mutua opera quantum valeat.
nueniat, quæ multitudo f. u-
itatorum, quum ad ipſum di-
opportune adſit, vno propè
no die tota frumentatione
unguntur.

E VRBIBVS; AC NOMInatim de Amauroto.

Rbium qui vnam norit, omnes nouerit. ita ſunt inter (quatenus loci natura non ob-t) omnino ſimiles. Depingam tur vnam quampiam (neque im admodum refert quam) d quam potius, quàm Amautum? qua nec vlla dignior eſt, uippe cui ſenatus gratia reliquæ eferunt, nec vlla mihi notior, vt qua annos quinq; perpetuo vi-erim. Situm eſt igitur Amauroum in leni deiectu montis, figu a fere quadrata. Nam latitu

Amauroti primariæ Vtopienſium vrbis deſcriptio.

eius paulò infra collis incœpta verticem, millibus paſſuum duobus ad flumẽ Anydrum pertinet, ſecundum ripam aliquanto longior. Oritur Anydrus milibus octoginta ſupra Amaurotum, modico fonte, ſed aliorum occurſu fluminum, atq; in his duorum etiam mediocrium auctus, ante vrbem ipſam quingentos in latum paſſus extẽditur, mox adhuc amplior, ſexaginta milia prolapſus, excipitur oceano. Hoc toto ſpacio, quod vrbem ac mare interiacet, ac ſupra vrbẽ quoque aliquot milia, ſex horas perpetuas influens æſtus ac refluus alternat celeri flumine. Quum ſeſe pelagus infert, triginta in longum milia, totum Anydri alueum ſuis occupat vndis, profligato retrorſum fluuio. Tum aliquanto vltra liquorem eius ſalſugine corrum-

Anydri fluminis deſcriptio.

Idem fit apud Anglos in flumine

pit,

dehinc paulatim dulceſcens
ıis, ſincerus vrbem perlabi-
,ad refugientem viciſſim pu-
& incorruptus,ad ipſas propè
:ces inſequitur. Vrbs aduerſæ
ninis ripæ, non pilis aut ſubli-
us ligneis, ſed ex opere lapi-
,egregiè arcuato ponte,com-
ſa eſt, ab ea parte, quæ longiſ-
e diſtat à mari, quo naues to-
n id latus vrbis poſſint inoſ-
ſæ præteruehi. Habent alium
:terea fluuium,haud magnum
idem illum, ſed perquam pla-
um ac iucundum. Nam ex eo-
n ſcaturiens monte, in quo ci-
as collocatur, mediam illam
r deuexa perfluens, Anydro
ſcetur. Eius fluuii caput fon-
nque, quod paulo extra vr-
m naſcitur, munimentis am-
:xi Amaurotani iunxerunt op-
lo, ne ſi qua vis hoſtium ingru-

Et in hoc Londinum cum Amauroto conuenit.

Vius aquæ potabilis.

at, intercipi atque auerti aqua neve corrumpi queat. Inde canalibus coctilibus, diuerſim ad inferiores vrbis partes aqua diriuatur, id ſicubi locus fieri vetat, ciſternis capacibus, collecta pluuia, tantundem vſus adfert. Murus altus ac latus oppidum cingit, turribus ac propugnaculis frequens: arida foſſa, ſed alta, lataq; ac veprium ſepibus impedita, tribus ab lateribus circumdat mœnia, quarto flumen ipſum pro foſſa eſt. Plateæ cum ad vecturam, tum aduerſus ventos deſcriptæ commode: ædificia neutiquam ſordida, quorum longa & totum per vicum perpetua ſeries, aduerſa domorum fronte conſpicitur. has vicorũ frontes via diſtinguit pedes viginti lata. Poſterioribus ædium partibus, quanta eſt vici longitudo, hortus adiacet, latus & vi-

Mœnium munimēta.

Plateæ cuiuſmodi.

Horti ędibus adhærentes.

içorum tergis vndiq; circum-
tus. Nulla domus eſt, quę non,
oſtium in plateam, ita poſti-
 in hortum habeat. Quin bi-
s quoq; facili tractu manus a-
tiles, ac dein ſua ſponte coë-
es, quemuis intromittunt, ita
il vſquam priuati eſt. Nam do-
s ipſas vnoquoque decennio
e cõmutant. Hos hortos ma-
faciunt. in his vineas, fructus,
bas, flores habent tanto nito-
cultuq;, vt nihil fructuoſius vſ-
m viderim, nihil elegantius.
 in re ſtudium eorum, nõ ipſa
uptas modo, ſed vicorũ quo-
 inuicem de ſuo cuiuſq; horti
tu certamen accendit. & certe
n aliud quicquam temere vr-
tota reperias, ſiue ad vſum ci-
m, ſiue ad voluptatem com-
dius. eoque nullius rei, quàm
iuſmodi hortorum, maio-
rem

Hæc ſapiunt communitatem Platonis.

Vtilitas hortorum etiam Maroni prædicata.

rem, habuiſſe curam videtur is, qui condidit. Nam totam hanc vrbis figuram, iam inde ab initio deſcriptam ab ipſo Vtopo ferunt. Sed ornatum, cęterumq; cultum, quibus vnius ætatē hominis haud ſuffecturam vidit, poſteris adiiciendum reliquit. Itaq; ſcriptum in annalibus habent, quos ab capta vſq; inſula, mille ſeptingētorum, ac ſexaginta annorum complectentes hiſtoriam, diligenter & religioſe perſcriptos adſeruant. ædes initio humiles, ac veluti caſas, & tuguria fuiſſe, è quolibet ligno temere factas, parietes luto obductos, culmina in aciem faſtigiata ſtramentis operuerant. At nunc omnis domus viſenda forma tabulatorum trium, parietum facies aut ſilice, aut cementis, aut latere coctili conſtructæ, in aluum introrſus congeſto rudere.

a in planum ſubducta, quæ
tis quibuſdam inſternunt,
us impendii, ſed ea tempe-
ra, quæ nec igni obnoxia ſit,
lerandis tempeſtatum iniu-
plumbum ſuperet. Ventos è
ſtris vitro (nam eius ibi cre-
imus vſus eſt) expellunt. In-
n etiam lino tenui, quod per-
lo oleo, aut ſuccino perlinũt,
ino nimirum commodo. Si-
iem ad eum modum fit, vt &
lucis tranſmittat, & vento-
minus admittat.

Vitreæ aut linteatæ feneſtræ.

E MAGISTRATIBVS.

Riginta quæque familiæ ma-
giſtratum ſibi quotannis eli-
t, quem ſua priſca lingua Sy-
grantum vocant, recentiore
larchum, Syphograntis de-
1 cum ſuis familiis Tranibo-
olim, nunc Protophilarchus
dictu

Tranīborus Vtopienſiu

ſonat præfectum primarium.

dictus præficitur. Demũ Syphogranti omnes, qui ſunt ducenti, iurati lecturos ſeſe, quem maxime cenſent vtilem, ſuffragiis occultis renunciant principem vnum videlicet ex quatuor, quos eis populus nominauit. Nam à quaq; vrbis quarta parte, ſelectus vnus commẽdatur ſenatui. Principis magiſtratus perpetuus eſt in omnem illius vitam, niſi tyrannidis affectatæ ſuſpicio impediat. Traniboros quotannis eligũt, cęterum haud temerè commutant. Reliqui magiſtratus omnes annui. Tranibori tertio quoque die, interdum ſi res poſtulat, ſæpius in cõſilium cũ principe veniunt. De rep. conſultant controuerſias priuatorũ (ſi quæ ſunt) quæ perquam paucæ ſunt, maturè dirimunt. Syphograntos ſemper in ſenatum duos adſciſcunt, atque omni

Mira ratio creandi magiſtratus.

Tyrãnis inuiſa bene inſtitutæ Reip.

Citò dirimẽdæ cõtrouerſiæ, quas nunc data opera in immenſum prorogant.

ni die diuerſos, cautumque vt quid ratum ſit quod ad rem ı.pertineat, de quo non tribus enatu diebus ante agitatum, ım decretum ſit. Extra ſena- a aut comitia publica, de re- ; communibus inire conſilia, ɔitale habetur. Hæc eò ferunt tituta, ne procliue eſſet, cõiu- ione principis ac Traniboro- m, oppreſſo per tyrannidem ıpulo, ſtatum reipub. mutare. :que ideo quicquid magni mo- enti iudicatur, ad Syphogran- rum comitia defertur, qui cum is familiis cõmunicata re, poſt ter ſe conſultant, ac ſuum con- ium renunciant ſenatui. Inter- ım ad totius inſulæ conſilium s defertur. Quin id quoque mo- ; habet ſenatus, vt nihil quo die imum proponitur, eodem diſ- ıtetur, ſed in ſequentem ſena- tum

Nihil ſubitò ſtatuẽdum.

Vtinã idẽ hodie fiat in noſtris conſiliis.

tum differatur, ne quis vbi quod in buccam primum venerit, temere effutierit, ea potius excogitet poſtea, quibus decreta tueatur ſua, quã quæ ex Reip. vſu ſint, malitque ſalutis publicæ, quàm opinionis de ſe iacturam facere, peruerſo quodam ac præpoſtero pudore, ne initio parum proſpexiſſe videatur. Cui proſpiciendum initio fuit, vt conſulto potius, quàm cito loqueretur.

Hoc ſibi volebat vetus prouerbium: ἐν νυκτὶ βουλή.

DE ARTIFICIIS.

Agricolatio cõmunis omnium, quam nunc in paucos cõtẽptores reiicimus.

ARs vna eſt omnibus viris mulieribusque promiſcua agricultura, cuius nemo eſt expers. Hac à pueritia erudiũtur omnes, partim in ſchola traditis præceptis, partim in agros viciniores vrbi, quaſi per ludum educti, non intuentes modo, ſed per exercitandi corporis occaſionem tra-

ad neceſſitatem non ad luxum diſcendæ.

ntes etiam. Præter agricultu-
n (quæ eſt omnib. vt dixi, com-
mnis) quilibet vnã quampiam,
quam ſuam docetur, ea eſt fe-
aut lanificium, aut operandi li-
ſtudium, aut cementariorum,
t fabri, ſeu ferrarii, ſeu materia-
artificium. Neque enim aliud
opificium vllum, quod nume-
m aliquem dictu dignum occu-
t illic. Nam veſtes, quarum, ni- Cultus ſimilitudo.
quod habitu ſexus diſcernitur,
cœlibatus à coniugio, vna per
tam inſulam forma eſt eadem-
e per omne æuum perpetua,
c ad oculum indecora, & ad
rporis motum habilis, tum ad
goris, æſtusque rationem ap-
ſita. Eas, inquam, quæque ſi- Nemo ciuiũ expers artificii.
familia conficit. Sed ex aliis il-
artibus vnuſquiſque aliquam
ſcit, nec viri modo, ſed mulie-
s etiam. Cæterum hæ velut im-
becil-

becilliores leuiora tactant, lanam ferè linumque operantur, viris artes reliquæ magis laborioſæ mandantur. Maxima ex parte quiſque in patriis artibus educatur. nam eò plerique natura feruntur, quod ſi quem animus aliò trahat, in eius opificii, cuius capitur ſtudio, familiam quampiam adoptione traducitur, cura non à patre modo eius, ſed magiſtratibus etiam præſtita, vt grauiatque honeſto patrifamilias mancipetur. Quin ſi quis vnam perdoctus artem, aliam præterea cupiuerit, eodem modo permittitur. Vtramque nactus, vtram velit exercet, niſi alterutra ciuitas magis egeat. Syphograntorum præcipuum ac prope vnicum negocium eſt, curare ac proſpicere, ne quiſquam deſideat ocioſus, ſed vti ſuæ quiſque arti ſedulo incum-

Ad quã quiſq; natura ſit appoſit⁹, eam diſcat artem.

Ocioſi pellendi è republica.

incumbat, nec ab ſummo mane tamen, ad multam vſque noctem perpetuo labore, velut iumenta, fatigatus. nam ea pluſquam ſeruilis ærumna eſt, quæ tamen vbiq; fere opificum vita eſt, exceptis Vtopienſibus, qui cum in horas vigintiquatuor æquales diem cõnumerata nocte diuidant, ſex dũtaxat operi deputant, tres ante meridiem, à quib. prandium ineunt, atque à prãdio duas pomeridianas horas, quum interquieuerint, tres deinde rurſus labori datas, cœna claudunt. Quum primam horã ab meridie numerent: ſub octauam cubitum eunt. horas octo ſomnus vendicat. Quicquid inter operis horas ac ſomni cibique medium eſſet, id ſuo cuiuſque arbitrio permittitur, non quo per luxum aut ſegnitiem abutatur, ſed quod ab opificio ſuo libe-

Moderandus opificum labor.

liberum, ex animi ſententia in aliud quippiam ſtudii bene colloaliud quippiam ſtudii bene collocet. has intercapedines plerique impendunt literis. Solenne eſt enim publicas quotidie lectiones haberi antelucanis horis, quibus vt interſint, ii duntaxat adiguntur, qui ad literas nominatim ſelecti ſunt. Cæterum ex omni ordine mares ſimul ac fœminæ multitudo maxima ad audiendas lectiones, alii alias, prout cuiuſque fert natura, confluit. Hoc ipſum tempus tamen ſi quis arti ſuæ malit inſumere, quod multis vſu venit (quorum animus in nullius contemplatione diſciplinæ conſurgit) haud prohibetur, quin laudatur quoque vt vtilis reipublicę. Super cœnam tum vnam horam ludendo producunt, æſtate in hortis, hyeme in aulis illis communibus, in quibus comedunt. Ibi

Studia literarum.

Luſus in cœnis.

Ibi aut muſicen exercent, aut ſe ſermone recreant. Aleam atque id genus ineptos ac pernicioſos ludos ne cognoſcunt quidem, cęterum duos habent in vſu ludos, latrunculorum ludo non diſſimiles. Alterum numerorũ pugnam, in qua numerus numerum prædatur. Alterum in quo collata acie cum virtutibus vitia confligunt. Quo in ludo perquam ſcite oſtenditur & vitiorum inter ſe diſſidiũ, & aduerſus virtutes concórdia. item quæ vitia quibus ſe virtutibus opponant, quibus viribus aperte oppugnent, quib. machinamentis ab obliquo adoriantur, quo præſidio virtutes vitiorũ vires infringant, quib. artibus eorum conatus eludant, quibus denique modis alterutra pars victoriæ compos fiat. Sed hoc loco ne quid erretis, quiddam preſſius intuen-

At nũc a ea principum luſus eſt.

Luſus vtiles quoq;.

tuendum eſt. Etenim quod ſex duntaxat horas in opere ſunt, fieri fortaſſe poteſt, vt inopiam aliquam putes neceſſariarū rerum ſequi. Quod tam longe abeſt vt accidat, vt id temporis ad omnium rerum copiam, quæ quidem ad vitæ vel neceſſitatem requirãtur, vel commoditatem non ſufficiat modo, ſed ſuperſit etiam, id quod vos quoq; intelligetis, ſi vobiſcum reputetis, apud alias gentes quàm magna populi pars iners degit. Primum mulieres ferè omnes totius ſummæ dimidium, aut ſicubi mulieres negocioſæ ſunt, ibi vt plurimum, earum vice viri ſtertunt. Ad hæc ſacerdotum ac religioſorū, quos vocant, quãta quamque ocioſa turba? Adiice diuites omnes maxime prædiorum dominos, quos vulgo generoſos appellant, ac nobiles.

Ocioſorum hominū genera.

ἀεργυφόρημα nobilium.

his

his adnumera ipſorum famulitium, totam videlicet illam cetratorum nebulonum colluuiem, robuſtos deniq; ac valentes mendicos adiunge, morbum quempiam prætexentes inertiæ: multo certe pauciores eſſe, quàm putaras, inuenies eos, quorum labore conſtant hęc omnia, quibus mortales vtuntur. Expende nunc tecum, ex his ipſis quam pauci in neceſſariis opificiis verſantur. Siquidem vbi omnia pecuniis metimur, multas artes neceſſe eſt exerceri inanes prorſus ac ſuperfluas, luxus tantū ac libidinis miniſtras. Nam hæc ipſa multitudo quæ nunc operatur, ſi partiretur in tam paucas artes, quam paucas commodus naturæ vſus poſtulat, in tanta rerum abundantia, quantam nunc eſſe neceſſe ſit, precia nimirum viliora forent, Prudentiſſime dictū.

quàm vt artifices inde vitam tueri ſuam poſſent. Ac ſi iſti omnes, quos nunc inertes artes diſtringunt, ac tota inſuper ocio ac deſidia langueſcens turba: quorum vnus quiuis earum rerum, quæ aliorum laboribus ſuppeditantur, quantum duo earundem operatores, conſumit: in opera vniuerſi atque eadem vtilia collocarētur, facile animaduertis, quantulum temporis ad ſuppeditāda omnia, quæ vel neceſſitatis ratio, vel cōmoditatis efflagitet (adde voluptatis etiam, quæ quidem vera ſit ac naturalis) abunde ſatis ſuperq; foret. atq; id ipſum in Vtopia res ipſa perſpicuum facit. Nam illic in tota vrbe cum adiacente vicinia vix homines quingenti ex omni virorū ac mulierū numero, quorum ætas ac robur operi ſufficit, vacatio permittitur. In his
Sypho-

Syphogranti (quamquã leges eos labore ſolverunt) ipſi tamen ſeſe non eximunt, quo facilius exemplo ſuo reliquos ad labores inuitent. Eadẽ immunitate gaudent hi, quibus commendatione ſacerdotum perſuaſus populus occultis Syphogrãtorum ſuffragiis ad perdiſcendas diſciplinas perpetuam vacationem indulget. Quorum ſi quis conceptam de ſe ſpem fefellerit: ad opifices retruditur, contraq; non rarenter vſu venit, vt mechanicus quiſpiam, ſubciſiuas illas horas tam gnauiter impendat literis, tantum diligentia proficiat, vt opificio ſuo exemptus, in literatorum claſſem prouehatur. Ex hoc literatorum ordine legati, ſacerdotes, Tranibori, ac ipſe deniq; deligitur princeps, quẽ illi priſca ipſorum lingua Barzanem, recentiore Ademum

Ne magiſtratus quidem ab opere ceſſant.

Soli literati ad magiſtratus vocãtur

mum appellant. Reliqua ferè multitudo omnis, quum neque ocioſa ſit nec inutilibus opificiis occupata; proclivis æſtimatio eſt, quam paucæ horæ quantum boni operis pariant, ad ea quæ commemoraui, hoc præterea facilitatis accedit, quod in neceſſariis pleriſque artibus minore opera quàm aliæ gentes opus habent. Nam primum ædificiorum aut ſtructura aut refectio ideo tam multorum aſſiduam vbique requirit operam, quod quæ pater ædificauit, hæres parũ frugi paulatim dilabi ſinit, ita quod minimo tueri potuit: ſucceſſor eius de integro impendio magno cogitur inſtaurare. quin frequenter etiam quæ domus alii ingenti ſumptu ſtetit, hanc alius delicato animo contemnit, eaq; neglecta: ideo breui collapſa, aliam alibi

Quomodo vitentur impenſæ in ædificiis.

alibi impenſis non minoribus exſtruit. At apud Vtopienſes compoſitis rebus omnibus, & conſtituta Repub rariſſime accidit, vti noua collocandis ędibus area deligatur, & non modo remedium celeriter præſentibus vitiis adhibetur, ſed etiam imminentibus occurritur. Ita fit, vt minimo labore diutiſſimè perdurent ædificia, & id genus opifices, vix habeant interdum quod agant, niſi quod materiam dolare domi, & lapides interim quadrare atq; aptare iubentur, quo (ſi quod opus incidat) maturius poſſet exurgere. Iam in veſtibus vide, quã paucis operis egeant: primum dum in opere ſunt, corio neglectim aut pellibus amiciuntur, quæ in ſeptennium durent. quum procedunt in publicum, ſuperinduunt chlamydem veſtẽ, quæ rudiores

Quomodo in amicti.

illas veſtes contegat, eius per totã inſulam vnus color eſt, atq; is natiuus. Itaq; lanei panni nõ modò multo minus quæ vſquã alibi ſufficit, verũ is ipſe quoq; multo minoris impendii eſt. at lini minor eſt labor, eoque vſus crebrior, ſed in lineo ſolus candor, in laneo ſola mundicies conſpicitur, nullum tenuioris fili precium eſt. Itaq; fit, vt quum alibi nuſquam vni homini quatuor aut quinq; togæ laneæ diuerſis coloribus, ac totidem ſericiæ tunicæ ſufficiant, delicatioribus paulo ne decem quidem, ibi vna quiſq; contentus eſt, plerunque in biennium. Quippe nec cauſa eſt vlla cur plures affectet, quas conſecutus, neque aduerſus frigus eſſet munitior, neq; veſtitu videretur vel pilo cultior. Quamobrem quum & omnes vtilibus ſeſe artibus exerceant, & ipſarum etiam

etiam opera pauciora ſufficiant, fit nimirum, vt abundante rerum omnium copia, interdum in reficiendas (ſi quę detritæ ſunt) vias publicas immenſam multitudinem educant, perſæpe etiã quum nec talis cuiuſpiam operis vſus occurrat, pauciores horas operandi publice denuncient. Neq; enim ſuperuacaneo labore ciues inuitos exercẽt magiſtratus. quãdoquidem eius reipub. inſtitutio hunc vnum ſcopum in primis reſpicit, vt quoad per publicas neceſſitates licet, quam plurimum temporis ab ſeruitio corporis ad animi libertatem cultumque ciuibus vniuerſis aſſeratur, In eo enim ſitam, vitæ felicitatem putant.

DE COMMERCIIS mutuis.

SEd iam quo pacto ſeſe mutuo ciues vtantur, quę populi inter ſe commercia, quæque ſit diſtribuendarum rerum forma videtur explicandum. Quum igitur ex familiis conſtet ciuitas, familias vt plurimum cognationes efficiunt. Nam fœminæ (vbi maturuerint) collocatæ maritis, in ipſorum domicilia cõcedunt. At maſculi filii ac deinceps nepotes, in familia permanent, & parentum antiquiſſimo parent, niſi præ ſenecta mente parum valuerit. tunc enim ætate proximus ei ſufficitur. Verum ne ciuitas aut fieri infrequentior, aut vltra modũ poſſit creſcere, cauetur ne vlla familia, quarum millia ſex quæque ciuitas, excepto conuentu, cõplectitur, pauciores quam decẽ, pluresve

Numerus ciuium.

resve

resve quã ſexdecim puberes habeat. Impuberum enim nullus præfiniri numer⁹ poteſt. Hic modus facile ſeruatur, tráſſcriptis his in rariores familias, qui in pleniorib. excreſcunt. At ſi quando in totum plus iuſto abundauerit, aliarum vrbiũ ſuarum infrequentiam ſarciunt. Quod ſi forte per totam inſulam plus æquo moles intumuerit, tum ex qualibet vrbe deſcriptis ciuibus in continente proximo, vbicunque indigenis agri multum ſupereſt & cultu vacat, coloniam ſuis ipſorum legib. propagant, aſcitis vnà terræ indigenis, ſi conuiuere ſecum velint. Cum volentibus coniuncti in idẽ vitæ inſtitutum eoſdemq; mores, facilè coaleſcunt, idq; vtriuſque populi bono. Efficiunt enim ſuis inſtitutis, vt ea terra vtriſque abunda ſit, quæ alteris aut parca

ac maligna videbatur. Renuentes ipſorum legibus viuere, propellunt his finibus, quos ſibi ipſi deſcribunt. Aduerſus repugnantes bello confligunt. nam eam iuſtiſſimam belli cauſam ducunt, quum populus quiſpiam eius ſoli, quo non ipſe vtitur, ſed velut inane ac vacuum poſſidet, aliis tamen qui ex naturæ præſcripto inde nutriri debeant, vſum ac poſſeſſionem interdicat. Si quando vllus ex ſuis vrbibus aliquis caſus eouſque imminuerit, vt ex aliis inſulæ partibus, ſeruato ſuo cuiuſq; vrbis modo, reſarciri non poſſint (quod bis duntaxat ab omni æuo, peſtis graſſante ſæuitia, fertur contigiſſe) remigrantibus è colonia ciuibus replentur. Perire enim colonias potius patiuntur, quam vllam ex inſulanis vrbibus imminui. Sed ad conui-

ctum

ctum ciuium reuertor. Antiquiſſimus (vt dixi) præeſt familiæ. Miniſtri ſunt vxores maritis, & liberi parentibus, atque in ſumma minores natu maioribus. Ciuitas omnis in quatuor æquales partes diuiditur. In medio cuiuſque partis forum eſt omnium rerum. Eò in certas domos opera cuiuſq; familiæ conuehuntur, atq; in horrea ſingulę ſeorſim ſpecies diſtributæ ſunt. Ab his quilibet paterfamilias, quibus ipſe ſuique opus habent, petit, ac ſine pecunia, ſine omni prorſus hoſtimẽto quicquid petierit, aufert. Quare enim negatur quicquam? quum & omnium rerum abunde ſatis ſit, nec timor vllus ſubſit, ne quiſquã plus quam ſit opus, flagitare velit? Nam cur ſuperuacua petiturus putetur is, qui certum habeat, nihil ſibi vnquam defuturum?

Sic excludi poteſt ocioſa turba miniſtrorũ.

Rapacitas unde.

Nempe auidum ac rapacem aut timor carendi facit in omni animantum genere, aut in homine ſola reddit ſuperbia, quæ gloriæ ſibi ducit, ſuperflua rerũ oſtentatione cæteros antecellere, quod vitii genus in Vtopienſium inſtitutis nullum omnino locum habet. Adiuncta ſunt foris (quæ cõmemoraui) fora cibaria, in quæ non olera modo, arborumq; fructus & panes comportantur, ſed piſces præterea quadrupedumq; & auium quicquid eſculentum eſt extra vrbẽ locis appoſitis, vbi fluento tabum ac ſordes eluantur. Hinc deportant pecudes occiſas, depurataſq; manibus famulorum (nã neq; ſuos ciues patiuntur aſſueſcere laniatu animaliũ, cuius vſu clementiã, humaniſſimum naturæ noſtræ affectum, paulatim deperire putant, neque ſor-

Tabes ac ſordes peſtẽ inuehit ciuitatibus.

Ex pecudum laniena didicimus, & homines iugulare.

ſordidum quicquã atq; immundum, cuius putredine corruptus aer morbũ poſſet inuehere) perferri in vrbem ſinunt. Habet præterea quilibet vicus aulas quaſdã capaces, æquali ab ſeſe inuicem interuallo diſtãtes, nomine quãque ſuo cognitas. Has colunt Syphogranti, quarum vnicuiq; triginta familiæ, videlicet ab vtroq; latere quindecim ſunt adſcriptæ, cibum ibi ſumpturæ. Obſonatores cuiuſque aulæ certa hora conueniunt in forum, ac relato ſuorum numero cibum petunt. Sed prima ratio ægrotorum habetur, qui in publicis hoſpitiis curãtur. Nam quatuor habent in ambitu ciuitatis hoſpitia paulo extra muros, tam capacia, vt totidẽ oppidulis æquari poſſint, tum vt neque ægrotorũ numerus quamlibet magn⁹ anguſte collocaretur,

Cura ægrotorum.

& per

& per hoc incommode: tum quo hi qui tali morbo tenerentur, cuius cõtagio ſolet ab alio ad alium ſerpere, longius ab aliorum cœtu ſummoueri poſſint. Hæc hoſpitia ita ſunt inſtructa, atque omnibus rebus quæ ad ſalutem conferant referta, tum tam tenera ac ſedula cura adhibetur, tam aſſidua medicorum peritiſſimorum præſentia, vt quum illuc nemo mittatur inuitus, nemo tamen ferè in tota vrbe ſit, qui aduerſa valetudine laborans, non ibi decumbere, quàm domi ſuæ præferat. Quum ægrotorum obſonator cibos ex medicorum præſcripto receperit, deinceps optima quæque inter aulas æquabiliter pro ſuo cuiuſq; numero diſtribuuntur, niſi quod Principis, Põtificis, & Tranibororum reſpectus habetur, ac legatorum etiam, & exterorum omni-

Conuiuia communia, in promiſcuaque.

omnium, (ſi qui ſunt, qui pauci ac raro ſunt) ſed his quoque cum adſunt, domicilia certa atque inſtructa parantur. Ad has aulas prandii cœnæque ſtatis horis tota Syphograntia conuenit, æneæ tubæ clangore commonefacta, niſi qui aut in hoſpitiis, aut domi decumbunt. quanquam nemo prohibetur, poſtquam aulis eſt ſatisfactum, è foro domum cibum petere. ſciunt enim, neminem id temerè facere. Nam & ſi domi prandere nulli vetitum ſit, nemo tamen hoc libenter facit, cum neque honeſtum habeatur, & ſtultum ſit deterioris parandi prandii ſumere laborem, cum lautum atque opiparum præſto apud aulam tam propinquam ſit. In hac aula miniſteria omnia, in quibus paulò plus ſordis aut laboris eſt, obeunt ſerui.

Vt vbique libertatis habetur ratio, ne qd fiat à coactis.

Fœminæ miniſtræ in conuiuiis.

ſerui. Cæterum coquendi para
dique cibi officium, & totius o
nique inſtruendi conuiuii ſo
mulieres exercent, cuiuſque v
delicet familiæ per vices. Trib
pluribusve menſis pro numero
conuiuarum diſcumbit r. Viri
ad parietem, fœminæ exterius
collocantur, vt ſi quid his ſubiti
oboriatur mali, quod vterum ge-
rentibus interdum ſolet accide-
re, imperturbatis ordinib. exur-
gant, atque inde ad nutrices ab-
eant. Sedent illæ quidem ſeor-
ſum cum lactentibus in cœnacu-
lo quodam, ad id deſtinato, nun-
quam ſine foco atque aqua mun-
da, nec abſque cunis interim, vt
& declinare liceat infantulos, &
ad ignem cum velint exemptos
faſciis liberare, ac ludo reficere.
Suæ quæq; ſoboli nutrix eſt, niſi
aut mors aut morbus impediat.
id cum

id cũ accidit, vxores Syphograntorũ propere nutricẽ q̃runt, nec id difficile eſt. Nam q̃ id præſtare poſſunt, nulli officio ſeſe offerunt libẽtius, quoniam & om̃nes eam miſericordiam laude proſequuntur, & qui educatur, nutricem parentis agnoſcit loco. In antro nutricũ conſidunt pueri omnes, qui primum luſtrum non expleuere. cæteri impuberes, quo in numero ducunt quicunq; ſexus alteri⁹ vtrius intra nubiles annos ſunt, aut miniſtrant diſcumbentibus, aut qui per ætatem nondum valent, adſtant tamen, atq; id ſummo cum ſilentio vtrique, quod à ſedentibus porrigitur, eo veſcuntur, nec aliud diſcretum prandendi tempus habent. In medio primæ menſæ (qui ſummus locus eſt) & cui (nam ea menſa ſuprema in parte cœnaculi tranſuerſa

Laude & officio ciues optimè inuitantur ad rectè agendũ.

Educatio ſobolis.

ſerui. Cæterum coquendi parandique cibi officium, & totius denique inſtruendi conuiuii ſolæ mulieres exercent, cuiuſque videlicet familiæ per vices. Tribus pluribusve menſis pro numero conuiuarum diſcumbit r. Viri ad parietem, fœminæ exterius collocantur, vt ſi quid his ſubiti oboriatur mali, quod vterum gerentibus interdum ſolet accidere, imperturbatis ordinib. exurgant, atque inde ad nutrices abeant. Sedent illæ quidem ſeorſum cum lactentibus in cœnaculo quodam, ad id deſtinato, nunquam ſine foco atque aqua munda, nec abſque cunis interim, vt & declinare liceat infantulos, & ad ignem cum velint exemptos faſciis liberare, ac ludo reficere. Suæ quæq; ſoboli nutrix eſt, niſi aut mors aut morbus impediat.

Fœminæ miniſtræ in conuiuiis.

id cum

id cũ accidit, vxores Syphograntorũ propere nutricẽ q̃runt, nec id difficile eſt. Nam q̃ id præſtare poſſunt, nulli officio ſeſe offerunt libẽtius, quoniam & omnes eam miſericordiam laude proſequuntur, & qui educatur, nutricem parentis agnoſcit loco. In antro nutricũ conſidunt pueri omnes, qui primum luſtrum non expleuere. cæteri impuberes, quo in numero ducunt quicunq; ſexus alteri⁹ vtrius intra nubiles annos ſunt, aut miniſtrant diſcumbentibus, aut qui per ætatem nondum valent, adſtant tamen, atq; id ſummo cum ſilentio vtrique, quod à ſedentibus porrigitur, eo veſcuntur, nec aliud diſcretum prandendi tempus habent. In medio primæ menſæ (qui ſummus locus eſt) & cui (nam ea menſa ſuprema in parte cœnaculi tranſuerſa

Laude & officio ciues optimè inuitantur ad rectè agendũ.

Educatio ſobolis.

uerſa eſt) totus conuétus conſpicitur, Syphograntus cum vxore conſidet. His adiunguntur duo ex natu maximis. Sedent enim per omnes menſas quaterni. At ſi templum in ea Syphograntia ſitum eſt, ſacerdos eiusque vxor cum Syphogranto ſedent, vt præſideant. Ab vtraque parte collocantur iuniores, poſt ſenes rurſus atque hoc pacto per totam domum & æquales inter ſe iunguntur, & diſſimilibus tamen immiſcentur, quod ideo ferunt inſtitutum, vt ſenum grauitas ac reuerentia (quum nihil ita in menſa fieri dicive poteſt, vt eos ab omni parte vicinos effugiat) iuniores ab improba verborũ geſtuumque licẽtia cohibeat. Ciborum fercula non à primo loco deinceps apponũtur, ſed ſenioribus primum omnibus (quorum inſignes loci ſunt)

Sacerdos ſupra principes, At nũc etiam & Epiſcopi iis mancipiorũ vice ſunt.

Iuniores maioribus admixti.

Senum habita ratio.

ſunt) optimus quiſque cibus inſertur, deinde reliquis æqualiter miniſtrat͂. At ſenes lautitias ſuas (quarum non tanta erat copia, vt poſſet totam per domum affatim diſtribui) pro ſuo arbitratu circumſedentibus impartiuntur. Sic & maioribus natu ſuus ſeruatur honos, & commodi tantundem tamen ad omneis peruenit. Omne prandium cœnamque ab aliqua lectione auſpicantur, quæ ad mores faciat, ſed breui tamen, ne faſtidio ſit. Ab hac ſeniores honeſtos ſermones, ſed neq; triſtes ac infacetos ingerunt. At nec longis logis totũ occupant prandium, quin audiunt libenter iuuenes quoque, atque adeo de induſtria prouocant, quo & indolis cuiuſque & ingenii per cõuiuii libertatem prodentis ſeſe, capiant experimentum. Prandia breiuſcu-

Id hodie vix monachi obſeruãt.

Sermones in conuiuiis.

ac maligna videbatur. Renuentes ipſorum legibus viuere, propellunt his finibus, quos ſibi ipſi deſcribunt. Aduerſus repugnantes bello confligunt. nam eam iuſtiſſimam belli cauſam ducunt, quum populus quiſpiam eius ſoli, quo non ipſe vtitur, ſed velut inane ac vacuum poſſidet, aliis tamen qui ex naturæ præſcripto inde nutriri debeant, vſum ac poſſeſſionem interdicat. Si quando vllus ex ſuis vrbibus aliquis caſus eouſque imminuerit, vt ex aliis inſulæ partibus, ſeruato ſuo cuiuſq; vrbis modo, reſarciri non poſſint (quod bis duntaxat ab omni æuo, peſtis graſſante ſæuitia, fertur contigiſſe) remigrantibus è colonia ciuibus replentur. Perire enim colonias potius patiuntur, quam vllam ex inſulanis vrbibus imminui. Sed ad conui-
ctum

ctum ciuium reuertor. Antiquiſſimus (vt dixi) præeſt familiæ. Miniſtri ſunt vxores maritis, & liberi parentibus, atque in ſumma minores natu maioribus. Ciuitas omnis in quatuor æquales partes diuiditur. In medio cuiuſque partis forum eſt omnium rerum. Eò in certas domos opera cuiuſq; familiæ conuehuntur, atq; in horrea ſingulę ſeorſim ſpecies diſtributæ ſunt. Ab his quilibet paterfamilias, quibus ipſe ſuique opus habent, petit, ac ſine pecunia, ſine omni prorſus hoſtimēto quicquid petierit, aufert. Quare enim negatur quicquam? quum & omnium rerum abunde ſatis ſit, nec timor vllus ſubſit, ne quiſquã plus quam ſit opus, flagitare velit? Nam cur ſuperuacua petiturus putetur is, qui certum habeat, nihil ſibi vnquam defuturum?

Sic excludi poteſt ocioſa turba miniſtrorū.

Rapacitas unde.

Nempe auidum ac rapacem aut timor carendi facit in omni animantum genere, aut in homine ſola reddit ſuperbia, quæ gloriæ ſibi ducit, ſuperflua rerũ oſtentatione cæteros antecellere, quod vitii genus in Vtopienſium inſtitutis nullum omnino locum habet. Adiuncta ſunt foris (quæ cõmemoraui) fora cibaria, in quæ non olera modo, arborumq; fructus & panes comportantur, ſed piſces præterea quadrupedumq; & auium quicquid eſculentum eſt extra vrbẽ locis appoſitis, vbi fluento tabum ac ſordes eluantur. Hinc deportant pecudes occiſas, depurataſq; manibus famulorum (nã neq; ſuos ciues patiuntur aſſueſcere laniatu animaliũ, cuius vſu clementiã, humaniſſimum naturæ noſtræ affectum, paulatim deperire putant, neque ſor-

Tabes ac ſordes peſtẽ inuehit ciuitatibus.

Ex pecudum laniena didicimus, & homines iugulare.

ſordidum quicquã atq; immundum', cuius putredine corruptus aer morbũ poſſet inuehere) perferri in vrbem ſinunt. Habet præterea quilibet vicus aulas quaſdã capaces, æquali ab ſeſe inuicem interuallo diſtãtes, nomine quãque ſuo cognitas. Has colunt Syphogranti, quarum vnicuiq; triginta familiæ, videlicet ab vtroq; latere quindecim ſunt adſcriptæ, cibum ibi ſumpturæ. Obſonatores cuiuſque aulæ certa hora conueniunt in forum, ac relato ſuorum numero cibum petunt. Sed prima ratio ægrotorum habetur, qui in publicis hoſpitiis curãtur. Cura ægrotorum. Nam quatuor habent in ambitu ciuitatis hoſpitia paulo extra muros, tam capacia, vt totidẽ oppidulis æquari poſſint, tum vt neque ægrotorũ numerus quamlibet magnꝰ anguſte collocaretur, & per

& per hoc incommode: tum quo hi qui tali morbo tenerentur, cuius cõtagio ſolet ab alio ad alium ſerpere, longius ab aliorum cœtu ſummoueri poſſint. Hæc hoſpitia ita ſunt inſtructa, atque omnibus rebus quæ ad ſalutem conferant referta, tum tam tenera ac ſedula cura adhibetur, tam aſſidua medicorum peritiſſimorum præſentia, vt quum illuc nemo mittatur inuitus, nemo tamen ferè in tota vrbe ſit, qui aduerſa valetudine laborans, non ibi decumbere, quàm domi ſuæ præferat. Quum ægrotorum obſonator cibos ex medicorum præſcripto receperit, deinceps optima quæque inter aulas æquabiliter pro ſuo cuiuſq; numero diſtribuuntur, niſi quod Principis, Põtificis, & Traniborum reſpectus habetur, ac legatorum etiam, & exterorum omni-

Conuiuia communia, in promiſcuaque.

omnium, (ſi qui ſunt, qui pauci ac raro ſunt) ſed his quoque cum adſunt, domicilia certa atque inſtructa parantur. Ad has aulas prandii cœnæque ſtatis horis tota Syphograntia conuenit, æneæ tubæ clangore commonefacta, niſi qui aut in hoſpitiis, aut domi decumbunt. quanquam nemo prohibetur, poſtquam aulis eſt ſatisfactum, è foro domum cibum petere. ſciunt enim, neminem id temerè facere. Nam & ſi domi prandere nulli vetitum ſit, nemo tamen hoc libenter facit, cum neque honeſtum habeatur, & ſtultum ſit deterioris parandi prandii ſumere laborem, cum lautum atque opiparum præſto apud aulam tam propinquam ſit. In hac aula miniſteria omnia, in quibus paulò plus ſordis aut laboris eſt, obeunt ſerui.

Vt vbique libertatis habetur ratio, ne qd fiat à coactis.

Fœminæ miniſtræ in conuiuiis.

ſerui. Cæterum coquendi parandique cibi officium, & totius denique inſtruendi conuiuii ſolæ mulieres exercent, cuiuſque videlicet familiæ per vices. Tribus pluribusve menſis pro numero conuiuarum diſcumbitur. Viri ad parietem, fœminæ exterius collocantur, vt ſi quid his ſubiti oboriatur mali, quod vterum gerentibus interdum ſolet accidere, imperturbatis ordinib. exurgant, atque inde ad nutrices abeant. Sedent illæ quidem ſeorſum cum lactentibus in cœnaculo quodam, ad id deſtinato, nunquam ſine foco atque aqua munda, nec abſque cunis interim, vt & declinare liceat infantulos, & ad ignem cum velint exemptos faſciis liberare, ac ludo reficere. Suæ quæq; ſoboli nutrix eſt, niſi aut mors aut morbus impediat.

id cum

id cũ accidit, vxores Syphograntorũ propere nutricẽ q̃runt, nec id difficile eſt. Nam q̃ id præſtare poſſunt, nulli officio ſeſe offerunt libẽtius, quoniam & omnes eam miſericordiam laude proſequuntur, & qui educatur, nutricem parentis agnoſcit loco. In antro nutricũ conſidunt pueri omnes, qui primum luſtrum non expleuere. cæteri impuberes, quo in numero ducunt quicunq; ſexus alteriꝰ vtrius intra nubiles annos ſunt, aut miniſtrant diſcumbentibus, aut qui per ætatem nondum valent, adſtant tamen, atq; id ſummo cum ſilentio vtrique, quod à ſedentibus porrigitur, eo veſcuntur, nec aliud diſcretum prandendi tempus habent. In medio primæ menſæ (qui ſummus locus eſt) & cui (nam ea menſa ſuprema in parte cœnaculi tranſuerſa

Laude & officio ciues optimè inuitantur ad rectè agendũ.

Educatio ſobolis.

ſunt) optimus quiſque cibus inſertur, deinde reliquis æqualiter miniſtrat˜. At ſenes lautitias ſuas (quarum non tanta erat copia, vt poſſet totam per domum affatim diſtribui) pro ſuo arbitratu circumſedentibus impartiuntur. Sic & maioribus natu ſuus ſeruatur honos, & commodi tantundem tamen ad omneis peruenit. Omne prandium cœnamque ab aliqua lectione auſpicantur, quæ ad mores faciat, ſed breui tamen, ne faſtidio ſit. Ab hac ſeniores honeſtos ſermones, ſed neq; triſtes ac infacetos ingerunt. At nec longis logis totũ occupant prandium, quin audiunt libenter iuuenes quoque, atque adeo de induſtria prouocant, quo & indolis cuiuſque & ingenii per cõuiuii libertatem prodentis ſeſe, capiant experimentum. Prandia breuiuſcu-

Id hodie vix monachi obſeruãt. Sermones in conuiuiis.

uſcula ſunt, cœnæ largiores, quod labor illa, has ſomnus & nocturna quies excipit, quam illi ad ſalubrem concoctionem magis efficacem putant. Nulla cœna ſine muſica tranſigitur. nec vllis caret ſecunda menſa bellariis. odores incendunt, & vnguēta ſpargunt. nihilque non faciunt, quod exhilarare conuiuas poſſit. ſunt enim hanc in partem aliquanto procliuiores, vt nullum voluptatis genus (ex quo nihil ſequatur incōmodi) cēſeant interdictum. Hoc pacto igitur in vrbe conuiuunt, at ruri qui longius ab ſeſe diſſiti ſunt, omnes domi quiſque ſuæ comedunt, nulli enim familiæ quicquam ad victum deeſt, quippe à quibus id totum venit, quo veſcantur vrbici.

Id hodie medicidamnant.

Muſica in conuiuio.

Voluptas innoxia non aſpernanda.

DE

DE PEREGRINATIONE Vtopienſium.

AT ſi quos aut amicorum alia in vrbe commorantium, aut ipſius etiam videndi loci deſiderium cœperit, à Syphograntis ac Traniboris ſuis veniā facile impetrant, niſi ſi quis vſus impediat. Mittitur ergo ſimul numerus aliquis cum epiſtola Principis, quæ & datam peregrinandi copiam teſtatur, & reditus diem præſcribit. Vehiculum datur cum ſeruo publico, qui agat boues & curet. cæterum niſi mulieres in cœtu habeant, vehiculum velut onus & impedimentum remittitur. Toto itinere cum nihil ſecum efferant, nihil deſit tamen, vbiq; enim domi ſunt. Si quo in loco diutius vno die commorētur, ſuam ibi quiſq; artem exercet, atque ab artis eiuſdem opificibus humaniſſime

niſſime tractantur. Si ſemet autore quiſquã extra ſuos fines vagetur, deprehenſus ſine principis diplomate cõtumelioſe habitus, pro fugitiuo reducitur, caſtigatus acriter. idem auſus denuo, ſerui tute plectitur. Quod ſi quem libido inceſſat per ſuę ciuitatis agros balandi, venia patris & conſentiente coniuge, non prohibetur. Sed in quodcunque rus peruenerit, nullus ante cibus datur quam ante meridianum operis penſum (aut quãtũ ante cœnã ibi laborari ſolet) abſoluerit. Hac lege quouis intra ſuæ vrbis fines ire licet. Erit enim non minus vtilis vrbi, quam ſi in vrbe eſſet. Iam videtis, quam nulla ſit vſquam ociandi licentia, nullus inertiæ prætextus, nulla taberna vinaria, nulla ceruiſiaria, nuſquam lupanar, nulla corruptelæ occaſio, nullæ latebræ, con-

cilia

ciliabulum nullum, ſed omnium præſentes oculi neceſſitatem aut conſueti laboris, aut ocii non inhoneſti faciunt: Quem populi morem neceſſe eſt omnium rerum copiam ſequi. atq; ea quum æquabiliter ad omnes perveniat, fit nimirum, ut inops eſſe nemo aut mendicus poſſit. In ſenatu Amaurotico, quem uti dixi terni quotannis omni ex urbe frequẽtant) ubi primum cõſtiterit, quæ res quoque loco abundet, rurſum cuius alicubi malignior proventus fuerit, alterius inopiam, alterius protinus ubertas explet, atque id gratuito faciunt, nihil viciſſim ab his recipientes quibus donant. Sed quæ de ſuis rebus unicuipiam vrbi dederint, nihil ab ea repetentes; ab alia, cui nihil impenderunt, quibus egent, accipiunt. Ita tota inſula velut vna

O ſanctã rẽpublicam, & vel Chriſtianis imitãdam.

Æquabilitas facit, ut omnibus ſufficiat.

H fami-

familia eſt. At poſtquã ſatis prouiſum ipſis eſt (quod non antea factum cenſent, quàm in biennium propter anni ſequentis euentum proſpexerint) tũ ex his quæ ſuperſunt, magnam vim frumenti, mellis, lanæ, lini, ligni, cocci, & conchyliorum, vellerum, ceræ, ſeui, corii, ad hæc animaliũ quoque in alias regiones exportant. quarum rerum omniũ ſeptimã partem inopibus eius regionis dono dant, reliquam precio mediocri venditãt. quo ex commercio non eas modo merces, quibus domi egent (nam id ferè nihil eſt præter ferrum) ſed argenti atq; auri præterea magnam vim in patriam reportant. Cuius rei diutina cõſuetudine, ſupra quàm credi poſſit, vbique iam earum rerũ copia abundant. Itaq; nunc parum penſi habent, præſente ne pecu-

Reſpublica nihil aliud quam magna quædã familia eſt.

Negociatio Vtopienſium.

pecunia an in diem vendãt, multoque maximam partem habeant in nominibus, in quib⁹ tamẽ faciendis nõ priuatorum vnquã, ſed confectis ex mere inſtrumẽtis, publicam vrbis fidem ſequuntur. Ciuitas vbi ſolutionis dies aduenerit, à priuatis debitoribus exigit creditum, atq; in ærarium redigit, eiuſq; pecuniæ, quoad ab Vtopienſib. repetatur, vſura fruitur. Illi maximam partem nunquam repetunt. Nam quæ res apud ſe nullum habet vſum, eam ab his auferre quib. vſui eſt, haud æquum cenſent. Cæterum ſi res ita poſcat, vt eius aliquam partem alii populo mutuam daturi ſint, tum demum poſcunt: aut quum bellum gerendum eſt, quam in rem vnam totum illum theſaurum, quem habent, domi ſeruãt, vti aut extremis in periculis,

Vt nuſquam non meminerunt ſuæ cõmunitatis.

Qua ratione poſſit eſſe vilis pecunia.

Satius eſt bellum pecunia aut arte declinare, quam multa ſanguinis humani iactura gerere.

aut in ſubitis præſidio ſit. potiſſimum quo milites externos (quos libentius quam ſuos ciues obiiciunt diſcrimini) immodico ſtipendio conducant, gnari multitudine pecuniæ hoſtes ipſos plerunq; mercabiles, & vel proditione vel infeſtis etiam ſignis inter ſe committi. Hanc ob cauſam inæſtimabilem theſaurum ſeruant; at non vt theſaurum tamen, ſed ita habent quomodo me narrare profecto deterret pudor, metuẽtem ne fidem oratio non ſit habitura, quod eo iuſtius vereor, quo magis mihi ſum conſcius, niſi vidiſſem præſens, quam ægre potuiſſem ipſe perduci vt alteri idem recenſenti crederem. Neceſſe eſt enim fere quam quicque eſt ab eorum qui audiunt moribus alienum, tam idem procul illis abeſſe à fide quanquam prudens rerum æſtimator

O artificium.

mator minus fortaſſe mirabitur quum reliqua eorum inſtituta tam longe ab noſtris differant: ſi argenti quoque atque auri uſus ad ipſorum potius, quam ad noſtri moris rationem accõmodetur. Nempe quum pecunia non vtantur ipſi, ſed in eum ſervent euentum, qui vt poteſt uſu venire, ita fieri poteſt ut nunquam incidat. Interim aurum argentumq; (vnde ea fit) ſic apud ſe habent, vt ab nullo pluris æſtimetur, quam rerum ipſarum natura meretur, qua quis non videt quam longe infra ferrũ ſunt? ut ſine quo non hercule magis quam abſque igni atque aqua viuere mortales queant, quum interim auro argentoque nullum uſum, quo non facile careamus, natura tribuerit, niſi hominum ſtultitia precium raritati feciſſet. quin cõtra, velut pa-

Aurũ ferro vilius quãtũ ad uſum attinet.

rensin dulgẽtiſſima optima quæque in propatulo poſuerit, vt aërem, aquam, ac tellurem ipſam, longiſſime vero vana ac nihil profutura ſemouerit. Ergo hæc metalla ſi apud eos in turrim aliquam abſtruderẽtur, princeps ac ſenatus in ſuſpicionem venire poſſet (vt eſt vulgi ſtulta ſolertia) ne deluſo per technam populo, ipſi aliquo inde commodo fruerentur. porrò ſi phyalas inde, aliaque id genus opera fabre excuſa conficerent, ſi quando incidiſſet occaſio, vt conflanda ſint rurſus, atq; in militum eroganda ſtipendium, vidẽt nimirũ fore, vt ægre patiantur auelli, quæ ſemel in deliciis habere cœpiſſent. His reb. vti occurrant, excogitauere quãdam rationẽ, vt reliquis ipſorum inſtitutis conſentaneam, ita ab noſtris (apud quos aurum tanti fit,

ti ſit, ac tam diligenter conditur) longiſſime abhorrentẽ, eoq; niſi peritis non credibilem. Nam quũ in fictilibus è te ra vitroq; elegãtiſſimis quidem illis, ſed vilibus tamen edant bibantque. ex auro atque argento non in communibus aulis modo, ſed in priuatis etiam domibus metallas paſſim, ac ſordidiſſima quæq; vaſa conficiunt. Ad hæc catenas & craſſas compedes, quibus coërcent ſeruos, iiſdem ex metallis operantur. Poſtremo quoſcunq; aliquod crimen infames facit, ab horum aurib: anuli dependẽt aurei, digitos aurũ cingit, aurea torques ambit collũ, & caput deniq; auro vincitur. Ita omnib. curãt modis, vti apud ſe aurum argentumq; in ignominia ſint, atq; hoc pacto fi , vt hæc metalla, q̃ cæteræ gente; non minus ferè dolẽter ac viſcera

O magnificã auri contumelia.

Aurum geſtamẽ infamiã

ſua diſtrahi patiuntur, apud Vtopienſes, ſi ſemel omnia res poſtularet efferri, nemo ſibi iacturam unius feciſſe aſſis videretur. Margaritas præterea legunt in littoribus, quin in rupibus quibuſdam adamantes ac pyropos quoque, neque tamen quærunt, ſed oblatos caſu perpoliunt. His ornant infantulos, qui vt primis pueritiæ annis, talibus ornamentis gloriantur ac ſuperbiunt, ſic ubi pluſculum accreuit ætatis, cum animaduertunt eiuſmodi nugis non niſi pueros uti, nullo parentum monitu, ſed ſuometipſorum pudore deponunt. non aliter ac noſtri pueri, quum grandeſcunt nuces, bullas, & pupas abiiciũt. Itaq; hæc tam diverſa ab reliquis gentibus inſtituta, quam diverſas itidem animorum affectiones pariat, nunquam æque mihi atque in A-

Gemmæ puerorum delitiæ.

in Anemoliorum legatis inclaruit. Venerunt hi Amarotum (dum ego aderam) & quoniam magnis de rebus tractatum veniebant, aduentum eorum terni illi ciues ex qualibet vrbe præuenerant, ſed omnes finitimarum gentium legati, qui eo ante appulerant, quibus Vtopienſium perſpecti mores erant, apud quos ſumptuoſo veſtitui nihil honoris haberi intelligebant, ſericum contemptui eſſe, aurum etiã infame ſciebant, cultu quam poterant modeſtiſſimo venire cõſueuerant. At Anemolii, quod longius aberant, ac minus cum illis commercii habuerant, quum accepiſſent eodem omnes, eoque rudi corporis cultu eſſe, perſuaſi non habere eos, quo non vtebantur, ipſi etiam ſuperbi magis, quã ſapientes, decreverũt apparatus Elegãtiſſima fabula.

quàm longe ſua eos ſpes expectatioq; fefellerat, quamq; longe ab ea exiſtimatione aberant, quã ſe cõſecuturos putauerant. Nempe Vtopienſium oculis omnium, exceptis perquã paucis, qui alias gẽtes aliqua idonea de cauſa inuiſerant, totus ille ſplẽdor apparatus pudendus videbatur, & infimum quenq; pro dominis reuerenter ſalutãtes, legatos ipſos ex auro earum vſu catenarum pro ſeruis habitos, ſine vllo prorſus honore prætermiſerunt. Quin pueros quoque vidiſſes, qui gemmas ac margaritas abiecerant, vbi in legatorum pileis affixas conſpexerunt, compellare matrem ac latus fodere. En mater, quàm magnus nebulo margaritis adhuc & gemmulis vtitur, ac ſi eſſet paruulus? At parens ſerio etiam illa, tace inquit fili, eſt opinor

quiſpiam è Morionibus legatorum. alii catenas illas aureas reprehendere, vtpote nullius vſus quippe tam graciles, vt eas facile ſeruus infringere, tam laxas rurſus, vti quum fuerit libitum, poſſit excutere, & ſolutus ac liber quouis aufugere. Verum legati poſtquam ibi vnum atque alterum diem verſati, tantam auri vim in tanta vilitate conſpexerunt, nec in minore contumelia, quam apud ſe honore habitam vidiſſent, ad hæc in vnius fugitiui ſervi catenas compedeſque plus auri atq; argenti congeſtum, quam totus ipſorum trium apparatus conſtiterat, ſubſidentibus pennis omnē illum cultum, quo ſeſe tam arrogāter extulerant pudefacti, ſepoſuerunt. Maxime vero poſtquam familiarius cum Vtopienſibus collocuti, mores eorum atque

opiniones didicere, mirantur illi ſi quidem quenquam eſſe mortalium, quem exiguę gemmulæ aut lapilli dubius oblectet fulgor, cui quidem ſtellam aliquam, atque ipſum denique ſolem liceat intueri, aut quenquam tam inſanum eſſe, vt nobilior ipſe ſibi ob tenuioris lanæ filium videatur, ſiquidem hanc ipſam (quantumuis tenui filo ſit) ouis olim geſtauit, nec aliud tamē interim quā ouis fuit. Mirantur item aurum ſuapte natura tam inutile, nunc ubique gentium æſtimari tanti, vt homo ipſe, per quem atque adeo in cuius vſum id precii obtinuit, minoris multo quam aurum ipſum æſtimetur, uſq; adeo, vt plumbeus quiſpiam, & cui non plus ingenii ſit quam ſtipiti, nec minus etiam improbus quā ſtultus, multos tamen & ſapientes, & bonos viros

Dubius dixit, ob gemmas factitias; aut certe dubiū dixit exiguū ac malignū.

Quam vere & quam apte.

in ſeruitute habeat, ob id duntaxat, quod ei magnus contigit aureorum numiſmatum cumulus, quem ſi qua fortuna, aut aliqua legum ſtropha (quæ nihil minus ac fortuna ipſa ſummis ima permiſcet) ab hero illo, ad abiectiſſimum totius familiæ ſuæ nebulonem trāſtulerit, fit nimirum paulo poſt, vt in famuli ſui famuliciū cōcedat, velut appendix additamentumq; numiſmatum. Cæterū multo magis eorum mirantur ac deteſtantur inſaniam, qui diuitibus illis, quibus neq; debent quicquam, neque ſunt obnoxii, nullo alio reſpectu, quàm quod diuites ſunt, honores tantum nō diuinos impendunt, idque cum eos tam ſordidos atque auaros cognoſcunt, ut habeāt certo certius ex tanto nummorū cumulo, viuentib. illis, ne vnum quidem num-

Quanto plus ſapiunt Vtopiani quam Chriſtianorū vulgus.

nummulum vnquam ad ſe venturum. Has atq; huiuſmodi opiniones partim ex educatione cõceperunt. in ea educti Rep. cuius inſtituta longiſſime ab his ſtultitiæ generibus abſunt, partim ex doctrina & literis. Nam & ſi haud multi cuiuſq; vrbis ſunt, qui cæteris exonerati laboribus ſoli diſciplinæ deputantur. hi videlicet in quibus à pueritia egregiam indolem, eximium ingenium, atq; animum ad bonas artes propenſum deprehendere, tamẽ omnes pueri literis imbuuntur, & populi bona pars, viri fœminæque per totã vitam horas illas quas ab operibus liberas eſſe diximus, in literis collocãt. Diſciplinas ipſorum lingua perdiſcunt. eſt enim neq; verborum inops, nec inſuauis auditu, nec vlla fidelior animi interpres eſt. eadẽ ferè (niſi quod vbique

Studia & diſciplinæ Vtopienſium.

vbique corruptior, alibi aliter) magnam eius orbis plagam peruagatur. Ex omnibus his philoſophis, quorum nomina ſunt in hoc noto nobis orbe celebria, ante noſtrum aduentum ne fama quidem cuiuſquam eo peruenerat, & tamen in muſica dialecticaque, ac numerandi & metiendi ſcientia, eadem fere, quæ noſtri illi veteres inuenere. Cæterum ut antiquos omnibus prope rebus exæquant, ita nuperorum inuentis dialecticorum longe ſunt impares. Nam ne vllam quidem regulam inuenerunt earum, quas de reſtrictionibus, amplificationibus, ac ſuppoſitionibus acutiſſime excogitatis in paruis logicalibus, paſſim hic ediſcunt pueri. Porro ſecundas intentiones tam longe abeſt vt inueſtigare ſuffecerint, vt nec hominem ipſum in

Muſica Dialectica Arithmetica.

Apparet hoc loco ſubeſſe naſum.

çom-

communi quem vocant, quanquam (ut ſcitis) plane coloſſeum & quouis Gigante maiorem, tum à nobis præterea digito demonſtratum, nemo tamen eorum videre potuerit. At ſunt in aſtrorum curſu, & cœleſtium orbium motu peritiſſimi. Quin inſtrumenta quoque diverſis figuris ſolerter excogitarunt, quibus ſolis ac lunæ & cæterorum item aſtrorum, quæ in ipſorum horizonte viſuntur, motiones ac ſitus exactiſſime comprehenſos habent. Cæterum amicitias atque errantium diſſidia ſyderum, ac totam denique illam ex aſtris divinandi impoſturam ne ſomniant quidem. Imbres, ventos, ac cæteras tempeſtatum viciſſitudines, ſignis quibuſdam longo perſpectis vſu præſentiunt. Sed de cauſis earum rerum omnium, & de fluxu maris

Aſtrologia.

At hi regnãt inter Chriſtianos hodie.

Phyſica omniũ incertiſſi

maris eiuſq; ſalſitate, & in ſumma de cœli mundiq; origine ac natura, partim eadē quæ veteres philoſophi noſtri diſſerunt, partim vt illi inter ſe diſſident, ita hi quoque dum nouas rerū rationes afferunt, ab omnibus illis diſſentiunt, nec inter ſe tamē vſquequaq; cōueniūt. In ea philoſophię parte, qua de moribus agitur, eadem illis diſputantur, quę nobis de bonis animi quærunt & corporis, & externis, tum vtrum boni nomen omnibus his, an ſolis animi dotib. conueniat. De virtute diſſerunt, ac voluptate, ſed omnium prima eſt ac princeps controuerſia, qua nam in re vna pluribusve ſitam hominis felicitatem putent. At hac in re propenſiores æquo videntur in factionem voluptatis aſſertricem, vt qua vel totam, vel potiſſimam felicitatis huma-

Ethicus ordo bonorum.

Fines bonorum.

Vtopiani felicitatē honeſta voluptate tū-

næ

næ partem definiant. Et quo magis mireris, ab religione quoque (quæ grauis & ſeuera eſt, fereque triſtis & rigida) petunt tamẽ ſententiæ tam delicatæ patrocinium. Neque enim de felicitate diſceptant vnquã, quin principia quędam ex religione deprompta, tũ philoſophia, quæ rationibus vtitur, coniungant, ſine quibus ad veræ felicitatis inueſtigationem, mancam atque imbecillam per ſe rationem putant. Ea principia ſunt huiuſmodi. Animã eſſe immortalem, ac Dei beneficentia ad felicitatem natam, virtutibus ad benefactis noſtris præmia poſt hanc vitã, flagitiis deſtinata ſupplicia. Hæc tãetſi religionis ſint, ratione tamẽ cẽſent ad ea credẽda & concedẽda perduci, quib. è medio ſublatis, ſine vlla cũctatione pnunciant neminẽ eſſe tã ſtupidum.

Principia philoſophiæ è religione petenda.

Theologia Vtopienſiũ.

Animorũ immortalitas, de qua hodie non pauci etiam

pidum, qui non ſentiat petendam ſibi per fas ac nefas voluptatem, hoc tantum caveret, ne minor voluptas obſtet maiori, aut eam perſequatur, quam invicem retaliet dolor. Nam virtutem aſperam ac difficilem ſequi, ac non abigere modo ſuavitatem vitæ, ſed dolorem etiam ſponte perpeti, cujus nullum expectes fructum (quis enim poteſt eſſe fructus ſi poſt mortem nihil aſſequeris, quum hanc vitam totam inſuauiter, hoc eſt miſere traduxeris) id vero dementiſſimum ferunt. Nunc vero non in omni voluptate felicitatem, ſed in bona atque honeſta ſitam putant. Ad eam enim velut ad ſummum bonum, naturam noſtram ab ipſa virtute pertrahi, cui ſola adverſa factio felicitatem tribuit. Nempe virtutem definiũt ſecundum naturam

Chriſtiani dubitant. Vt non quævis expetẽda voluptas, ita nec dolor affectãdus niſi virtutis cauſa.

Hoc juxta ...oi-

turam

turam viuere. ad id ſiquidem à Deo inſtitutos eſſe nos. Eum vero naturæ ductum ſequi, quiſquis in appetendis fugiendisq; rebus obtemperat rationi. Rationem porro mortales primum omnium in amorem ac venerationem diuinæ maieſtatis incendere, cui debemus & quod ſumus & quod compotes eſſe felicitatis poſſumus, ſecundum id commonet atque excitat nos, vt vitam quam licet minime anxiam ac maxime lætam ducamus ipſi cæterisque omnibus ad idem obtinendum adiuturos nos pro naturæ ſocietate præbeamus. Neq; enim quiſquam vnquam fuit tam triſtis ac rigidus aſſecla virtutis & oſor voluptatis, qui ita labores, vigilias, & ſqualores indicat tibi, ut non idem aliorum inopiam atque incommoda levare, te pro

tua

tua virili iubeat, & id laudandum humanitatis nomine cenſeat, hominem homini ſaluti ac ſolatio eſſe ſi humanũ eſt, maxime (qua virtute nulla eſt homini magis propria) aliorum mitigare moleſtiam, & ſublata triſtitia vitæ iucunditati, hoc eſt, voluptati reddere. Quid ni natura quenque inſtiget, vt ſibimet idem præſtet? Nam aut mala eſt vita iucunda, id eſt, voluptaria, quod ſi eſt, non ſolum neminem ad eam debes adiutare, ſed omnibus vt pote noxiam ac mortiferam, quantum potes adimere, aut ſi conciliare aliis eam, vt bonam, non licet modo, ſed etiam debes, cur non tibi in primis ipſi? cui non minus propitium eſſe te, quàm aliis decet. Neq; enim quum te natura moneat, vti in alios bonus ſis, eadem te rurſus iubet, in temet ſæuum

At nũc quidã accerſunt dolores, vel ut in his ſita ſit religio, cũ ferẽdi potius ſint ſi incidãt ad pietatis officiũ tendẽti, naturæ neceſſitate accidant.

atq; inclementem eſſe. Vitam ergo iucundam inquiunt, id eſt, voluptatem, tãquam operationum omnium finem, ipſa nobis natura præſcribit, ex cuius præſcripto viuere, virtutem definiunt. At quũ natura mortales inuitet ad hilarioris vitæ mutuum ſubſidium (ꝙ ſanè merito facit. neque enim tã ſupra generis humani ſorté quiſquam eſt, vt ſolus naturæ curæ ſit, quæ vniverſos ex æquo fouet, quos eiuſdem formæ cõmunione complectitur) eadem te nimium iubet etiam atque etiam obſeruare, ne ſic tuis commodis obſecundes, vt aliorum procures incõmoda. Seruanda igitur cenſent non inita ſolũ inter priuatos pacta, ſed publicas etiam leges, quas aut bonus princeps iuſte promulgauit, aut populus nec oppreſſus tyrãnide nec dolo circumſcript⁹, de

Pacta & leges.

de partiendis vitæ cõmodis, ho
eſt materia voluptatis, commu
ni conſenſu ſanxit. His inoffen
ſis legibus tuum curare commo
dum, prudẽtia eſt: publicum præ
terea, pietatis: Sed alienam volu
ptatem præreptum ire, dum con
ſequare tuam, ea vero iniuria eſt
contra tibi aliquid ipſi demere q
addas aliis, id demum eſt huma
nitatis ac benignitatis officiu
quod ipſum nũquam tantum a
fert commodi, quantum refe
Nam & beneficiorum viciſſitud
ne penſatur, & ipſa benefacti cõ
ſcientia, ac recordatio charitati
eorum & benevolentiæ, quibu
benefeceris, plus voluptatis affer
animo, quam fuiſſet illa corpori
qua abſtinuiſti. Poſtremo (quo
facile perſuadet animo libente
aſſentienti religio) brevis & exi
guæ voluptatis vicem, ingenti a

Officia vitæ mutua

nun

nunquam interituro gaudio rependit deus. Itaq; hoc pacto cenſent, & excuſſa ſedulo & perpenſare omnes actiones noſtras, atque in his virtutes etiam ipſas, voluptatem tandem velut finem felicitatemque reſpicere. Voluptatem appellant omnem coporis animive motum ſtatumque, in quo verſari natura duce delectet. Appetitionem naturę non temere addunt. Nam vt quicquid natura iucundum eſt, ad quod neque per iniuriam tenditur, nec iucundius aliud amittitur, nec labor ſuccedit, non ſenſus modo, ſed recta quoque ratio perſequitur, ita quæ præter naturam dulcia ſibi mortales vaniſſima conſpiratione confingunt (tanquam in ipſis eſſet perinde res ac vocabula commutare) ea omnia ſtatuunt adeo nihil ad felicitatem facere,

Voluptas quid.

Falſæ voluptates.

cere, ut plurimum officiant etiã, vel eo quod quibus ſemel inſederũt, nec veris ac genuinis oblectamentis vſquam vacet locus, totum prorſus animum falſa voluptatis opinione præoccupant. Sunt enim perquam multa, quæ quum ſuapte natura nihil contineant ſuauitatis, imò bona pars amaritudinis etiam plurimum perverſa, tum improbarum cupiditatum illecebra, non pro ſummis tantum voluptatibus habeantur, verum etiam inter præcipuas vitæ cauſas numerentur. In hoc adulterinæ voluptatis genere, eos collocant, quos ante memoraui, qui quo meliorem togã habent, eo ſibi meliores ipſi videntur. qua vna in re, bis errant. Neq; enim minus falſi ſunt, quod meliorem putant togam ſuam, quàm quod ſe. Cur enim ſi veſtis vſum

Error eorum qui ſibi ... cu... ... placẽt.

vſum ſpectes, tenuioris fili lana præſtat craſſiori? at illi tamen tanquam natura non errore præcellerent, attollunt criſtas, & ſibimet quoq; precii credunt inde nonnihil accedere. eoque honorem, quem vilius veſtiri ſperare non eſſent auſi, elegantiori togæ velut ſuo iure exigunt, & prætermiſſi negligẽtius indignantur. At hoc ipſum quoq; vanis & nihil profuturis honoribus affici, an nõ eiuſdem inſcitiæ eſt? Nam quid naturalis & veræ voluptatis affert nudatus alterius vertex, aut curuati poplites? hoccine tuorum poplitum dolori medebitur? aut tui capitis phreneſim leuabit? In hac fucatæ voluptatis imagine, mirum quàm ſuauiter inſaniunt ii qui nobilitatis opinione ſibi blandiuntur ac plaudunt, quod eiuſmodi maioribus naſci con- Stulti honores.

maris eiuſq; ſalſitate, & in ſumma de cœli mundiq; origine ac natura, partim eadē quæ veteres philoſophi noſtri diſſerunt, partim vt illi inter ſe diſſident, ita hi quoque dum nouas rerū rationes afferunt, ab omnibus illis diſſentiunt, nec inter ſe tamē vſquequaq; cōueniūt. In ea philoſophię parte, qua de moribus agitur, eadem illis diſputantur, quę nobis de bonis animi quærunt & corporis, & externis, tum vtrum boni nomen omnibus his, an ſolis animi dotib. conueniat. De virtute diſſerunt, ac voluptate, ſed omnium prima eſt ac princeps controuerſia, qua nam in re vna pluribusve ſitam hominis felicitatem putent. At hac in re propenſiores æquo videntur in factionem voluptatis aſſertricem, vt qua vel totam, vel potiſſimam felicitatis huma-

Ethicus ordo bonorum.

Fines bonorum. Vtopiani felicitatē honeſta voluptate metiū-

næ partem definiant. Et quo magis mireris, ab religione quoque (quæ grauis & ſeuera eſt, fereque triſtis & rigida) petunt tamẽ ſententiæ tam delicatæ patrocinium. Neque enim de felicitate diſceptant vnquã, quin principia quędam ex religione deprompta, tũ philoſophia, quæ rationibus vtitur, coniungant, ſine quibus ad veræ felicitatis inueſtigationem, mancam atque imbecillam per ſe rationem putant. Ea principia ſunt huiuſmodi. Animã eſſe immortalem, ac Dei beneficentia ad felicitatem natam, virtutibus ad benefactis noſtris præmia poſt hanc vitã, flagitiis deſtinata ſupplicia. Hæc tãetſi religionis ſint, ratione tamẽ cẽſent ad ea credẽda & concodẽda perduci, quib. è medio ſublatis, ſine vlla cũctatione pnunciant neminẽ eſſe tã ſtupidum.

Principia philoſophiæ è religione petenda. Theologia Vtopienſiũ.

Animorũ immortalitas, de qua hodie non pauci etiam

Chriſtiani dubitant. Vt non quævis expetẽda voluptas, ita nec dolor affectãdus niſi virtutis cauſa.

pidum, qui non ſentiat petendam ſibi per fas ac nefas voluptatem, hoc tantum caveret, ne minor voluptas obſtet maiori, aut eam perſequatur, quam invicem retaliet dolor. Nam virtutem aſperam ac difficilem ſequi, ac non abigere modo ſuavitatem vitæ, ſed dolorem etiam ſponte perpeti, cujus nullum expectes fructum (quis enim poteſt eſſe fructus ſi poſt mortem nihil aſſequeris, quum hanc vitam totam inſuauiter, hoc eſt miſere traduxeris) id vero dementiſſimum ferunt. Nunc vero non in omni voluptate felicitatem, ſed in bona atque honeſta ſitam putant. Ad eam enim velut ad ſummum bonum, naturam noſtram ab ipſa virtute pertrahi, cui ſola adverſa factio felicitatem tribuit. Nempe virtutem definiũt ſecundum naturam

Hoc juxta Stoi-

turam viuere. ad id ſiquidem à Deo inſtitutos eſſe nos. Eum vero naturæ ductum ſequi, quiſquis in appetendis fugiendisq; rebus obtemperat rationi. Rationem porro mortales primum omnium in amorem ac venerationem diuinæ maieſtatis incendere, cui debemus & quod ſumus & quod compotes eſſe felicitatis poſſumus, ſecundum id commonet atque excitat nos, vt vitam, quam licet minime anxiam ac maxime lætam ducamus ipſi cæterisque omnibus ad idem obtinendum adiuturos nos pro naturæ ſocietate præbeamus. Neq; enim quiſquam vnquam fuit tam triſtis ac rigidus aſſecla virtutis & oſor voluptatis, qui ita labores, vigilias, & ſqualores indicat tibi, ut non idem aliorum inopiam atque incommoda levare, te pro

tua virili iubeat, & id laudandum humanitatis nomine cenſeat, hominem homini ſaluti ac ſolatio eſſe ſi humanũ eſt, maxime (qua virtute nulla eſt homini magis propria) aliorum mitigare moleſtiam, & ſublata triſtitia vitæ iucunditati, hoc eſt, voluptati reddere. Quid ni natura quenque inſtiget, vt ſibimet idem præſtet? Nam aut mala eſt vita iucunda, id eſt, voluptaria, quod ſi eſt, non ſolum neminem ad eam debes adiutare, ſed omnibus vt pote noxiam ac mortiferam, quantum potes adimere, aut ſi conciliare aliis eam, vt bonam, non licet modo, ſed etiam debes, cur non tibi in primis ipſi? cui non minus propitium eſſe te, quàm aliis decet. Neq; enim quum te natura moneat, vti in alios bonus ſis, eadem te rurſus iubet, in temet ſæuum atq;

At nũc quidã accerſunt dolores, velut in his ſita ſit religio, cũ ferẽdi potius ſint ſi incidãt ad pietatis officiũ tendẽti, naturæ neceſſitate accidant.

atq; inclementem eſſe. Vitam ergo iucundam inquiunt, id eſt, voluptatem, tãquam operationum omnium finem, ipſa nobis natura præſcribit, ex cuius præſcripto viuere, virtutem definiunt. At quũ natura mortales inuitet ad hilarioris vitæ mutuum ſubſidium (ꝙ ſanè merito facit. neque enim tã ſupra generis humani ſorté quiſquam eſt, vt ſolus naturæ curæ ſit, quæ vniverſos ex æquo fouet, quos eiuſdem formæ cõmunione complectitur) eadem te nimium iubet etiam atque etiam obſeruare, ne ſic tuis commodis obſecundes, vt aliorum procures incõmoda. Seruanda igitur cenſent non inita ſolũ inter priuatos pacta, ſed publicas etiam leges, quas aut bonus princeps iuſte promulgauit, aut populus nec oppreſſus tyrãnide nec dolo circumſcript⁹, de

Pacta & leges.

de partiendis vitæ cōmodis, ho
eſt materia voluptatis, commu
ni conſenſu ſanxit. His inoffen
ſis legibus tuum curare commo
dum, prudētia eſt: publicum præ
terea, pietatis: Sed alienam volu
ptatem præreptum ire, dum con
ſequare tuam, ea vero iniuria eſt
contra tibi aliquid ipſi demere q
addas aliis, id demum eſt huma
nitatis ac benignitatis officiū
quod ipſum nūquam tantum a
fert commodi, quantum refe...
Nam & beneficiorum viciſſitudi
ne penſatur, & ipſa benefacti cō
ſcientia, ac recordatio charitati
eorum & benevolentiæ, quibu
benefeceris, plus voluptatis affer
animo, quam fuiſſet illa corpori
qua abſtinuiſti. Poſtremo (quo
facile perſuadet animo libente
aſſentienti religio) brevis & exi
guæ voluptatis vicem, ingenti a

Officia vitæ mutua

nun

nunquam interituro gaudio rependit deus. Itaq; hoc pacto cenſent, & excuſſa ſedulo & perpenſare omnes actiones noſtras, atque in his virtutes etiam ipſas, voluptatem tandem velut finem felicitatemque reſpicere. Voluptatem appellant omnem coporis animive motum ſtatumque, in quo verſari natura duce delectet. Appetitionem naturę non temere addunt. Nam vt quicquid natura iucundum eſt, ad quod neque per iniuriam tenditur, nec iucundius aliud amittitur, nec labor ſuccedit, non ſenſus modo, ſed recta quoque ratio perſequitur, ita quæ præter naturam dulcia ſibi mortales vaniſſima conſpiratione confingunt (tanquam in ipſis eſſet perinde res ac vocabulá commutare) ea omnia ſtatuunt adeo nihil ad felicitatem facere,

Voluptas quid.

Falſæ voluptates.

vſum ſpectes, tenuioris fili lana præſtat craſſiori? at illi tamen tanquam natura non errore præcellerent, attollunt criſtas, & ſibimet quoq; precii credunt inde nonnihil accedere. eoque honorem, quem vilius veſtiri ſperare non eſſent auſi, elegantiori togæ velut ſuo iure exigunt, & prætermiſſi negligētius indignantur. At hoc ipſum quoq; vanis & nihil profuturis honoribus affici, an nō eiuſdem inſcitiæ eſt? Nam quid naturalis & veræ voluptatis affert nudatus alterius vertex, aut curuati poplites? hoccine tuorum poplitum dolori medebitur? aut tui capitis phreneſim leuabit? In hac fucatæ voluptatis imagine, mirum quàm ſuauiter inſaniunt ii qui nobilitatis opinione ſibi blandiuntur ac plaudunt, quod eiuſmodi maioribus naſci con-

Stulti honores.

Vana nobilitas.

tigerit, quorum longa ſeries diues (neque enim nunc aliud eſt nobilitas) habita ſit, præſertim in prædiis, nec pilo quidem minus ſibi nobiles videntur, etiam ſi maiores nihil inde reliquerint, aut relictum ipſi abligurierint. His

Stultiſſima voluptas ex gemmis.

adnumerant eos qui gemmis ac lapillis (vt dii capiuntur, ac dii quodammodo ſibi videntur facti, ſi quando eximium aliquem conſequantur, eius præſertim generis, quod ſua tempeſtate maximo apud ſuos æſtimetur. neque

Opinio hominũ preciũ addit aut adimit gemmis.

enim apud omnes, neque omni tempore eadem genera ſunt in precio: Sed nec niſi exemptum auro, ac nudum comparant. Imo ne ſic quidem, niſi adiurato venditore, & præſtanti cautionem, veram gemmam ac lapidem verum eſſe, tam ſoliciti ſunt, ne oculis eorum veri loco adulterinus

im-

imoponat. At ſpectaturo tibi, cur minus præbeat oblectamenti factitius, quem tuus oculus nō diſcernit à vero? Vterque ex æquo valere debet, tibi non minus hercle quam cœco. Quid hi qui ſuperfluas opes adſeruant, vt nullo acerui vſu, ſed ſola contemplatione delectentur, num veram percipiunt, an falſa potius voluptate luduntur? aut hi qui diuerſo vitio aurum, quo nunquam ſint vſuri, fortaſſe nec viſuri amplius, abſcondunt, & ſoliciti ne perdant, perdūt. quid enim aliud eſt, vſibus demptum tuis, & omnium fortaſſe mortalium telluri reddere? & tu tamen abſtruſo theſauro, velut animi iam ſecurus lætícia geſtis. Quem ſi quis furto ſuſtulerit, cuius tu ignarus furti, decem poſt annis obieris, toto illo decennio, quo ſubtractæ pe- Mira fictio & apriſſima.

am potius mouere debet, ſpecta-
re lepuſculum à cane, imbecillũ à
validiore, fugacem ac timidum à
feroce, innoxium deniq; à crude-
li diſcerptum. Itaque Vtopienſes
totum hoc venandi exercitium,
vt rem liberis indignam, in lanios
(quam artem per ſeruos obire
eos ſupra diximus) reiecerunt, in-
fimam enim eius partem eſſe ve-
nationem ſtatuunt, reliquas eius
partes & vtiliores & honeſtiores,
vt quę & multo magis conferant,
& animalia neceſſitatis duntaxat
gratia perimant, quum venator
ab miſeri animalculi cæde ac la-
niatu, nihil niſi voluptatem pe-
tat. Quam ſpectandę necis libidi-
nẽ in ipſis etiam beſtiis, aut ab a-
nimi crudelis affectu cẽſent exo-
riri, aut in crudelitatẽ deniq;, aſſi-
duo tam efferæ voluptatis vſu de-
fluere. Hæc igitur & quicquid eſt

At hæc hodie ars eſt deorũ aulicorum.

eiuſmodi (ſunt enim innumera) quãquam pro voluptatibus mortalium vulgus habeat, illi tamen quum natura nihil inſit ſuave, plane ſtatuunt, cum vera voluptate nihil habere commercii. Nam quod vulgo ſenſum iucunditate perfundunt (quod voluptatis opus videtur) nihil de ſententia decedunt. non enim ipſius rei natura, ſed ipſorum peruerſa conſuetudo in cauſa eſt, cuius vitio fit vt amara pro dulcibus amplectantur. Non aliter ac mulieres grauidæ picem & ſeuum corrupto guſtu, melle mellitius arbitrantur. Nec cuiuſquam tamen aut morbo, aut conſuetudine deprauatum iudicium mutare naturam, ut non aliarum rerum, ita nec voluptatis poteſt. Voluptatũ quas veras fatentur, ſpecies diverſas faciunt. Siquidẽ alias animo,

Citra in grauidis.

Veræ voluptatis ſpecies.

cor-

corpori alias tribuūt. Animo dāt intellectum, eamq; dulcedinem, quam veri contemplatio peperit. Ad hæc ſuauis additur benè actæ vitæ memoria, & ſpes non dubia futuri boni. Corporis voluptatem in duas partiuntur formas, quarum prima ſit ea, quæ ſenſum perſpicua ſuauitate perfundit, quod alias earum inſtauratione partium fit, quas inſitus nobis calor exhauſerit. Nam hæ cibo potuque redduntur, alias dum egeruntur illa, quorum copia corpus exuberat. hæc ſuggeritur, dum excrementis inteſtina purgamus, aut opera liberis datur, aut vllius prurigo partis frictu ſcalptuve lenitur. Interdum vero voluptas oritur, nec redditura quicquam quod membra noſtra deſiderent, nec ademptura quo laborent. cæterum quę ſenſus noſtros

Voluptates corporis.

ſtros tamen vi quadam occulta, ſed illuſtri motu titillet afficiatque, & in ſe conuertat, qualis ex muſica naſcitur. Alteram corporeæ voluptatis formam eam volunt eſſe, quæ in quieto atq; æquabili corporis ſtatu conſiſtat, id eſt, nimirum ſua cuiuſq; nullo interpellata malò ſanitas. Hæc ſiquidẽ ſi nihil eam doloris oppugnet, per ſe ipſa delectat, etiamſi nulla extrinſecus adhibita voluptate moueatur. Quanquam enim ſeſe minus effert, minuſq; offert ſenſui, quàm tumida illa edendi bibendique libido, nihilo tamen ſecius multi eam ſtatuunt voluptatum maximam, omnes ferè Vtopienſes magnam & velut fundamentum omnium ac baſim fatentur, ut quæ vel ſola placidam & optabilem vitæ conditionem reddat, & qua ſublata, nullus vſquam reliquus

liquus ſit cuiquam voluptati locus. Nam dolore prorſus vacare, niſi adſit ſanitas, ſtuporẽ certe, non voluptatem vocant. Iamdudum exploſum eſt apud eos decretum illorum, qui ſtabilem & tranquillam ſanitatem (nam hæc quoq; quæſtio gnauiter apud eos agitata eſt) ideo non habendam pro voluptate cenſebant, quod præſentem non poſſe dicerent, niſi motu quopiam extrario ſentiri. Verum contra nunc in hoc propè vniuerſi conſpirant, ſanitatem vel in primis voluptati eſſe. Etenim quum in morbo, inquiunt, dolor ſit, qui voluptati implacabilis hoſtis eſt, non aliter ac ſanitati morbus, quid ni viciſſim inſit ſanitatis tranquillitati voluptas? nihil enim ad hanc rẽ referre putant, ſeu morbus dolor eſſe, ſeu morbo dolor ineſſe dicatur.

Valeat poſſeſſor oportet.

Tantundem enim vtroque modo effici. Quippe ſi ſanitas aut voluptas ipſa ſit, aut neceſſario voluptatem pariat, velut calor igni gignitur, nimirũm vtrobique efficitur, ut quibus immota ſanitas adeſt, his voluptas abeſſe nõ poſſit. Præterea dum veſcimur, inquiunt, quid aliud quam ſanitas, quæ labefactari cœperat, aduerſus eſurientem (cibo cõmilitone) depugnat, in qua dum paulatim inualeſcit, ille ipſe profectus ad ſolitum vigorem, ſuggerit illam, qua ſic reficimur, voluptatem. Sanitas ergo quæ in conflictu lætatur, eadem non gaudebit adepta victoriam? Sed priſtinum robur, quod ſolum toto cõflictu petiuerat, tandem feliciter aſſecuta, protinus obſtupeſcet? nec bona ſua cognoſcet atque amplexabitur? Nam quod non ſentiri ſani-

tas

tas dicta eſt,id vero perquam procul à vero putant. Quis enim vigilans,inquiunt, ſanum eſſe ſe nō ſentit, niſi qui non eſt ? quem nè tantus aut ſtupor, aut lethargus adſtringit, ut ſanitatem non iucundam ſibi fateatur, ac delectabilem ? At delectatio quid aliud quam alio nomine voluptas eſt ? Amplectuntur ergo in primis animi voluptates (eas enim primas omnium principesque ducunt) quarum potiſſimam partem cenſent ab exercitio virtutum bonæque vitæ conſcientia proficiſci. Earum voluptatum quas corpus ſuggerit palmã ſanitati deferunt. Nam edendi bibendique ſuavitatem, & quicquid eandem oblectamenti rationem habet, appetenda quidem, ſed non niſi ſanitatis gratia ſtatuunt. Neque enim per ſe iucunda eſſe talia, ſed qua-

tenus aduerſæ valetudini clanculum ſurrepenti reſiſtunt. ideoque ſapienti ſicuti magis deprecãdos morbos, quàm optandam medicinam, & dolores profligandos potius, quàm adſciſcenda ſolatia, ita hoc quoque voluptatis genere non egere, quàm deliniri præſtiterit. quo voluptatis genere ſi quiſquam ſe beatum putet, is neceſſe eſt, fateatur ſe tum demum fore feliciſſimum, ſi ea vita contigerit, quæ in perpetua fame, ſiti, pruritu, eſu, potatione, ſcalptu, fricṫuq; traducatur, quæ quàm nõ fœda ſolum, ſed miſera etiam ſit, quis non videt? Infimæ profecto omnium hæ voluptates ſunt, ut minimæ ſinceræ, neque enim vnquam ſubeunt, niſi contrariis cõiunctæ doloribus, Nempe cum edendi voluptate copulatur eſuries, idque non ſatis æqua lege.

Nam

Nam ut vehementior, ita longior quoque dolor eſt. quippe & ante voluptatem naſcitur, & niſi voluptate vnà commoriente non extinguitur. Huiuſmodi ergo voluptates, niſi quatenus expedit neceſſitas, haud magni habendas putāt. Gaudent tamen etiam his, gratique agnoſcunt naturæ parẽtis indulgentiam, quæ fœtus ſuos ad id quod neceſſitatis cauſa tam aſſidue faciundum erat, etiam blandiſſima ſuauitate pelliciat. Quanto enim in tædio viuendũ erat, ſi vt cæteræ ægritudines, quæ nos infeſtant rarius, ita hi quoque quotidiani famis ac ſitis morbi, venenis ac pharmacis amaris eſſent abigendi? At formam, vires, agilitatem, hæc vt propria iucundaq; naturæ dona libenter fouent. Quin eas quoq; voluptates, quæ per aures, oculos, ac nares admit-

admittuntur, quas natura proprias ac peculiares eſſe homini voluit (neq; enim aliud animantium genus, aut mundi formam pulchritudinemque ſuſcipit, aut odorum niſi ad cibi diſcrimen, vlla commouetur gratia, neque conſonas inter ſe, diſcordeſque ſonorum diſtantias internoſcit) & has inquam, ut iucunda quædam vitæ condimenta perſequũtur. In omnibus autem hunc habent modum, ne maiorem minor impediat, neu dolorem aliquando voluptas pariat, quod neceſſario ſequi cenſent, ſi inhoneſta ſit. At certe formæ decus contemnere, vires deterere, agilitatem in pigritiam vertere, corpus exhaurire ieiuniis, ſanitati iniuriam facere, & cætera naturæ blandimenta reſpuere, niſi quis hæc ſua commoda negligat, dum alio-

aliorum publicamve ardentius procurat, cuius laboris vice maiorem à deo voluptatem expectet, alioquin ob inanem virtutis vmbram, nullius bono ſemet affligere, vel quo adverſa ferre minus moleſtè poſſit, nunquam fortaſſe ventura. hoc vero putant eſſe dementiſſimum, animique & in ſe credulis, & erga naturam ingratiſſimi, cui tanquam debere quicquam dedignetur, omnibus eius beneficiis renunciat. Hæc eſt eorum de virtute ac voluptate ſententia, qua niſi ſanctius aliquid inſpiret homini, cœlitus immiſſa religio, nullam inveſtigari credunt humana ratione veriorem, qua in re recténe an ſecus ſentiant, excutere: nos neq; tempus patitur, neque neceſſe eſt. quippe qui narranda eorum inſtituta non etiam tuenda ſuſcepimus.

Annotandū & hoc diligēter.

Felicitas Vtopienſium ac deſcriptio.

mus. Cæterum hoc mihi certe perſuadeo, vtut ſeſe habeant hæc decreta, nuſquam neque preſtantiorem populum, neque feliciorem eſſe rempublicam. Corpore ſunt agili vegetoque, virium amplius quam ſtatura promitat. nec ea tamen improcera. Et quum neque ſolo ſint vſquequaque fertili, nec admodum ſalubri cœlo, aduerſus aërem ita ſeſe temperãtia victus muniunt, terræ ſic medẽtur induſtria, vt nuſquam gentium ſit frugis pecoris que prouentus vberior, aut hominum viuaciora corpora, paucioribusque morbis obnoxia. Itaque non ea modo quæ vulgo faciunt agricolę diligẽter ibi adminiſtrata conſpicias, vt terrã natura maligniorem, arte atque opera iuuent, ſed populi manibus alibi radicitus euulſam ſyluam, alibi conſi-

tam

tam videas: qua in re habita eſt nõ vbertatis, ſed vecturæ ratio, vt eſſent ligna aut mari, aut fluuiis, aut vrbibus ipſis viciniora, minore enim cum labore terreſtri itinere, fruges quàm ligna longius afferuntur. Gens facilis ac faceta, ſolers, ocio gaudens, corporis laborum (quum eſt vſus) ſatis patiens. Cæterum aliâs haudquaquam ſanè appetens, animi ſtudiis infatigata. Qui quum à nobis accepiſſent de literis & diſciplina Græcorum (nam in Latinis, præter hiſtorias ac poëtas, nihil erat quod videbantur magnopere probaturi) mirum quanto ſtudio contenderunt, vt eas liceret ipſis noſtra interpretatione pdiſcere. Cœpimus ergo legere, magis adeo primũ, ne recuſare laborem videremur, quã quod fructum eius aliquẽ ſperaremus. At vbi paulum

Vtilitas linguæ græcæ. Docilitas Vtopieñſum mira.

pro-

proceſſimus, ipſorum diligentia fecit, vt noſtram haud fruſtra impendendam animo ſtatim præciperemus. Siquidem literarum formas tam facile imitari, verba tam expeditè pronunciare, tam celeriter mandare memoriæ, & tanta cum fide reddere cœperunt, ut nobis miraculi eſſet loco, niſi quod pleraque pars eorum, qui non ſua ſolùm ſponte accenſi, verum ſenatus quoque decreto iuſſi, iſta ſibi diſcenda ſumpſerunt: è numero ſcholaſticorum ſelectiſſimis ingeniis, & matura ætate fuerunt. Itaq; minus quam triennio nihil erat in lingua, quod requirerent bonos autores, niſi obſtēt libri menda, inoffenſè perlegerent. Eas literas, ut equidem coniicio, ob id quoque facilius arripuerunt, quod nonnihil illis eſſent cognatæ. Suſpicor enim eam

At nūc ſtipites & caudices dicantur literis, feliciſſima ingenia voluptatib. corrūpūtur.

gen-

gentem à Grȩcis originem duxiſſe, propterea quod ſermo illorum cætera ferȩ Perſicus nõnulla Grȩci. ſermonis veſtigia ſeruet in vrbium ac magiſtratuũ vocabulis. Habent ex me (nam librorum ſarcinam mediocrem loco mercium quarto nauigaturus in nauem conieci, quod mecum planè decreueram nũquam potius redire quam cito) Platonis opera pleraq; , Ariſtotelis plura, Theophraſtum item de plãtis, ſed pluribus, quod doleo, in locis mutilum. In librum enim, dum nauigabamus, negligentius habitum, cercopithecus inciderat, qui laſciuiẽs ac ludibundus, paginas aliquot hinc atque inde euulſas lacerauit. Ex his qui ſcripſere grammaticam, Laſcarem habent tantum, Theodorum enim non aduexi mecum, nec dictionarium ali-

dentur ſibi non ſolum admirabi-
e inde voluptatem percipere, ſed
apud autorem quoq; eius atq; o-
pificem ſummam inire gratiam.
Quæ cæterorum more artificum, arbitrantur, mundi huius viſendam machinam homini (quē ſo ium tantæ rei capacem fecit) expoſuiſſe ſpectandam, eoq; chariorem habere, curioſum ac ſolicitũ inſpectorem, operiſq; ſui admiratorem, quàm eum qui velut animal expers mentis, tantum ac iam mirabile ſpectaculũ ſtupidus immotuſq; neglexerit. Vtopienſiũ itaq; exercitata literis ingenia mire valent ad inventiones artium, quæ faciant aliquid ad commodæ vitæ compendia. Sed duas tamen debent nobis Chalcographorum & faciendæ chartæ, nec ſolis tamen nobis, ſed ſibi quoque bonam eius partem. Nam

Contemplatio naturæ.

quum

quum oſtenderemus eis libris chartaceis impreſſas ab Aldo literas, & de chartæ faciēdæ materia, ac literas imprimendi facultate loqueremur, aliquid magis quam explicaremus (neque enim quiſquam erat noſtrum qui alterutram calleret) ipſi ſtatim acutiſſime coniecerunt rem, & quum ante pellibus, corticibus, ac papyro tantum ſcriberēt, iam chartam illico facere, & literas imprimere tentarunt: quæ quum primo non ſatis procederent, eadem ſæpius experiendo, breui ſunt vtrunque conſecuti, tantumque effecerunt, vt ſi eſſent Græcorum exemplaria librorum, codices deeſſe nō poſſent. Ad nunc nihil habent amplius quam à me commemoratum eſt, id vero quod habent impreſſis iam libris, in multa exemplariorum millia propagauere

uere. Quiſquis eo ſpectandi gratia venerit, quem inſignis aliqua dos ingenii, aut longa peregrinatione vſū; multarū cognitio terrarum commendet (quo nomine gratus fuit noſter appulſus) pronis animis excipitur. Quippe libenter audiunt, quid vbique terrarum geratur. Cæterum mercandi gratia non admodum frequenter appellitur. Quid enim ferrent, niſi aut ferrum, aut quod quiſque referre mallet aurum argentumve? Tum quæ ex ipſis exportanda ſint, ea cōſultius putant ab ſe efferri, quam ab aliis illinc peti, quo & exteras vndique gentes exploratiores habeāt, neque maritimarum rerum vſum ac peritiam oblitum eant.

DE SERVIS.

Mira huius gentis æquitas.

PRo ſeruis neque bello captos habent niſi ab ipſis geſto, neq; ſeruorum filios, neq; deniq; quẽquam, quem apud alias gẽtes ſeruientem poſſent comparare, ſed aut ſi cuius apud ſe flagitium in ſeruitium vertitur, aut quos apud exteras vrbes (quod genus multo frequentius eſt) admiſſum facinus deſtinauit ſupplicio. Eorum enim multos, interdum æſtimatos vili, ſæpius etiam gratis impetratos, auferunt. Hæc ſeruorum genera non in opere ſolum perpetuo, verumetiam in vinculis habent, ſed ſuos durius, quos eo deploratiores, ac deteriora meritos exempla cenſent, quod tam præclara educatione ad virtutem egregiè inſtructi, cõtineri tamen ab ſcelere non potuerint. Aliud ſeruorũ genus eſt, quum alterius

popu

populi mediaſtinus quiſpiã labo-
rios⁹ ac pauper elegerit apud eos
ſua ſponte ſeruire. Hos honeſte
tractant, ac niſi quod laboris, vt-
pote cõſuetis, imponitur pluſcu-
lum, nõ multo minus clementer
ac ciues habent, volentem diſce-
dere (quod nõ ſæpe fit) neq; reti-
nẽt inuitum, neq; inanem dimit-
tunt. Ægrotantes, vt dixi, magno
cum adfectu curant, nihilq; pror-
ſus omittunt, quo ſanitati eos
vel medicinæ, vel victus obſer-
uatione reſtituant. Quin inſana-
bili morbo laborantes aſſidendo,
colloquendo, adhibendo de-
mum quæ poſſunt leuamenta,
ſolantur. Cæterum ſi non im-
medicabilis modo morbus ſit,
verumentiam perpetuo vexet at-
que diſcruciet, tum ſacerdotes ac
magiſtratus hortãtur hominem:
quandoquidem omnibus vitæ

De ægr
utis.

Mors ſpõtanea.

muniis impar, aliis moleſtus ac ſibi grauis morti iam ſuæ ſuperuiuat: ne ſecum ſtatuat peſtem diutius ac luem alere, neve quum tormẽtum ei vita ſit, mori dubitet, quin bona ſpe fretus, acerba illa vita velut carcere atq; aculeo vel ipſe ſemet eximat, vel ab aliis eripi ſe ſua voluntate patiatur, hoc illum quum non commoda ſed ſupplicium abrupturus morte ſit prudenter facturum, quoniã vero ſacerdotum in ea re cõſiliis; id eſt interpretum dei, ſit obſecuturus, etiam pie ſanc̄teque factum. Hæc quibus perſuaſerint aut inedia ſponte vitam finiunt aut ſopiti ſine mortis ſenſu ſoluuntur. Inuitum vero neminem tollũt, nec officii erga eum quicquam imminuunt, perſuaſos hoc pacto defungi honorificum. Alioqui qui mortem ſibi conſciu-

rit, cauſa non probata ſacerdotibus & ſenatui, hunc neque terra neque igne dignantur, ſed in paludem aliquam turpiter inſepultus abiicitur. Fœmina non ante annum duodeuiceſimum nubit. Mas non niſi expletis quatuor etiam amplius. Ante coniugium mas aut fœmina ſi conuincatur furtiuæ libidinis, grauiter in eum eamve animaduertitur, coniugioq; illis in totum interdicitur, niſi venia principis noxam remiſerit, ſed & pater & mater familias, cuius in domo admiſſum flagitium eſt, tãquam ſuas partes parum diligenter t tati, magnæ obiacẽt infamiæ, id facinus ideo tam ſeuere vindicant, quod futurum proſpiciunt, vt rari in coniugalem amorem coaleſcerent, in quo ætatem omnem cum vno videant exigendam, & perferendas De cõiugiis.

 inſu-

inſuper, quas ea res affert, moleſtias, niſi à vago cõcubitu diligenter arceantur. Porrò in deligendis coniugibus ineptiſſimum ritum (vti nobis viſum eſt) adprimeq; ridiculum, illi ſerio ac ſeuere obſeruant. Mulierem enim ſeu virgo ſeu vidua ſit, grauis & honeſta matrona proco nudam exhibet, ac probus aliquis vir, viciſſim nudum puellæ procum ſiſtit. Hunc morem quum velut ineptum ridentes improbarem[9], illi contra cæterarum omnium gentium inſignem demirari ſtultitiam, qui quum in equuleo cõparando, vbi de paucis agitur nũmis, tam cauti ſint, vt quamuis ferè nudum niſi detracta ſella tamẽ omnibuſq; reuulſis ephippiis recuſent emere, ne ſub illis operculis hulcus aliquod deliteſceret, in deligenda coniuge, qua ex re au

Et ſi parũ verecunde, haud tamen incaute.

volu

voluptas, aut nauſea ſit totam per vitam comitatura, tam negligenter agant, vt reliquo corpore veſtib. obuoluto, totam mulierem vix ab vnius palmæ ſpacio (nihil enim præter vultum viſitur) æſtiment, adiungantq; ſibi non abſq; magno (ſi quid offendat poſtea) male cohærendi periculo. Nam neq; omnes tam ſapientes ſunt, vt ſolos mores reſpiciant, & in ipſorum quoq; ſapientum coniugiis, ad animi virtutes nonnihil additamẽti, corporis etiam dotes adiiciunt, certe tam fœda deformitas latere ſub illis poteſt inuolucris, vt alienare prorſus animum ab vxore queat, quum corpore iam ſeiungi non liceat: Qualis deformitas, ſi quo caſu contingat poſt contractas nuptias, ſuam quiſque ſortem neceſſe ferat. ante vero ne quis capiatur inſidiis,

legibus caueri debet, idque tanto maiore ſtudio fuit curandũ, quod & ſoli illarum orbis plagarum ſingulis ſunt contenti coniugibus, & matrimoniũ ibi haud ſæpe aliter quã morte ſoluitur, niſi adulterium in cauſa fuerit, aut morum non ferenda moleſtia. Nempe alterutri ſic offenſo, facta ab ſenatu coniugis mutandi venia, alter infamem ſimul ac cœlibem perpetuo vitam ducit. Alioquin inuitam coniugem, cuius nulla ſit noxa, repudiare, quod corporis obtigerit calamitas, id vero nullo pacto ferunt, nam & crudele iudicant tum quenquã deſeri, cũ maxime eget ſolatio, & ſenectuti, quum & morbos afferat, & morbus ipſa ſit, incertã atq; infirmã fidẽ fore. Cæterum accidit interdũ, vt quũ non ſatis inter ſe cõiugũ conueniant mores, repertis

Diuortium.

vtriq;

vtriq; aliis,quibus cum ſperent ſe ſuauius eſſe victuros, amborum ſponte ſeparati, noua matrimonia contrahant, haud abſq; ſenatus autoritate tamẽ,qui niſi cauſa per ſe atq; vxores ſuas diligenter cognita, diuortia non admittit. Imò ne ſic quidem facile, quod rem minime vtilem ſciunt firmãdæ coniugum charitati, facilem nouarum nuptiarum ſpem eſſe propoſitam. Temeratores coniugii grauiſſima ſeruitute plectũtur,& ſi neuter erat cœlebs, iniuriam paſſi(velint modo)repudiatis adulteris,coniugio inter ſe ipſi iunguntur alioquin quibus videbitur. At ſi lœſorũ alteruter erga tam male merentẽ coniugem in amore perſiſtat,tamẽ vti coniugii lege non prohibetur. ſi velit in opera damnatũ ſequi,acciditq; interdũ,vt alteri⁹ pœnitẽtia alteri⁹

offi-

officioſa ſedulitas miſerationem commouens principi, libertatem rurſus impetret. Cæterum ad ſcelus iam relapſo nex infligitur. Cæteris facinoribus nullam certam pœnam lex vlla præſtituit, ſed vt quodq; atrox, aut contra viſum eſt, ita ſupplicium Senatus decernit. Vxores marit. ..ſtigāt & parentes liberos, niſi quid tam ingens admiſerint, vt id publicè puniri morum interſit. ſed ferè grauiſſima quæque ſcelera ſeruitutis incommodo puniuntur, id ſiquidem & ſceleratis non minus triſte, & Reipublicæ magis commodum arbitrantur, quàm ſi mactare noxios & protinus amoliri feſtinent. Nam & labore quàm nece magis proſunt, & exemplo diutius alios ab ſimili flagitio deterrent. quod ſi ſic habiti rebellent atq; recalcitrent, tum demum

Æſtimatio ſupplicii penes magiſtratum.

velu

velut indomitæ belluæ, quas coërcere carcer & catena non poteſt, trucidantur. At patientibus nõ adimitur omnis omnino ſpes, quippe lõgis domiti malis ſi eam pœnitentiam præ ſe ferant, quæ peccatum teſtetur, magis eis diſplicere, quàm pœnam, principis interdum prerogatiua, interdum ſuffragiis populi aut mitigatur ſeruitus, aut remittitur. Solicitaſſe ad ſtuprũ, nihilo minus quàm ſtupraſſe periculi eſt. In omni ſiquidem flagitio certum deſtinatumque conatum æquant facto. neque enim id quod defuit ei, putãt prodeſſe debere, per quem non ſtetit, quo minus nihil defuerit. Moriones in deliciis habentur, quos vt affeciſſe contumelia magno in ꝓbro eſt, ita voluptatem ab ſtultitia capere non

Stupri ſolicitati pœna.

Voluptas è Morionibus.

vetant. Siquidem id Morionibus ipſis maximo eſſe bono cenſent, cuius qui tam ſeuer⁹ ac triſtis eſt, vt nullum neq; factum neq; dictũ rideat, ei tutandum nõ credant, veriti ne non ſatis indulgenter curetur ab eo, cui non modo nulli vſui, ſed ne oblectamento quidem (qua ſola dote valent) futurus eſſet. Irridere deformem aut mutilum, turpe ac deforme non ei, qui ridetur, habetur, ſed irriſori, qui cuiquam quod ui eius poteſtate non erat vt fugeret, id vitii loco ſtulte exprobret. Vt enim formam naturalem non tueri ſegnis atque inertis ducũt, ſic, adiumentum ab fucis quærere, infamis apud illos inſolentia eſt. Vſu enim ipſo ſentiunt, quàm non vllum formæ decus vxores æque ac morum probitas & reuerentia commãdet maritis. Nã vt formam non

nonnulli ſola capiuntur, ita nemo niſi virtute atq; obſequio retinetur. Non pœnis tantum deterrent à flagitiis, ſed propoſitis quoq; honoribus ad virtutes inuitant, ideoq; ſtatuas viris inſignibus, & de republica præclare meritis in foro collocant, in rerum bene geſtarum memoriam, ſimul vt ipſorum poſteris, maiorũ ſuorum gloria calcar & incitamentum ad virtutem ſit. Qui magiſtratum vllum ambierit, exſpes omnium redditur. Conuiuunt amabiliter, quippe nec magiſtratus vllus inſolẽs, aut terribilis eſt, patres appellantur, & exhibent. iiſdem defertur, vt debet, ab volentibus honor, nõ ab inuitis exigitur. Ne principem quidem ipſum, veſtis aut diadema, ſed geſtatus frumẽti manipulus diſcernit, vt Pontificis inſigne eſt præla-

Et præmiis inuitãdi ciues ad officium.

Damnatus ambitus.

Honor magiſtratuũ.

Dignitas principis.

Leges paucæ.

tus cereus. Leges habent perquã paucas. ſufficiunt enim ſic inſtitutis pauciſſime. Quin hoc in primis apud alios improbant populos, quod legum interpretumque volumina non infinita ſufficiunt. Ipſi vero cenſent iniquiſſimum, vllos homines his obligari legibus, quæ aut numeroſiores ſint, quàm vt perlegi queant, aut obſcuriores, quàm vt à quouis poſſint intelligi. porrò cauſidicos, qui cauſas tractent callide, ac leges vafre diſputẽt; prorſus omnes excludunt. cenſent enim ex vſu eſſe, vt ſuam quiſq; cauſam agat, eademque referat iudici, quæ narraturus patrono fuerat. Sic & minus ambagum fore, & facilius elici veritatem, dum eo dicente, quem nullus patronus fucum docuit, iudex ſolerter expẽdit ſingula, & contra verſutorum

Aduocatorũ inutilis turba.

calu-

calumnias ſimpliciorib. ingeniis opitulatur. hęc apud alias gentes in tanto perplexiſſimarum aceruo legum difficile eſt obſeruari. Cæterum apud eos vnuſquiſque eſt legis peritus. Nam & ſunt (vt dixi) pauciſſimæ, & interpretationum præterea vt quæque eſt maxime craſſa, ita maxime æquã cēſent. Nempe quum omnes leges (inquiunt) ea tantum cauſa promulgentur, vt ab his quiſque ſui commonefiat officii, ſubtilior interpretatio pauciſſimos admonet (pauci enim ſunt qui aſſequãtur) quum interim ſimplicior ac magis obuius legum ſenſus, omnibus in aperto ſit, alioquin quod ad vulgus attinet, cuius & maximus eſt numerus, & maxime eget admonitu, quid referat vtrum legem omnino non condas, an conditam in talem inter-

interpreteris ſententiam, quam niſi magno ingenio & longa diſputatione nemo poſſit eruere, ad quam inueſtigandam neque craſſum vulgi iudicium queat attingere, neque vita in comparando victu occupata ſufficere. His eorum virtutibus incitati finitimi, q quidẽ liberi ſunt, & ſuæ ſpontis (multos enim ipſi iã olim tyrãnide liberauerunt) magiſtratus ſibi, ab illis alii quotãnis, alii in luſtrũ impetrant, quos defunctos imperio cũ honore ac laude reducunt, nouosque ſecum rurſus in patriã reuehunt. Atque hi quidem populi optime profecto ac ſaluberrime Reipublicæ ſuæ conſulunt, cuius & ſalus & pernicies, quum ab moribus magiſtratuum pendeat, quos nam potuiſſent elegiſſe prudentius, quam qui neque vllo precio queant ab honeſto

deduci

deduci(vtpote quod breui ſit remigraturis inutile) ignoti ciuibus, aut prauo cuiuſquam ſtudio aut ſimultate flecti. Quæ duo mala, affectus atque auaritiæ, ſicubi incubuere iudiciis, illico iuſtitiã omnem, fortiſſimum Reipublicę neruum, diſſoluunt. Hos Vtopiani populos, quibus qui imperent, ab ipſis petuntur, appellãt ſocios: cæteros quos beneficiis auxerũt, amicos vocant. Fœdera quæ reliquæ inter ſe gentes toties ineunt, frangunt ac renouant, ipſi nulla cum gente feriunt. Quorſum enim fœdus, inquiunt, quaſi non hominem homini ſatis natura conciliet, quam qui contempſerit, hunc verba ſcilicet putes curaturum. In hanc ſententiam eò vel maxime trahuntur, quod in illis terrarum plagis, fœdera pactaque principum ſolent parum

De fœderibus.

bona

bona fide ſeruari. Etenim in Europa, idq; his potiſſimũ partibus, quas CHRISTI fides & religio poſſidet, ſancta eſt & inuiolabilis vbiq; maieſtas fœderum, partim ipſa iuſtitia & bonitate principũ, partim ſummorum reuerentia, metuq; Pontificum, qui vt nihil in ſe recipiunt ipſi, quod non religioſiſſime præſtant, ita cæteros omnes principes iubent, vt pollicitis omnib. modis immorentur, tergiuerſantes vero paſtorali cẽſura & ſeueritate cõpellunt. Merito ſanè cenſent turpiſſimam rem videri, ſi illorum fœderibus abſit fides, qui peculiari nomine fideles appellantur. At in illo nouo orbe terrarum, quem circulus æquator vix tam longe ab hoc noſtro orbe ſemouet, quàm vita moreſq; diſſident, fœderum nulla fiducia eſt, quorum vt quoque

pluri-

plurimis ac ſanctiſſimis ceremoniis innodatum fuerit, ita citiſſime ſoluitur inuenta facile in verbis calumnia, quæ ſic interim de induſtria dictant callide, vt nunquam tam firmis adſtringi vinculis queant, quin elabantur aliqua, fœduſq; & fidem pariter eludant. Quam vafriciem, imò quã fraudem dolumque, ſi priuatorum deprehenderent interueniſſe cõtractui, magno ſupercilio rem ſacrilegam & furca dignã clamitarent, hi nimirum ipſi, qui eius conſilii principibus dati, ſemet gloriantur autores. Quo fit vt iuſtitia tota videatur, aut non niſi plebéa virtus & humilis, quæque lõgo interuallo ſubſidat infra regale faſtigium, aut vti ſaltem duo ſint, quarum altera vulgus deceat pedeſtris & humirepa, neve vſquam ſepta tranſilire queat, mul-

multis vndique reſtricta vinculis, altera principum virtus, quæ ſicuti ſit quam illa popularis auguſtior, ſic eſt etiam lõgo interuallo liberior, vt cui nihil nõ liceat, niſi quod non libeat. Hos mores vt dixi principum, illic fœdera tam male ſeruantium puto in cauſa eſſe, ne vlla feriant Vtopienſes, mutaturi fortaſſe ſententiam ſi hic viuerent. Quanquam illis videtur vt optime ſeruentur, male tamẽ inoleuiſſe fœderis omnino ſanciendi conſuetudinem, qua fit, vt (perinde ac ſi populum populo, quos exiguo ſpacio collis tantum aut riuus diſcriminat, nulla naturæ ſocietas copularet) hoſtes atque inimicos inuicem ſeſe natos putent, meritoque in mutuam graſſari perniciem, niſi fœdera prohibeant, quin his ipſis quoq; initis, non amicitiã coaleſcere

ſcere,ſed manere prędandi licentiam, quatenus per imprudentiã dictandi fœderis,nihil quod prohibeat ſatis caute comprehenſum in pactis eſt. At illi contra cenſent, neminem pro inimico habendum, à quo nihil iniuriæ profectum eſt. Naturæ conſortium, fœderis vice eſſe, & ſatius valentiusque homines inuicem beneuolẽtia quam pactis,animo quam verbis,connecti.

DE RE MILITARI.

BELLVM vtpote rem plane belluinam, nec vlli tamẽ belluarum formæ in tam aſſiduo, atque homini eſt vſu, ſummopere abominantur,contraque morem gentium ferme omnium nihil æque ducunt inglorium,atque petitam è bello gloriam. eoque licet aſſidue militari ſeſe diſciplina exerce-

erceant, neque id viri modo, fœminæ quoque ſtatis diebus ab bellum ſint, quum exigat inhabiles: non temere capeſſ tamen, niſi quo aut ſuos fines antur, aut amicorum terris ir ſos hoſtes propulſent, aut po lum quempiam tyrannide p ſum miſerati (quod human tis gratia faciunt) ſuis viri Tyranni iugo & ſeruitute li rent. Quanquam auxilium gr ficantur, amicis non ſemper dem quo ſe defendant, ſed in dum quoque illatas retalient, que vlciſcātur iniurias. verun ita demum faciunt, ſi re adl integra conſulantur ipſi, & p bata cauſa, repetitis ac non r ditis rebus, belli autores infer di ſint, quod non tunc ſolum cernunt, quoties hoſtili inc abacta eſt p̄da, verum tum qu

n

multo infeſtius, quum eorum negociatores vſquam gentium vel iniquarum prætextu legum, vel ſiniſtra deriuatione bonarum, iniuſtam ſubeunt, iuſtitiæ colore, calumniam. Nec alia fuit eius origo belli, quod pro Nephelogetis aduerſus Alaopolitas, paulo ante noſtram memoriam, Vtopienſes geſſere, quàm apud Alaopolitas Nephelogetarum mercatoribus illata prætexu iuris (vt viſum eſt ipſis) iniuria certe, ſiue illud ius, ſiue ea iniuria fuit, bello tam atroci eſt vindicata, quum ad proprias vtriuſq; partis vires, odiaq; circumiectarum etiam gentium ſtudia atque opes adiungerentur, vt florentiſſimis populorum aliis concuſſis, aliis vehementer afflictis, orientia ex malis mala, Alaopolitarum ſeruitus demum ac deditio finierit, qua in

Nephelogetarum (neq; enim
certabant Vtopienſes) pote
tem conceſſere, gentis flore
bus Alaopolitarum rebus, h
quaquam cum illis conferen
Tam acriter Vtopienſes am
rum, etiam in pecuniis, iniur
perſequuntur, ſuas ipſorum
item, qui ſicubi circumſcripti
nis excidant, modo corpor
abſit vis, hactenus iraſcuntur
quoad ſatisfactio fiat, eius c
mercio gentis abſtineāt. I
quod minoris ſibi curę ciues,
ſocii ſint, ſed horum tamen p
niam intercipi, ægrius quam
ferunt, propterea quod am
rum negociatores, quoniam
ſuo perdunt priuato, graue
nus ex iactura ſentiunt. At i
rum ciuibus nihil niſi de pul
perit, præterea quod abund
domi, ac veluti ſupererat, ali

non emittendum foras. Quo ſit, vti intertrimentũ citra cuiuſquã ſenſum accidat. Quo circa nimis crudele cenſent id damnum multorum vlciſci mortibus, cuius damni incommodum nemo ipſorum aut vita, aut victu perſentiſcat. Cæterum ſi quis ſuorum vſquam per iniuriam debilitetur aut occidat, ſiue id publico factũ conſilio, ſiue priuato ſit, per legatos re comperta, niſi deditis noxiis placari non poſſunt, quin illico bellum denuncient. Noxæ deditos, aut morte, aut ſeruitio puniunt. Cruentæ victoriæ non piget modo eos, ſed pudet quoque, reputantes inſcitiam eſſe quamlibet precioſas merces nimio emiſſe. arte doloque victos, oppreſſos hoſtes impendio gloriantur, triumphumque ob eam rem publicitus agunt, & velut re ſtre-

Magno empta victoria.

nuc geſta trophæum erigunt. t
enim demum viriliter ſeſe
ctant, & cum virtute geſſiſſe, q
ties ita vicerint, quomodo n
lum animal præter hominem
tuit, id eſt, ingenii viribus. N
corporis, inquiunt, vrſi, leone
pri, lupi, canes, cæteræque bel
dimicant, quarum vt pleræq; r
robore ac ferocia vincunt, ita
ctæ ingenio & ratione ſuper
tur. Hoc vnum illi in bello ſ
ctant, vti id obtineant, quod ſi
iſſent ante conſequuti, bellũ n
fuerant illaturi : aut ſi id res
tet, tam ſeueram ab his vin
ctam expetunt, quibus factu
imputant, vt idem auſuros in
ſterũ terror abſterreat. Hos p
poſiti ſui ſcopos deſtinant, q
mature petunt, at ita tamen,
prior vitandi periculi cura, qu
laudis aut famæ conſequendæ
It

Itaq; protinus indicto bello,ſchedulas ipſorum publico ſigno roboratas,locis maxime conſpicuis hoſticæ terræ, clàm vno tempore multas appendi procurant, quibus ingentia pollicentur præmia, ſi quis principem aduerſariū ſuſtulerit: deinde minora quãquam illa quoque egregia decernunt, pro ſingulis eorū capitibus, quorum nomina in iiſdem literis proſcribunt, hi ſunt, quos ſecundum principem ipſum, autores initi aduerſus ſe conſilii ducunt. Quicquid percuſſori præfiniunt, hoc geminant ei, qui viuum è proſcriptis aliquem ad ſe perduxerint, quum ipſos quoque proſcriptos, præmiis iiſdem, addita etiam impunitate, contra ſocios inuitant. Itaque fit celeriter, vt & cæteros mortales ſuſpectos habeant, & ſibi inuicem ipſi neque fidentes

 ſatis,

ſatis,neque fidi ſint, maximoque in metu & non minore periculo verſentur. Nam ſæpenumero cõſtat eueniſſe, vti bona pars eorum & princeps in primis ipſe, ab his proderentur,in quibus maximam ſpem repoſuerunt. Tam facile quoduis in facinus impellũt munera, quibus illi nullum exhibent modum. Sed memores in quantũ diſcrimen hortantur,operã dant, vti periculi magnitudo beneficiorum mole compenſetur. eoque non immenſam modo auri vim, ſed prędia quoq; magni reditus in locis apud amicos tutiſſimis, propria ac perpetua pollicitantur, & ſumma cum fide præſtant. Hunc licitandi mercandiq; hoſtis morem,apud alios improbatum, velut animi degeneris crudele facinus, illi magnæ ſibi laudi ducunt tanquam prudentes, qui maxi-

mis

mis hoc pacto bellis, ſine vllo prorſus prælio defungantur, humanique ac miſericordes etiam, qui paucorum nece noxiorum, numeroſas innocentium vitas redimant, qui pugnando fuerint occubituri. Partim è ſuis, partim ex hoſtibus, quorum turbam vulgusque non minus ferme quam ſuos miſerãtur, gnari non ſua ſpõte eos bellum capeſſere, ſed principum ad id furiis agi. Si res hoc pacto non procedat, diſſidiorum ſemina iaciunt aluntque, fratre principis, aut aliquo è nobilibus in ſpem potiundi regni perducto. Si factiones internæ languerint, finitimas hoſtibus gentes excitant, committuntque, eruto vetuſto quopiam titulo, quales nunquam regibus deſunt, ſuas ad bellum opes polliciti, pecuniam affluenter ſuggerunt. Cives parciſ-

ſime, quos tam vnice habent charos, tantiq; ſeſe mutuo faciunt, vt neminem ſint è ſuis cum aduerſo principe libenter commutaturi. At aurum argentumque, quoniam vnum hunc in vſum omne ſeruant, haud grauatim erogant. vtpote non minus commode victuri, etiamſi vniuerſum impenderent. Quin præter domeſticas diuitias eſt illis foris quoque infinitus theſaurus, quo plurimæ gẽtes, vti ante dixi, in ipſorum ære ſunt, ita milites vndique conductos ad bellum mittunt, præſertim ex Zapoletis. Hic populus quingentis paſſuum millibus ab Vtopia diſtat, orientem ſolem verſus, horridus, agreſtis, ferox, ſyluas monteſque aſperos, quibus ſunt innutriti, præferunt. Dura gens, æſtus, frigoris, & laboris patiens, delitiarum expers omnium,

um, neque agriculturæ ſtudens, & cum ædificiorum, tum veſtitus indiligens, pecorum duntaxat curam habent. Magna ex parte venatu & raptu viuunt. Ad ſolum bellum nati, cuius gerendi facultatem ſtudioſe quærunt, repertam cupide amplectuntur, & magno numero egreſſi, cuiuis requirenti milites vili ſemet offerunt. Hanc vnam vitæ artem nouerunt, qua mors quæritur, ſub quibus merent, acriter pro his & incorrupta fide dimicant. Verum in nullum certum diem ſeſe obſtringunt, ſed ea lege in partes veniunt, vt poſteriore die vel ab hoſtibus oblato maiore ſtipendio ſint ſtaturi, iidem perendie rurſus inuitati pluſculo, remigrant. Rarum oritur bellum, in quo non bona pars illorum in vtroque ſint exercitu. itaque accidit quotidie,

vt ſanguinis neceſſitudine cõiuncti, qui & iiſdem in partibus conducti, familiariſſime ſemet inuicem vtebantur, paulo poſt in contrarias diſtracti copias, hoſtiliter concurrant, & infeſtis animis, obliti generis, immemores amicitię, mutuo ſeſe confodiant, nulla alia cauſa in mutuam incitati perniciem, quam quod à diuerſis principibus exiguà pecuniola conducti, cuius tam exactam habent rationem, vt ad diurnum ſtipendium vnius acceſſione aſſis facile ad commutandas partes impellantur. Ita celeriter imbiberunt auaritiam, quæ tamen nulli eſt eis vſui. Nam quæ ſanguine quærunt protinus per luxum, & eum tamẽ miſerum conſumunt. Hic populus Vtopienſibus aduerſus quoſuis mortales militat, quod tanti ab his eorum conducatur opera,

quan-

quanti nuſquam alibi. Vtopienſes ſiquidem vt bonos quærunt, quibus vtantur, ita hos quoque homines peſſimos, quibus abutantur. quos quum vſus poſtulat, magnis impulſos pollicitationibus, maximis obiiciunt periculis, vnde plerunque magna pars nunquam ad exigenda promiſſa reuertitur: ſuperſtitibus, quæ ſunt polliciti, bona fide perſoluunt, quo ad ſimiles auſus incendantur. Neque enim penſi quicquam habent, quàm multos ex eis perdant. rati de genere humano maximam merituros gratiam ſe, ſi tota illa colluuie populi tam tetri ac nepharii, orbem terrarum purgare poſſent. Secundum hos eorum copiis vtuntur, pro quibus arma capiunt, deinde auxiliaribus cæterorum amicorum turmis. Poſtremo ſuos cives adiun-

gunt, è quibus aliquem virtutis probatæ virum, totius exercitus ſummæ præficiunt. Huic duos ita ſubſtituunt, vti eo incolumi, ambo priuati ſint, capto aut intercmpto: alter è duobus velut hæreditate ſuccedat, eique ex euentu tertius, ne (vt ſunt bellorum ſortes variæ) periclitante duce, totus perturbetur exercitus. E quaq; ciuitate delectus exercetur ex his, qui ſponte nomen profitentur. neque enim inuitus quiſpiam foras in militiam truditur, quod perſuaſum habeant, ſi quis ſit natura timidior, non ipſum modo nihil facturum ſtrenue, ſed metum etiam comitibus incuſſurum. Cæterum ſi quod bellum ingruat in patriam, ignauos huiuſmodi, modo valeant corpore, in naues mixtos melioribus collocant: Aut in mœnibus ſparſim

ſim diſponunt, vnde non ſit refugiendi locus, ita ſuorum pudor hoſtis in manibus, atque adempta fugæ ſpes, timorem obruunt, & ſæpe extrema neceſſitas in virtutem vertitur. Ac ſicuti ad extremum bellum ex ipſis nemo protrahitur nolens, ita fœminas volentes in militiam comitari maritos, adeo non prohibent, vt exhortētur etiam, & laudibus incitent, profectus cum ſuo quanque viro, pariter in acie conſtituunt: tum ſui quenque liberi, affines, cognati circumſiſtunt, vt hi de proximo ſint mutuo ſibi ſubſidio, quos maxime ad ferendas inuicem ſuppetias natura ſtimulat. In maximo probro eſt coniunx abſque coniuge redux, aut amiſſo parente reuerſus filius. quo fit, vti ſi ad ipſorum manus ventum ſit modo perſtent hoſtes, longo

& lugubri prœlio ad internecionem vſque decernatur. Nempe vt omnibus curant modis ne ipſis dimicare neceſſe ſit, modo bello poſſint vicaria conductitiorum manu defungi. Ita quum vitari non poteſt, quin ipſi ineant pugnam, tam intrepidè capeſſunt, quam quoad licuit, prudenter detrectabant. nec tam primo ferociunt impetu quam mora ſenſim & duratione inualeſcunt, tam offirmatis animis, vt interimi citius quam auerti queant: Quippe victus illa ſecuritas, quæ cuique domi eſt, ademptaque de poſteris anxia cogitandi cura (nam hæc ſolitudo generoſos vbique ſpiritus frangit) ſublimem & vinci dedignantem facit. Ad hæc militaris diſciplinæ peritia fiduciam præbet, poſtremo rectæ opiniones (quibus & doctrina, &
bonis

bonis Reipublicæ inſtitutis imbuti à pueris ſunt) virtutem addunt. qua neque tam vilem habent vitam, vt temerè prodigant, neque tam improbè charam, vt quum honeſtas ponendam ſuadeat, auare turpiterque retineant. Dum vbique pugna maxima feruet, lectiſſimi iuuenes coniurati deuotique, ducem ſibi depoſcunt aduerſum, hunc apertè inuadunt, hunc ex inſidiis adoriuntur, idem eminus, idem cominus petitur, longoque ac perpetuo cuneo, ſummiſſis aſſidue in fatigatorum locum recentibus, oppugnatur. raroque accidit (ni ſibi fuga proſpiciat) vt non intereat, aut viuus in hoſtium poteſtatem ueniat. Si ab ipſis victoria ſit, haud quaquam cæde graſſantur, fugatos enim comprehendunt, quam occidunt libentius. neque vn-

Dux potiſſimum impetẽdus, quo citius finiatur bellũ.

quam ita perſequuntur fugientes, vt non vnam interim ſub ſignis inſtructam aciem retineant, adeo niſi cæteris ſuperati partibus, poſtrema acie ſua victoriam adepti ſint, elabi potius hoſtes vniuerſos ſinant, quàm inſequi fugientes, perturbatis ſuorum ordinibus inſueſcant. memores ſibimet haud ſemel vſu veniſſe, vt mole totius exercitus victa profligataque, quum hoſtes victoria geſtientes, hac atque illac abeuntes perſequerētur, pauci ipſorum in ſubſidiis collocati, ad occaſiones intenti, diſperſos ac palantes illos, & præſumpta ſecuritate negligentes derepente adorti, totius euentum prælii mutauerunt, extortaque è manibus tam certa & indubitata victoria, victi victores inuicem vicerunt. Haud facile dictu eſt, aſtutiores

res inſtruẽdis inſidiis, an cautiores ad vitandas ſient, fugam parare credas, quum nihil minus in animo habent, contra quum id conſilii capiunt, nihil minus cogitare putes. Nam ſi nimium ſeſe ſentiunt aut numero, aut loco premi, tunc aut noctu, agmine ſilente, caſtra mouent, aut aliquo ſtratagemate eludunt, aut interdiu ita ſenſim ſeſe referunt, tali ſeruato ordine, vt non minus periculi ſit cedentes, quàm inſtantes adoriri. Caſtra diligentiſſime communiunt foſſa prææalta lataque, terra quæ egeritur introrſum reiecta, nec in eam rem opera mediaſtinorum vtuntur, ipſorum manibus militum res agitur, totuſque exercitus in opere eſt, exceptis qui pro vallo in armis ad ſubitos caſus excubãt. Itaque tam multis adnitentibus magna multum-

tumque amplexa loci munimenta, omni fide citius perficiunt. Armis vtuntur ad excipiendos ictus, firmis, nec ad motum gestumve quemlibet ineptis, adeo vt ne natando quidem moleſta ſentiant. Nam armati natare inter militaris diſciplinæ rudimenta conſueſcunt, tela ſunt eminus ſagittæ, quas acerrime ſimul & certiſſime iaculantur, non pedites modo, ſed ex equis etiam: cominus vero non gladii, ſed ſecures vel acie letales, vel pondere, ſeu cæſim, ſeu punctim feriant. Machinas excogitant ſolertiſſime, factas accuratiſſime cælant, ne ante proditæ quam res poſtulet, ludibrio magis quam vſui ſint, in quibus fabricandis hoc in primis reſpiciunt, vti vectu faciles & habiles circumactu ſint. Initas cum hoſtibus inducias tam ſancte

Formę armorum.

De induciis.

ĉte obſervant, vt ne laceſſiti quidem violent. Hoſtilem terram non depopulantur, neque ſegetes exurunt: imo ne hominum equorũve pedibus conterantur, quantum fieri poteſt provident, rati in ipſorum uſus creſcere. Inermem neminem lædunt, niſi idem Speculator ſit. Deditas vrbes tuentur, at nec expugnatas diripiunt: ſed per quos deditio eſt impedita, eos enecant, cæteris defenſoribus in ſeruitutem addictis. Imbellem turbam omnem relinquunt intactam. Si quos deditionem ſuaſiſſe compererint, his è damnatorum bonis aliquam partem impartiunt, reliqua ſectione auxiliares donant. Nam ipſorum nemo quicquam de præda capit. Cæterum confecto bello, non amicis impenſas in quos inſumpſere, ſed victis imputant,

At hodie victores maximã partẽ dependunt

exi-

exiguntq; eo nomine partim pecuniã, quam in ſimiles bellorum vſus reſeruant, partim prædia quę ſint ipſis apud eos perpetua non exigui cenſus. Huiuſmodi reditus nunc apud multas gentes habent, qui variis ex cauſis paulatim nati, ſupra ſeptingenta ducatorum millia in ſingulos annos excreuere, in quos è ſuis ciuibus aliquos emittunt, quæſtorum nomine, qui magnifice viuant, perſonamque magnatum illic præ ſe ferant, at multum tamẽ ſupereſt, quod inferatur ærario, niſi malint eidem genti credere, quod ſæpe tantiſper faciunt, quoad vti neceſſe ſit, vixq; accidit vnquam, vt totam repoſcãt. Ex his prædiis partem aſſignant illis, qui ipſorum hortatu tale diſcrimen adeunt, quale ante monſtraui, ſi quis princeps armis aduerſus eos ſumptis,

ptis, eorum ditionem paret inuadere, magnis illico viribus extra ſuos fines occurrunt: nam neque temere in ſuis terris bellum gerunt, neque vlla neceſſitas tanta eſt, vt eos cogat aliena auxilia in Inſulam ſuam admittere.

DE RELIGIONIBVS Vtopienſium.

RELigiones ſunt non per Inſulam modo, verum ſingulas etiam vrbes variæ, aliis Solem, Lunam aliis, aliis aliud errantium ſyderum Dei vice venerantibus. Sunt quibus homo quiſpiam, cuius olim aut virtus, aut gloria enituit, non pro Deo tantum, ſed pro ſummo etiam Deo ſuſpicitur. At multò maxima pars, eademque longe prudentior, nihil horum, ſed vnum quoddam Numen putant, incognitum, æternum,

num, immenſum, inexplicabile, quod ſupra mentis humanæ captum ſit, per mundum hunc vniuerſũ, virtute non mole diffuſum, hunc parentem vocant, Origines, auctus, progreſſus, vices, fineſque rerum omnium. huic accepros vni referunt, nec diuinos honores alii præterea vlli applicant. Quin cæteris quoque omnibus, quanquam diuerſa credentibus, hoc tamen cum iſtis conuenit, quod eſſe quidem vnum cenſent ſummum, cui & vniuerſitatis opificium & prouidentia debeatur, eumque communiter omnes patria lingua Mythram appellant, ſed eo diſſentiunt, quod idem alius apud alios habetur. Autumante quoque quicquid id ſit, quod ipſe ſummũ ducit, eandem illam prorſus eſſe naturam, cuius vnius numini ac maieſtati, rerum

omni-

omnium ſumma, omnium conſenſu gentium tribuitur. Cæterum paulatim omnes ab ea ſuperſtitionum varietate deſciſcunt, atque in vnam illam coaleſcunt religionem, quæ reliquas ratione videtur antecellere. Neque dubium eſt, quin cęterę iam pridem euanuiſſent niſi quicquid improſperum cuiquam intermutandæ religionis conſilia fors obieciſſet, non id accidiſſe caſu, ſed cœlitus immiſſum interpretaretur timor tãquam numine, cuius relinquebatur cultus, impium contra ſe propoſitum vindicante. At poſteaquam acceperunt à nobis Chriſti nomen, doctrinam, mores, miracula, nec minus mirandam tot martyrum conſtantiam, quorum ſponte fuſus ſanguis tam numeroſas gentes in ſuam ſectam longe lateque traduxit, non credas quàm

quàm pronis in eam affectibus etiam ipſi conceſſerint, ſiue hoc ſecretius, inſpirante DEO, ſiue quod eadem ei viſa eſt hęreſi proxima, quæ eſt apud ipſos potiſſima, quanquam hoc quoque fuiſſe non paulum momenti crediderim, quod CHRISTO communem ſuorum victum audierant placuiſſe, & apud germaniſſimos Chriſtianorum conuentus adhuc in uſu eſſe. Certe quoquo id momento accidit, haud pauci noſtram in religionem coierunt, lymphaque ſacra ſunt abluti. Verum quoniam in nobis quatuor (totidem enim duntaxat ſupereramus, nam duo fatis conceſſerant) nemo, id quod doleo, ſacerdos erat, cæteris initiati, ea tamen adhuc ſacramenta deſiderant, quæ apud nos non niſi ſacerdotes conferunt, intelligunt

Cœnobia.

gunt tamen, optantque ita, ut nihil vehemẽtius, quin hoc quoque ſedulo iam inter ſe diſputant, an ſine Chriſtiani Pontificis miſſu quiſquam è ſuo numero delectus ſacerdotii conſequatur characterem. & electuri ſanè videbantur. verum quum ego diſcederẽ, nondum elegerant. Quin hi quoque religioni Chriſtianæ, qui non aſſentiunt, neminem tamen abſterrent, nullum oppugnant imbutum. Niſi quod vnus è noſtro cœtu me præſente coërcitus eſt. Is quum recens ablutus, nobis contra ſuadentib. de CHRISTI cultu publice, maiore ſtudio quàm prudentia diſſereret, vſque adeo cœpit incaleſcere, vt iam noſtra modo ſacra cæteris anteferret, ſed reliqua protenus vniuerſa damnaret, prophana ipſa, cultores impios ac ſacrilegos, æterno plecten-

Laude trahē- di ſunt homi- nes ad religio nem.

ctendos igni vociferaretur. Talia diu concionantem comprehendunt,ac reum non ſpretæ religionis,ſed excitati in populo tumultus,agunt, peraguntque: damnatum exilio mulctant: ſiquidem hoc interim antiquiſſima inſtituta numerant,ne ſua cuiquam religio fraudi ſit. Vtopus enim iam inde ab initio, quum accepiſſet incolas ante ſuum aduentum de religionibus inter ſe aſſidue dimicaſſe, atque animaduertiſſet eam rem quod in cōmune diſſidentes, ſingulæ pro patria ſectæ pugnabant, occaſionem præſtitiſſe ſibi vincendarum omnium, adeptus victoriam, in primis ſanxit, vti quam cuique religionem libeat ſequi liceat, vt vero alios quoque in ſuam traducat, hactenus niti poſſit, vti placide ac modeſte ſuā rationibus aſtruat, non vt acerbe

cæte-

cæteras deſtruat, ſi ſuadendo non perſuadeat, neque vim vllam adhibeat, & conuiciis temperet, petulantius hac de re contendentem, exilio aut ſeruitute mulctāt. Hæc Vtopus inſtituit non reſpectu pacis modo, quam aſſiduo certamine atque inexpiabili odio funditus vidit euerti, ſed quod arbitratus eſt, vti ſic decerneretur, ipſius etiam religionis intereſſe, de qua nihil eſt auſus temere definire, velut incertum habens, an varium ac multiplicem expetens cultum deus: aliud inſpiret alii. Certe vi ac minis exigere, & quod tu verum credis idem omnibus videatur, hoc vero & inſolens & ineptum cenſuit, tum ſi maxime vna vera ſit, cæteræ omnes vanæ, facile tamen prǫuidit (modo cum ratione ac modeſtia res agatur) futurum denique, vt ipſa per ſe

veri vis emergat aliquando atque emineat. Sin armis & tumultu certetur, vt ſint peſſimi quique maxime peruicaces, optimam ac ſanctiſſimam religionem ob vaniſſimas inter ſe ſuperſtitiones, vt ſegetes inter ſpinas ac frutices obrutum iri. Itaque hanc totam rem in medio poſuit, & quid credendum putaret, liberum cuique reliquit. Niſi quod ſancte ac ſeuere vetuit, ne quis vſqueadeo ab humanæ naturæ dignitate degeneret, vt animas quoque interire cũ corpore, aut mũdum temere ferri, ſublata prouidentia putet; atque ideo poſt hanc vitam ſupplicia vitiis decreta, virtuti præmia conſtituta credunt. contra ſentientem, ne in hominum quidem ducunt numero, vt qui ſublimem animæ ſuæ naturam ad pecuini corpuſculi vtilitatem deiecerit,

tan-

tantum abeſt, vt inter ciues ponant, quorum inſtituta moreſque (ſi per metum liceat) omnes flocciſacturus ſit. Cui enim dubium eſſe poteſt, quin is publicas patrię leges, aut arte clàm eludere, aut vi nitatur infringere, dum ſuę priuatim cupiditati ſeruiat, cui nullus vltra leges metus, nihil vltra corpus ſpei ſupereſt amplius. Quamobrem ſic animato nullus cõmunicatur honos, nullus magiſtratus cõmittitur, nulli publico muneri præficitur. Ita paſſim velut inertis ac iacẽtis naturæ deſpicitur. Cæterum nullo afficiunt ſupplicio, quod perſuaſum habeant, nulli hoc in manu eſſe, vt quicquid libet, ſentiat. ſed nec minis adigũt vllis, animum vt diſſimulet ſuum, nec fucos admittunt & mẽdacia, quæ velut proxima fraudi, mirum quàm habent

inuiſa. Verum ne pro ſua diſput
ſententia, prohibent: atq; id du
taxat apud vulgus. Nam alioqui
apud ſacerdotes grauesque vir
ſeorſum, non ſinunt modo, ſ
hortantur quoque, confiſi fore,
ea tandem veſania rationi ceda
Sũt & alii, nec hi ſane pauci, nen
pe improhibiti, veluti neq; rati
ne penitus pro ſe carentes, neq
mali, qui vitio longe diuerſo, br
torum quoque æternas eſſe an
mas opinantur. At noſtris tam
neque dignitate comparãdas, n
que ad æquam natas felicitaten
hominum enim cuncti fere ta
immenſam fore beatitudinem
pro certo atque explorato habẽ
vt morbum lamententur omn
um, mortem vero nullius, n
quem vident anxie è vita inu
tumque diuelli. Nempe hoc p
peſſimo habent augurio, tãqua
an

Mira opinio de animabus brutorum.

anima exſpes ac male conſcia, occulto quopiam imminentis pœnæ præſagio, reformidet exitum. Ad hoc haudquaquam gratum deo, eius putant aduentum fore, qui quum ſit accerſitus, non accurrit libens, ſed inuitus ac detrectãs pertrahitur. Hoc igitur mortis genus, qui intuentur horrent, itaque defunctos mœſti ac ſilentes efferunt, precatique propitium manibus deum, vti eorũ clementer infirmitatibus ignoſcat, terra cadauer obruunt. Contra, quicunq; alacriter ac pleni bona ſpe deceſſerint, hos nemo luget, ſed cantu proſequuti funus, animas deo, magno commendantes affectu, corpora tandem reuerenter magis quam dolenter concremant, columnamque loco inſculptis defuncti titulis erigunt. domum reuerſi, mores actaque

eius recenſent, nec vlla vitæ p
aut ſæpius, aut libentius, quã læ
tractatur interitus. Hanc pro
tatis memoriam & viuis efficac
ſima rentur incitamẽta virtutu
& gratiſſimum defunctis cultur
putant, quos intereſſe quoq; de
ſermonib. opinantur, quanqua
(vt eſt hebes mortalium acies) i
uiſibiles. Nam neq; felicium ſo
conueniat, libertate carere n
grandi quò velint, & ingratoru
fuerit prorſus abieciſſe deſider
amicos inuiſendi ſuos, quibus e
dum viuerent, mutuus amor ch
ritaſque deuinxerat, quanqua
bonis viris, vt cætera bona, auc
poſt fata potius, quàm immint
tam coniectant. Mortuos erg
verſari inter viuentes credunt
dictorum factorumque ſpecta
tores, eoque res agendas fider
tius aggrediuntur, talibus velu
fre

freti præſidibus, & ab inhoneſto decreto deterret eos, credita maiorum præſentia. Auguria, cæteraſque ſuperſtitionis vanæ diuinationes, quarum apud alias gentes magna eſt obſeruatio, negligunt prorſus atque irrident. Miracula vero, quæ nullo naturæ proueniunt adminiculo, velut præſentis opera, teſteſque numinis venerantur. qualia & ibi frequenter extare ferunt, & magnis interdum ac dubiis in rebus publica ſupplicatione, certa cum fiducia procurant, impetrantque. Gratum Deo cultum putant naturæ contemplationem, laudemque ab ea. ſunt tamen, hiq; haud ſanè pauci, qui religione du literas negligunt, nulli rerum cognitioni ſtudent, neque ocio prorſus vlli vacant, negociis tantum, boniſque in cæteris officiis

ſtatuunt, futuram poſt fata felicitatem promereri. Itaque alii ægrotis inſeruiunt, alii vias reficiunt, purgant foſſas, pontes reparant, ceſpides, arenam, lapides effodiunt, arbores demoliuntur ac diſſecant, bigisque ligna, fruges, item alia in vrbes important, nec in publicum modo, ſed priuatim quoque miniſtros ac plus quam ſeruos agunt. Nam quicquid vſquam operis eſt aſperum, difficile, ſordidum, à quo pleroſque labor, faſtidium, deſperatio deterreat, hoc illi ſibi totum libentes hilaresque deſumunt, cæteris ocium procurant, ipſi perpetuo in opere ac labore verſantur, nec imputant tamen, nec aliorum ſugillant vitam, nec ſuam efferunt. Hi quo magis ſeſe ſeruos exhibẽt eo maiore apud omnes in honore ſunt. Eorum tamen hæreſe

dua

duæ ſunt, Altera cœlibum, qui nō Venere modo in totum abſtinēt, ſed carnium eſu quoque, quidam animalium etiam omnium, reiectisq; penitus tanquam noxiis vitæ præſentis voluptatibus, futuræ duntaxat, per vigilias ac ſudores inhiāt, eius propediem obtinendæ ſpe alacres interim vegetique. Altera laboris haud minus appetens, coniugium præfert, vt cuius nec aſpernantur ſolatium, & opus, naturę debere ſe, & patrię liberos putant. Nullā voluptatem refugiunt, quæ nihil eos ab labore demoretur. Carnes quadrupedum vel eo nomine diligūt, quod tali cibo ſe validiores ad opus quodque cenſeant. Hos Vtopiani prudentiores, at illos ſanctiores reputant. Quos quod cœlibatum anteferūt matrimonio, aſperamque vitam placidæ anteponunt, ſi

rationibus niterentur irriderer nunc vero quum ſe fateantur r ligione duci, ſuſpiciunt ac reu rentur. Nihil enim ſolicitius ol ſeruant,quàm ne temere quicqu vlla de religione pronuncient Huiuſmodi ergo ſunt, quos ill peculiari nomine, ſua lingua Buthreſcas vocant,quod verbum latine religioſos licet interpretari. Sacerdotes habent eximia ſanctitate,eoque admodum paucos. neque enim plus quàm tredecim in ſingulis habent vrbibus pari templorum numero, niſi quum itur ad bellum; tunc enim ſeptem ex illis cum exercitu profectis, totidem ſufficiuntur interim, ſed illi reuerſi, ſuum quiſque locum recuperat, qui ſuperſunt, hi quoad decedentibus illis ordine ſuccedant, comites interea ſunt Pontificis. Nā vnus reliquis præficitur.

Eli-

Eliguntur à populo, idq; cætero-
rum ritu magiſtratuũ, occultis, ad
ſtudia vitanda, ſuffragiis, electi à
ſuo collegio conſecrantur. Hi re-
bus diuinis præſunt, religiones
curant, ac morum veluti cenſores
ſunt, magnoque pudori ducitur
ab his quenquam, tanquam vitæ
parum probatæ accerſi, compel-
larive. Cæterum vt hortari atque
admonere illorum eſt, ita coërce-
re atque in facinoroſos animad-
uertere principis atque aliorum
eſt magiſtratuum, niſi quod ſacris
interdicunt, quos improbe ma-
los comperiunt. nec vllum ferè
ſuppliciũ eſt quod horreant ma-
gis. Nam & ſumma percellun-
tur infamia, & occulto religionis
metu lacerantur, ne corporibus
quidem diu futuris in tuto. quip-
pe ni properam pœnitentiam ſa-
cerdotibus approbent, compre-

henſi impietatis pœnam Senatui perſoluunt, pueritia iuuentusque ab illis eruditur, nec prior literarum cura, quam morum ac virtutis habetur, namque ſummam adhibent induſtriam, vt bonas protenus opiniones, & conſeruandæ ipſorum Reipublicæ vtiles, teneris adhuc, & ſequacibus puerorum animis inſtillent, quæ vbi pueris penitus inſederint, viros per totam vitam comitantur, magnamque ad tuendum publicę rei ſtatum (qui non niſi vitiis dilabitur, quæ ex peruerſis naſcuntur opinionibus) afferunt vtilitatem.

Fœminæ ſacerdotes.

Sacerdotibus (ni fœminæ ſint. nam neque ille ſexus excluditur, ſed rarius, & non niſi vidua natuque grandis eligitur) vxores ſunt popularium ſelectiſſimæ. Neque enim vlli apud Vtopienſes magiſtratui maior habetur honos

vſque-

Vſqueadeo, vt ſi quid etiam flagitii admiſerint, nulli publico iudicio ſubſint, Deo tantum ac ſibi relinquuntur. Neque enim fas putant illum, quãtumuis ſceleſtum, mortali manu cõtingere, qui Deo tam ſingulari modo velut anathema dedicatus eſt. Qui mos illis facilior eſt obſeruatu, quod ſacerdotes & tam pauci, & tanta cum cura deliguntur. Nam neque temere accidit, vt qui ex bonis optimus ad tantam dignitatem, ſolius reſpectu virtutis euehitur in corruptelam & vitium degeneret, & ſi iam maximè contingeret, vt eſt mortalium natura mutabilis, tamen qua ſunt paucitate, nec ulla pręter honorẽ poteſtate præditi, ad publicam certe perniciem nihil magni ab his momenti pertimeſcendum ſit. Quos ideo tam raros atque infrequentes habent,

Excõmunicatio.

At apud nos quanta turba eſt

ad vitam ſatis, diffluentium contactus veſtium, reliquas quoque fortunas ab omni bellorum iniuria defendit. Qua ex re apud omnes vndique gentes, tanta illis veneratio, tantum veræ maieſtatis acceſſit, vt ſæpe ab hoſtib. non minus ſalutis ad ciues reportarint, quàm ab ipſis ad hoſtes attuliſſent. Siquidem aliquando conſtat, inclinata ſuorum acie, deſperatis rebus, quum ipſi in fugam verterentur, hoſtes in cædem ac prædam ruerent, interuentu ſacerdotum interpellatã ſtragem, ac diremptis inuicem copiis, pacẽ æquis conditionibus eſſe compoſitam atque conſtitutam. Neque enim vnquam fuit vlla gens tam fera, crudelis, ac barbara, apud quos ipſorum corpus non ſacroſanctum atque inviolabile ſit habitum. Feſtos celebrant ini-

Feſtorũ dierum apud Vtopiēſes obſeruatio.

initialem atque vltimum cuiuſq; mēſis diem, & anni item, quem in menſes partiuntur, circuitu lunæ finitos, vt ſolis ambitus annum circinat. Primos quoſque dies Cynemernos, poſtremos ipſorum lingua Trapemernos appellant, quæ vocabula perinde ſonant, ac ſi primifeſti & finifeſti vocentur. Delubra viſuntur egregia, vtpote non operoſa modo, ſed quod erat in tanta ipſorum paucitate neceſſarium, immenſi etiam populi capacia. Sũt tamen omnia ſubobſcura, nec id ædificandi inſcitia factum, ſed conſilio ſacerdotum ferunt, quod immodicam lucē cogitationes diſpergere, partiore ac velut dubia colligi animos, & intendi religionem putant, quæ quoniam non eſt ibi apud omnes eadem & vniuerſæ tamen eius formæ, quan-

Templa cuiuſmodi.

quam

quam variæ ac multiplices, in diuinæ naturæ cultũ velut in vnum finem diuerſa via commigrant. idcirco nihil in templis viſitur auditurve, quod non quadrare ad cunctas in commune videatur. Si quod proprium ſit cuiuſquam ſectæ ſacrum, id intra domeſticos quiſque parietes curat. Publica tali peragunt ordine, qui nulli prorſus ex priuatis deroget. Itaque nulla deorum effigies in templo conſpicitur, quo liberum cuique ſit, qua forma deum velit è ſumma religione concipere, nullum peculiare dei nomen inuocant, ſed Mythræ duntaxat, quo vocabulo cuncti in vnam diuinæ maieſtatis naturam, quæcunq; ſit illa, cõſpirant, nullæ cõcipiuntur preces, quas non pronũciare quiuis inoffenſa ſua ſecta poſſit. Ad templum ergo in finifeſtis diebus veſpe-

veſpere conueniunt, adhuc ieiuni, acturi Deo de anno menſeve, cuius id feſtum poſtremus dies eſt, proſpere acto, gratias, poſtero die, nam is primifeſtus eſt, mane ad templa cõfluitur, vt inſequentis anni mẽſisve, quem ab illo auſpicaturi feſto ſint, fauſtum feliceṁque ſucceſſum comprecentur. At in finifeſtis antea quàm templum petunt vxores, domi ad virorum pedes, liberi ad parentum prouoluti, peccaſſe fatentur ſeſe aut admiſſo aliquo, aut officio indiligenter obito, veniamq; errati precantur. ita ſi qua ſe nubecula domeſticę ſimultatis offuderat, tali ſatisfactione diſcutitur, vti animo puro ac ſereno ſacrificiis interſint. nam intereſſe turbido, religio eſt. eoque odii iræve in quenquam ſibi conſcii, niſi reconciliati, ac defecatis affectibus ad ſacri-

Confeſſio Vtopienſiũ.

At apud nos qui ſunt inquinatiſſimi aris proximi eſſe contẽdunt.

ſacrificia non ingerunt ſeſe, vindictæ ſceleris, magnæq; metu. Eò quum veniunt, viri in dextrã delubri partem, fœminæ ſeorſum in ſiniſtram commeant. tum ita ſe collocãt, vt cuiuſque domus maſculi ante patremfamilias conſideant, fœminarum materfamilias agmen claudat. Ita proſpicitur, vti omnes omniũ geſtus foris ab his obſeruentur, quorum autoritate domi ac diſciplina reguntur, quin hoc quoque ſedulò cauent, vti iunior ibi paſſim cum ſeniore copuletur, ne pueri pueris crediti, id temporis puerilibus tranſigant ineptiis, in quo deberẽt maxime religioſum erga ſuperos metum, maximum ac propè vnicum virtutib. incitamentum concipere Nullũ animal in ſarificiis mactant, nec ſanguine rentur, ac cædibus diuinam gaudere clementiam,

tiam, qui vitam animantibus ideo eſt elargitus, vt viuerent, Thus incendunt, & alia item odoramenta, ad hæc cæreos numeroſos præferunt, non quod hæc neſciant nihil ad divinam conferre naturam, quippe vt nec ipſas hominum preces, ſed & innoxium colendi genus placet & his odoribus luminibusque, ac cæteris etiam ceremoniis, neſcio quomodo ſeſe ſentiunt homines erigi, atque in dei cultum animo alacriore conſurgere. Candidis in templo veſtibus amicitur populus, ſacerdos verſicolores induitur, & opere & forma mirabiles, materia non perinde precioſa. neque enim auro intextæ, aut raris coagmentatæ lapidibus, ſed diuerſis auium plumis tam ſcite, tantoque artificio laboratæ ſunt, vt operis precium nullius æſtimatio ma-

teriæ

teriæ fuerit æquatura. Ad hoc in illis volucrum pennis plumiſque & certis earum ordinibus, quibus in ſacerdotis veſte diſcriminantur arcana quædam dicunt contineri myſteria, quorum interpretatione cognita (quæ per ſacrificos diligenter traditur) diuinorũ in ſe beneficiorum, ſuæq; viciſſim pietatis in deum, ac mutui quoque inter ſe officii admoneantur. Quum primum ſacerdos ita ornatus ex adyto ſeſe offert, cuncti protinus in terram venerabundi procumbunt, tam alto ab omni parte ſilẽtio, vt ipſa rei facies terrorem quendam velut præſentis cuiuſpiam numinis incutiat. Tellure paulum morati dato ab ſacerdote ſigno, erigunt ſeſe. tum laudes deo canunt, quas muſicis inſtrumentis interſtingunt, aliis magna ex parte formis, quã quæ noſtro

Muſica Vtopienſiũ.

Digitized by Google

noſtro viſuntur orbe. Ex illis pleraq; , ſicuti quæ nobis in vſu ſunt, multũ ſuauitate vincunt, ita quædam noſtris ne conferenda quidem ſint. Verum vna in re haud dubie longo nos interuallo præcellunt, quod omnis eorum muſica, ſiue quæ perſonatur organis ſiue quam voce modulantur humana, ita naturales affectus imitatur & exprimit, ita ſonus accõmodatur ad rem, ſeu deprecantis oratio ſit, ſeu læta, placabilis, turbida, lugubris, irata, ita rei ſenſum quendam melodiæ forma repræſentat, vt animos auditorum mirum in modum afficiat, penetret, incendat. ſolennes ad vltimum conceptis verbis preces, ſacerdos pariter populuſque percenſent, ita compoſitas, vt quæ ſimul cuncti recitant, priuatim quiſque ad ſemet referat. In hi

Deu

Deum & creationis, & gubernationis, & cæterorum præterea bonorum omnium, quilibet recognoſcit autorem, tot ob recepta beneficia gratias agit: nominatim vero quod Deo propitio in eam rempublicam inciderit, quæ ſit feliciſſima, eam religionem ſortitus ſit, quã ſperet eſſe veriſſimam. Qua in re ſi quid erret, aut ſi quid alterutra melius, & quod Deus magis approbet, orare ſe eius bonitas efficiat, hoc vt ipſe cognoſcat. paratum enim ſequi ſe quaqua verſus ab eo ducatur, ſin & hæc Reip. forma ſit optima, & ſua religio rectiſſima, tũ vti & ipſi cõſtantiam tribuat, & cæteros mortales omneis ad eadem inſtituta viuendi in eandem de Deo opinionem perducat, niſi inſcrutabilem eius voluntatẽ etiam ſit, q̄ in hac religionũ varietate delectet.

De-

Deniq; precatur, vt facile defun-
ctum exitu ad ſe recipiat, quã cito
ſerove præfinire quidem non au-
dere ſe. Quanquã quod inoffenſa
eius maieſtate fiat, multo magis i-
pſi futurum cordi ſit, difficillima
morte obita, ad deum peruadere
quam ab eo diutius proſperrime
vitę curſu detineri. Hac prece di
cta, rurſus in terram proni, paulo
que poſt erecti, diſcedunt pran
ſum, & quod ſupereſt diei, ludis &
exercitio militaris diſciplinę pe
currũt. Deſcripſi vobis quam po
tui veriſſime eius formam Rei
quam ego certe non optimã ta
tum, ſed ſolam etiam cenſeo, qu
ſibi ſuo iure poſſit Reip. vendica
re vocabulum. Siquidem alibi, c
publico loquentes vbique com
modo, priuatum curant. Hic v
nihil priuati eſt, ſerio publicu
negotium agunt, certe vtrobiq
merit

merito. Nam alibi, quotus quiſq; eſt qui neſciat niſi quid ſeorſum proſpiciat ſibi, quantumuis florente Rep. ſemet tamen fame periturū, eoq; neceſſitas vrget, vt ſui potius quam populi, id eſt, aliorū habendam ſibi rationem cenſeat. Cōtra hic, vbi omnia omniū ſunt, nemo dubitat (curetur modo, vt plena ſint horrea publica) nihil quicquam priuati cuiquam defuturum. Neque enim maligna rerum diſtributio eſt, neque inops, neque mendicus ibi quiſquam. & quum nemo quicquam habeat, omnes tamen diuites ſunt. Nam quid ditius eſſe poteſt. quam adempta prorſus omni ſolicitudine, læto ac tranquillo animo viuere? non de ſuo victu trepidum, non vxoris querula flagitatione vexatū, nō paupertatem filio metuentem, non de filiæ dote anxium,

ſed de ſuo, ſuorumque omnium; vxoris, filiorum, nepotum, pronepotum, abnepotum, & quam longam poſterorum ſeriem ſuorum, generoſi præſumunt victu eſſe, ac felicitate ſecurum. Quid quod nihilo minus his proſpicitur, qui nunc impotes olim laborauerunt quam his qui nunc laborant. Hic aliquis velim cum hac æquitate audeat aliarum iuſtitiam gẽtium cõparare, apud quas diſpeream, ſi vllum prorſus comperio iuſtitiæ æquitatisque veſtigium. Nam quæ hæc iuſtitia eſt, vt nobilis quiſpiam aut aurifex, aut fœnerator, aut denique alius quiſquam eorum, qui aut omnino nihil agunt, aut id quod agunt, eius generis eſt, vt nõ ſit Reipublicæ magnopere neceſſarium, lautam ac ſplendidam vitam, vel ex ocio, vel ſuperuacuo negocio cõſequatur,

quum

quum interim mediaſtinus, auriga, faber, agricula, tanto tamque aſſiduo labore, quem vix iumenta ſuſtineant, tam neceſſario, vt ſine eo ne vnum quidem annum poſſit vlla durare Reſpub. victum tamen adeo malignum parant, vitam adeo miſeram ducunt, vt longe potior videri poſſit conditio iumentorum, quibus nec tam perpetuus labor, nec victus multo deterior eſt, & ipſis etiã ſuauior, nec vll⁹ interim de futuro timor. At hos & labor ſterilis atque infructuoſus, in præſenti ſtimulat, & inopis recordatio ſenectutis occidit, quippe quibus parcior eſt diurna merces, quam vt eidem poſſit diei ſufficere, tantum abeſt vt excreſcat, & ſuperſit aliquid, quod quotidie queat in ſenectutis vſum reponi. At non hæc iniqua eſt & ingrata reſpublica,

quæ generoſis, vt vocant, & aurificibus, & id genus reliquis, aut ociosis, aut tantum adulatoribus, & inaniũ voluptatum artificibus, tanta munera prodigit, agricolis contra, carbonariis, mediaſtinis, aurigis & fabris, ſine quibus nulla omnino Reſp. eſſet, nihil benigne proſpicit? Sed eorum florentis ætatis abuſa laboribus, annis tandem ac morbo graues, omnium rerum indigos, tot vigiliarum immemor, tot ac tantorum oblita beneficiorum, miſerrima morte repenſat ingratiſſima. Quid quod ex diurno pauperum demenſo, diuites quotidie aliquid, non modo priuata fraude, ſed publicis etiam legibus abradũt, ita quod ante, videbatur iniuſtum, optime de Rep. meritis peſſimam referre gratiam, hoc iſti deprauatũ etiam fecerunt, tum prouulgata lege iuſtiti-

ſtitiã. Itaque omnes has, quæ hodie vſquam florẽt Reſpub. animo intuenti ac verſanti mihi, nihil, ſic me amet Deus, occurrit aliud quã quædam cõſpiratio diuitum, de ſuis commodis Reip. nomine tituloque tractantium. comminiſcunturque & excogitant omnes modos atque artes, quibus, quæ malis artibus ipſi cõgeſſerunt, ea primum vt abſque perdendi metu retineant, poſt hoc vt pauperum omnium opera ac laboribus quam minimo ſibi redimant, eiſque abutantur. Hęc machinamẽta vbi ſemel diuites publico nomine, hoc eſt etiam pauperum, decreuerunt obſeruari, iam leges fiunt. At homines deterrimi, cum inexplebili cupiditate, quæ fuerãt omnibus ſuffectura, ea omnia inter ſe partiuerint, quam longe tamen ab Vtopienſium Reip. feHæc annota Lector.

illius penuriæ, excuſſis diuitum horreis, tantum frugum potuiſſe reperiri, quantum ſi fuiſſet inter eos diſtributum, quos macies ac tabes abſumpſit, illam cœli ſoliq; parcitatem nemo omnino ſenſiſſet. tam facile victus parari poſſet, niſi beata illa pecunia, quæ præclare ſcilicet inuenta eſt, vt aditus ad victum per eam pateſceret, ſola nobis ad victum viam intercluderet. Sentiunt iſta, nō dubito, etiam diuites, nec ignorant quãto potior eſſet illa conditio nulla re neceſſaria carere, quam multis abundare ſuperfluis, tam numeroſis eripi malis, quam magnis obſideri diuitiis. Neque mihi quidem dubitare ſubit, quin vel ſui cuiuſque commodi ratio, vel CHRISTI ſeruatoris autoritas (qui neq; pro tanta ſapientia potuit ignorare quid optimũ eſſet,

bus ſaltem contigiſſe gaudeo, qui ea vitæ ſunt inſtituta ſequuti, quibus Reip. fundamenta iecerunt, non modo feliciſſime, verumetiã quantum humana præſagiri coniectura cõtigit, æternum duratura Extirpatis enim domi cum cæteris vitiis ambitionis, & factionum radicibus, nihil impẽdet periculi, ne domeſtico diſſidio laboretur, quæ vna multarum vrbium egregie munitas opes peſſundedit. At ſalua domi concordia, & ſalubribus inſtitutis, non omnium finitimorũ inuidia principũ (quæ ſępius id iam olim ſemper reuerberata tentauit) concutere illud imperium, aut commouere queat. Hæc vbi Raphaël recenſuit, quanquã haud pauca mihi ſuccurrebant, quæ in eius populi moribus legibusq; perquam abſurde videbantur inſtituta,

non

non ſolum de belli gerendi ratione, & rebus diuinis, ac religione, aliisque inſuper eorum inſtitutis, ſed in eo quoque ipſo maxime, q̃ maximũ totius inſtitutionis fundamentum eſt vita ſcilicet, victuque communi, ſine vllo pecuniæ commercio, qua vna re funditus euertitur omnis nobilitas, magnificentia, ſplendor, maieſtas, vera, vt publica eſt opinio, decora atque ornamenta Reipub. tamen quoniam defeſſum narrãdo ſciebam, neq; mihi ſatis exploratum erat, poſſet ne ferre, vt cõtra ſuam ſententiam ſentiretur, præſertim quod recordabar eo nomine quoſdam ab illo reprehenſos, quaſi vererentur, ne non ſatis putarentur ſapere, niſi aliquid inuenirent, in quo vellicare aliorum inuenta poſſent, idcirco & illorum inſtitutione, & ipſius oratione lau-

ne laudata, manu apprehendens, intro cœnatum duco, præfatus tamen aliud nobis tempus, iiſdem de rebus altius cogitandi, atque vberius cum eo conferendi fore. quod vtinam aliquando contingeret. Interea quemadmodum haud poſſum omnibus aſſentiri quæ dicta ſunt, alioqui ab homine citra controuerſiam eruditiſſimo, ſimul & rerum humanarum peritiſſimo, ita facile confiteor permulta eſſe in Vtopienſium republica, quæ in noſtris ciuitatibus optarim verius, quam ſperarim.

SECVNDI LIBRI FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

RESTAURO DEL LIBRO
di LELLI
GIUSEPPE

Digitized by Google

Digitized by Google